

هو الحکیر العلییر

فصلنامه علمی

خردنامه صدر

سال ۲۵، شماره ۴؛ پیاپی ۱۰۰

تابستان ۱۳۹۹

صاحب امتیاز: بنیاد حکمت اسلامی صدرا
ویراستار: دکتر مقصود محمدی
مترجم انگلیسی: دکتر رؤیا خوئی

مدیر مسئول و سردبیر: آیت الله سید محمد خامنه ای
مدیر اجرایی: مهدی سلطانی گزار
ویراستار انگلیسی: دکتر علی نقی باقرشاهی

هیئت تحریریه

سید محمد خامنه ای..... استاد فلسفه، رئیس بنیاد حکمت اسلامی صدرا
غلامحسین ابراهیمی دینانی..... استاد فلسفه، دانشگاه تهران
غلامرضا اعوانی..... استاد فلسفه، دانشگاه شهید بهشتی
رضا داوری اردکانی..... استاد فلسفه، دانشگاه تهران
کریم مجتهدی..... استاد فلسفه، دانشگاه تهران
سید مصطفی محقق داماد..... استاد فلسفه و حقوق، دانشگاه شهید بهشتی
سید صدرالدین طاهری..... استاد فلسفه، دانشگاه علامه طباطبائی
مقصود محمدی..... دانشیار فلسفه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

شاپای نسخه چاپی: ۰۸۷۴ - ۱۵۶۰ شاپای نسخه الکترونیکی: ۵۳۸۱ - ۲۶۷۶ چاپخانه: نقره آبی

نشانی: تهران، بزرگراه رسالت، روبروی مصلی، مجتمع
امام خمینی (ره)، ساختمان ۱۲، بنیاد حکمت اسلامی صدرا
صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۶۹۱۹
دورنگار: ۸۸۴۹۳۸۰۳
تلفن: (مقالات) ۸۸۱۵۳۲۲۱
(اشتراک و فروش) ۸۸۱۵۳۵۹۴
پست الکترونیک: siprin@mullasadra.org
پایگاه اینترنتی: kherad.mullasadra.org

۱. بنابر تأییدیه شماره ۳/۱۳۷۰۸۵ مورخه ۹۱/۰۷/۰۲ از
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، خردنامه صدرا دارای
درجه علمی است.
۲. خردنامه صدرا در پایگاه‌های زیر نمایه میشود:
- پایگاه مجلات تخصصی فلسفه جهان؛
Philosopher's Index
- پایگاه استنادی علوم اسلامی؛ ISC
- پایگاه مجلات تخصصی نور؛ Noormags
- بانک اطلاعات نشریات کشور؛ Magiran

فهرست مطالب

- ۱۱.....سرمقاله
- ۱۳..... مابعدالطبیعه (متافیزیک) چیست؟
رضا داوری اردکانی
- ۲۳..... اسرار شریعت و منافع طاعت از نظر ملاصدرا
سیدمصطفی محقق داماد
- ۳۳..... علیت فاعلی از دیدگاه متکلمان و فیلسوفان اسلامی
سیدصدرالدین طاهری
- ۵۳..... ساختار قضایای منطقی از دیدگاه فلاسفه و منطقدانان مسلمان
مقصود محمدی
- ۶۵..... تحلیل تقسیمات دو ضلعی وجود بر مبنای نظام فلسفی صدرایی
عبدالعلی شکر
- ۷۷..... ملاک‌شناسی مقربان در آثار تفسیری و فلسفی صدرالمتألهین
فاطمه صادق‌زاده قمصری
- ۹۳..... جایگاه عمل در وجود انسان از نگاه ملاصدرا
فاطمه سلیمانی دره‌باغی
- بررسی دیدگاه مدرس‌زنوزی درباره نظریه انقطاع عذاب الهی با تکیه بر آراء ابن عربی و
ملاصدرا.....
۱۱۱.....
حمیدرضا خادمی، رضا حصاری
- ۱۲۵..... از حکمت تا «کارکردگرایی»: تحلیلی نو از ماهیت پارادایم فکری صدرالمتألهین
حسن رهبر، حمید اسکندری
- سازگاری فهم ملاصدرا از قاعده «امتناع علم به معلول بدون علم به علت» با مبانی
وجودشناختی حکمت متعالیه.....
۱۳۷.....
سیدامین میرحسینی، علی فتح‌طاهری
- ۱۴۷..... تحلیلی بر «تعالی حکمت» با تکیه بر نفس‌شناسی و روش‌شناسی صدرایی
مریم‌السادات موسوی، محمد بیدهندی، محمد مهدی مشکاتی
- ۱۶۳..... «فلسفه و هنر»، بیست و چهارمین همایش بزرگداشت حکیم ملاصدرا
ویژه‌نامه انتشار صدمین شماره خردنامه صدرا.....
۱۶۹.....

منشور اخلاقی نشریات

بنیاد حکمت اسلامی صدرا

این منشور بمثابة اعلام ضوابطی است که در قالب آن، چارچوب اخلاقی و مسئولیتهای مربوط به انجام فعالیتهای علمی و پژوهشی و نشر آثار در بنیاد حکمت اسلامی صدرا ترسیم شده تا از بروز تخلفات علمی و پژوهشی آگاهانه یا ناآگاهانه پیشگیری نماید. مبنای تنظیم این منشور اسناد بالادستی علمی کشور، از جمله مصوبات وزارت علوم و کمیسیون نشریات علمی کشور، بایسته‌های مرسوم و تجارب اجرایی بنیاد حکمت اسلامی صدرا، بویژه آموزه‌های قرآنی و اسلامی است. بدیهی است چنانچه موردی در قالب این منشور ارائه نشده باشد، بمعنای استثنا و خروج آن از ذیل قواعد و عدم لزوم رعایت آن نیست و بنا به اقتضا و تجارب جدید، این منشور بروزرسانی خواهد شد.

۳. بنیاد حکمت اسلامی صدرا در پذیرش مقالات حق انتخاب و آزادی تام دارد و ارسال مقاله تعهدی برای چاپ ایجاد نمیکند. همچنین نشریات بنیاد حکمت اسلامی صدرا در تلخیص و ویرایش مقالات آزادند.

۴. بنیاد حکمت اسلامی صدرا از تمامی حقوق تجدید چاپ مقالات منتشر شده بصورت‌های رایج دیگر، بزبان فارسی و دیگرزبانها برخوردار خواهد بود. ارسال مقاله بمنزله پذیرش این شروط است.

۵. مقالات ارسال شده مسترد نخواهد شد.

۶. بنیاد حکمت اسلامی صدرا خود را موظف به حفظ یافته‌های علمی مقالات قبل از انتشار و مخفی ماندن نام داوران میداند.

۷. روند داوری مقالات در نشریات بنیاد حکمت اسلامی صدرا بشرح ذیل خواهد بود؛ مقالاتی که در هر مرحله به تأیید نرسد، با ملاحظه سردبیر، از دستور کار خارج خواهد شد.

نخست: بررسی توسط ویراستار علمی بمنظور احراز ویژگیهای اولیه مقاله و مشابه‌سنجی بانرم‌افزارهای ضد سرقت علمی

دوم: بررسی توسط حداقل ۲ نفر از اساتید متخصص درباره موضوع مقاله بمنظور بررسی یافته‌های علمی و نوآوریهای مقاله

سوم: بررسی توسط سردبیر و اتخاذ تصمیم درباره مقاله بر

بنیاد حکمت اسلامی صدرا

الف) کلیات

۱. تمامی دست‌اندرکاران نشریات - اعم از اعضای هیئت تحریریه، سردبیران، مدیران و کارشناسان اجرایی - و همچنین نویسندگان مقالات ملزم به آگاهی یافتن و پیروی از این منشور هستند. آغاز همکاری یا ارسال مقاله، بمنزله پذیرش لوازم و ضوابط مطرح شده در این منشور و سایر تعهدات قانونی علمی و اداری است. در صورت احراز عدم پایبندی هر یک از افراد به این اصول و مسئولیتهای بنیاد حکمت اسلامی صدرا حق دارد هرگونه اقدام قانونی برای احقاق حقوق ضایع شده را بعمل آورد و فرد خاطی مکلف به جبران مافات خواهد بود.

۲. مسئولیت محتوا و مضمون مقالات بر عهده نویسنده/

اساس نظر داوران و نظر نهایی سردبیر برابر ضوابط نشریات علمی کشور

سرانجام: تصویب انتشار در هیئت تحریریه مجله.

ب) وظایف و تعهدات نویسندگان

۸. مقالات ارسالی باید در حوزه تخصصی هر مجله بوده و بصورت علمی و منسجم، مطابق استاندارد آن مجله تنظیم شده باشد.

۹. مقالات ارسالی باید به روش پژوهشی اصیل و بنیادی تألیف شده و حاوی نظریه، نگرش انتقادی، تحلیل تطبیقی یا برداشتی نوین باشد، از نظم و انسجام منطقی لازم برخوردار باشد و اصول نگارش و سلامت زبان فارسی در آن بدقت رعایت شود.

۱۰. مقالات باید حاصل پژوهش شخص نویسنده/نویسندگان باشد. دقت در پژوهش، گزارش صحیح داده‌ها و ذکر منابع الزامی است.

۱۱. نویسنده/نویسندگان مسئول صحت و اصالت محتوای مقالات خود هستند.

۱۲. چنانچه به استفاده از مطالب دیگران نیاز باشد، نویسنده/نویسندگان باید با استفاده از روشها و علائم نقل قول و ذکر دقیق مرجع استفاده شده، فقرات نقل شده را دقیقاً مشخص نمایند. در صورت نیاز، کسب اجازه کتبی و صریح صاحب نظر یا اثر برعهده نویسنده/نویسندگان است.

۱۳. بهیچ وجه مقاله یا بخشی از آن نباید قبلاً در داخل یا خارج از کشور منتشر شده یا همزمان برای داوری و چاپ به نشریه دیگری سپرده شده باشد. اگر در هر یک از مراحل داوری و انتشار، خلاف این امر روشن گردد، مقاله از دستور کار خارج خواهد شد و نویسنده/نویسندگان متعهد به جبران خسارت مادی و معنوی بنیاد حکمت اسلامی صداقت خواهند بود.

همچنین بازنویسی و تغییر صورتی پژوهشهایی که قبلاً داده‌ها و یافته‌های آنها به هر نحوی منتشر شده باشد و ارائه بصورت مقاله‌یی جدید، مجاز نیست.

۱۴. تمامی مقالات باید دارای عنوان، چکیده و واژگان

کلیدی (به دو زبان فارسی و انگلیسی)، فصلبندی مناسب، نتیجه‌گیری و فهرست منابع باشند.

۱۵. چنانچه مقاله‌یی بیش از یک نویسنده داشته باشد، تمامی نویسندگان موظف به مطالعه مقاله و تأیید کتبی و صریح همکاری خود هستند. یکایک نویسندگان بصورت تضامنی مسئول محتوای علمی مقاله خواهند بود. همچنین اگر مقاله‌یی برگرفته از پایان‌نامه یا طرحی تحقیقاتی باشد، یادآوری آن در ابتدای مقاله الزامی است.

۱۶. در مقالات برآمده از همکاری گروهی، لازم است «نویسنده مسئول مکاتبات» بصراحت مشخص گردد. اعلام تمامی راههای تماس و دسترسی به نویسنده مسئول، اعم از تلفن ثابت، تلفن همراه، نشانی پستی و پست الکترونیک ضروری است.

۱۷. نویسنده مسئول موظف به اعمال نظر تمامی نویسندگان در مقاله است. همچنین باید از ذکر دقیق نام، رتبه علمی و اطلاعات تماس تمام نویسندگان همکار اطمینان حاصل کند و تأییدیه مکتوب آنها را دریافت و به دفتر مجله ارائه نماید. اگر در هر یک از مراحل داوری و انتشار، روشن گردد که تخلف یا تقلبی در اینباره رخ داده، مقاله از دستورکار خارج خواهد شد و نویسنده مسئول مکاتبات شخصاً متعهد به جبران خسارت مادی و معنوی بنیاد حکمت اسلامی صداقت خواهد بود.

۱۸. ذکر نام افراد در قالب تعبیرهایی همچون «نویسنده افتخاری» و «زیر نظر» مجاز نیست.

۱۹. پیگیری نظر مجله درباره مقالات بر عهده نویسنده مسئول است.

۲۰. ارسال مقاله بمنزله آن است که نویسندگان رضایت تمامی پشتیبانهای مالی یا معنوی مقاله را جلب کرده و آنها را معرفی نموده‌اند.

۲۱. نویسنده/نویسندگان موظفند در صورت مشاهده هر گونه خطا و بی‌دقتی در مقاله خود، حداکثر یک ماه پس از انتشار، به دفتر مجله اطلاع دهند تا نسبت به اصلاح آن اقدام گردد.

۲۲. نویسنده/نویسندگان باید نمونه‌های ارسالی مقاله و

اطلاعات خام مورد استفاده در تهیه مقاله را تا یکسال پس از چاپ آن در مجله، نزد خود نگهداری نمایند تا در صورت نیاز پاسخگوی انتقادات و سؤالات احتمالی خوانندگان باشند.

۲۳. نویسنده/نویسندگان موظف به رعایت تمامی اصول اخلاقی و موازین پژوهشی و نشر آثار هستند. اگر در هر یک از مراحل داوری، ویرایش، چاپ و حتی پس از انتشار مقاله، وقوع یکی از موارد ذیل محرز گردد، تخلف محسوب شده و بنیاد حکمت اسلامی صدرا حق برخورد قانونی دارد:

سرقت علمی: استفاده عمدی یا غیر عمدی، دانسته یا بی‌ملاحظه از افکار و اندیشه‌ها، جملات و عبارات، ادعاها یا استنادات دیگران بدون ذکر نام، منبع و استناد مناسب به اثر، صاحب اثر، سخنران یا هر ذیحق دیگر.

اجاره علمی: بکارگیری فرد دیگری برای انجام پژوهش و تألیف مقاله.

جعل داده‌ها: گزارش مطالب غیر واقعی و ارائه داده‌ها یا نتیجه‌های ساختگی بعنوان یافته‌های شخصی.

تحریف داده‌ها: دستکاری در مواد، ابزار و فرایند پژوهشی یا تغییر و حذف داده‌ها بنحوی که سبب غیر واقعی شدن نتایج پژوهش گردد.

انتساب غیر واقعی: اعلام دروغین یا قبل از رسمیت یافتن همکاری نویسنده/نویسندگان با مؤسسه، مرکز یا گروه آموزشی و پژوهشی بعنوان محل فعالیت یا حامی نویسنده/نویسندگان.

ج) وظایف داوران

داوران در بررسی مقالات، باید نکات ذیل را مد نظر داشته باشند:

۲۴. اطلاع‌رسانی به دفتر نشریه بمحض دریافت مقاله برای داوری، درباره پذیرش یا عدم پذیرش داوری؛ در صورت مرتبط نبودن موضوع مقاله با تخصص آنها، ذینفع بودنشان به هر نحو در انتشار آن مقاله یا روابط شخصی با نویسنده/نویسندگان.

۲۵. بررسی دقیق کیفی، محتوایی و علمی مقالات و اعلام نقاط قوت و ضعف مقاله بصورتی سازنده و صریح.

۲۶. داوری مقالات باید بر اساس مستندات علمی و

استدلال کافی انجام شود و از هرگونه اعمال نظر سلیقه‌ی، شخصی، صنفی، نژادی، مذهبی و... خودداری گردد.

۲۷. داور موظف به مطالعه دقیق تمام مقاله است و نباید تنها بر اساس مطالعه بخشی از مقاله درباره پذیرش یا رد آن تصمیم بگیرد.

۲۸. حصول اطمینان از ارجاع‌دهی دقیق و کامل درباره تمامی مطالب و نقل قولهایی که از آثار دیگران آورده شده و درج کامل و دقیق اطلاعات کتابشناسی منابع مقاله، و ذکر نواقص در فرم داوری.

۲۹. تلاش برای جلوگیری از هرگونه مصداق غیر اخلاقی و غیر حرفه‌ی در تنظیم مقاله، بویژه موارد مذکور در بند ۲۳ این منشور، و اعلام مستند تخلفات به دفتر مجله.

۳۰. وقت‌شناسی، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی در روند داوری ضروری است.

۳۱. داور حق ندارد خود بر اساس سلیقه شخصی، مقاله را اصلاح یا بازنویسی نماید.

۳۲. داور مکلف به امانتداری و حفظ اطلاعات و جزئیات، داده‌ها، مفاهیم جدید و یافته‌های پژوهشی مقالات است و حق ندارد قبل از انتشار آنها را برای کسی بازگو کند یا از آنها بنفع خود یا علیه دیگران استفاده نماید. پس از انتشار مقاله نیز داور حق انتشار جزئیاتی فراتر از آنچه در مجله چاپ شده را ندارد.

۳۳. در فرایند داوری باید بدقت و کاملاً از خلط مقام داوری و مقام نقد پرهیز گردد.

۳۴. داور نباید ارزیابی مقاله را به فرد دیگری بسپارد. در صورت استفاده جزئی از همکاری فردی دیگر، باید مراتب به دفتر مجله اطلاع داده شود و اطلاعات فرد همکار بطور جزئی و دقیق در دفتر مجله ثبت گردد.

۳۵. داور اجازه تماس مستقیم با نویسنده/نویسندگان مقالات در دست داوری را ندارد. هرگونه تماس با نویسندگان مقالات فقط از طریق دفتر مجله انجام خواهد گرفت.

د) وظایف سردبیر و اعضای هیئت تحریریه

۳۶. سردبیر و اعضای هیئت تحریریه مجله از میان صاحب‌نظران و متخصصان پیشکسوت و خوشنام آن حوزه

انتخاب میشوند و باید دارای روحیه مسئولیت پذیری، پاسخگویی، حقیقتجویی، انصاف و بیطرفی، پایبندی به اخلاق حرفه‌ای و رعایت حقوق دیگران باشند.

۳۷. سردبیر و اعضای هیئت تحریریه باید برای حفظ و ارتقای کیفیت نشریه و معرفی آن در مجامع علمی داخلی و خارجی تمام تلاش خود را بکار گیرند.

۳۸. اختیار و مسئولیت انتخاب داوران و قبول یا رد مقالات (مستند به نظر داوری) بر عهده سردبیر و اعضای هیئت تحریریه است و نباید در انجام این مهم اعمال سلیقه شخصی نمایند.

۳۹. سردبیر باید در انتخاب داوران شایسته با توجه به زمینه تخصصی و تجربه علمی و کاری آنها دقت کافی بعمل آورد و بر صحت انجام وظایف داوری نظارت دقیق و کامل داشته باشد و از داوریهای مغرضانه، بی اساس یا تحقیرآمیز جلوگیری کند.

۴۰. سردبیر و اعضای هیئت تحریریه موظف به تصمیم‌گیری درباره پذیرش یا رد مقاله و اعلام نتیجه به نویسنده/نویسندگان در اسرع وقت ممکن هستند.

۴۱. سردبیر و اعضای هیئت تحریریه مکلف به امانتداری و حفظ محرمانه اطلاعات و یافته‌های مقالات هستند و اجازه ندارند از محتوای مقالات قبل از انتشار یا بیش از آنچه در مجله منتشر میشود، بفع خود یا له/علیه دیگران استفاده نمایند.

۴۲. سردبیر و اعضای هیئت تحریریه باید از تداخل منافع و برقراری هرگونه ارتباط شخصی، تجاری، دانشگاهی و مالی که بالقوه بر پذیرش مقالات تأثیرگذار باشد، جلوگیری نمایند.

۴۳. سردبیر و اعضای هیئت تحریریه نباید در چاپ آثار خود مدعی سهم خواهی شوند.

۴۴. سردبیر مجله موظف است آثار متهم به عدول از موازین پژوهشی و نشر را با دقت و جدیت بررسی نموده و اقدام شایسته را بعمل آورد. سردبیر موظف است آثار متخلفان را در هر مرحله‌ای که باشد از فرایند نشر خارج کند و در صورت احراز تخلف پس از انتشار مقاله، مراتب را بنحوشفاف، صریح و در اسرع وقت به اطلاع خوانندگان، مراجع نمایه‌سازی و دیگر ذینفعان برساند.

۴۵. سردبیر موظف به نظارت بر تمامی فرایند ویراستاری و چاپ مقالات است. چنانچه در انتشار مقاله‌ای از سوی

دست‌اندرکاران مجله خطا یا بیدقتی رخ دهد، سردبیر موظف است در اسرع وقت نسبت به انتشار اصلاحیه و اطلاع‌رسانی شفاف اقدام مقتضی را بعمل آورد.

۴۶. سردبیر و اعضای هیئت تحریریه مجله باید بطور مستمر دیدگاه‌های نویسندگان، خوانندگان و داوران مجله را در مورد بهبود سیاستهای انتشاراتی و کیفیت شکلی و محتوایی مجله، جویا شوند و نسبت به بروزرسانی شاخصه‌ها اقدام نمایند.

ه) وظایف و تعهدات مدیران اجرایی، کارشناسان، ویراستاران و...

۴۷. مدیران اجرایی موظفند با همکاری سردبیر و اعضای هیئت تحریریه یک بانک اطلاعاتی جامع از داوران و نویسندگان تهیه و بروزرسانی نمایند.

۴۸. مدیران اجرایی موظفند نسبت به ثبت و آرشیو اسناد داوری مقالات بعنوان اسناد علمی، و محرمانه نگاه داشتن اسامی داوران هر مقاله اقدام لازم را انجام دهند.

۴۹. هیچیک از دست‌اندرکاران مجلات، اعم از مدیران، کارشناسان، ویراستاران، مترجمان و دیگر عوامل اجرایی اجازه مداخله بیش از آنچه به آنها واگذار شده در فرایند داوری و انتشار مقالات را ندارند. تمامی آنها مکلف به امانتداری و حفظ محرمانه اسناد اداری و جزئیات مقالات هستند و اجازه بهره‌برداری شخصی از اطلاعات منتشر نشده در مجله را ندارند.

۵۰. تمامی دست‌اندرکاران مجلات، بویژه مدیران اجرایی و ویراستاران مکلفند حداکثر تلاش خود را برای جلوگیری از تخلف از موازین پژوهشی و نشر و همچنین ارتقای کیفیت مجله بعمل آورند.

تنفیذ و تأیید حضرت آیت‌الله سید محمد خامنه‌ای، رئیس بنیاد حکمت اسلامی صدرا:

«و بفرجام و ضمن دعای خیر برای همه کسانی که مخاطب این منشور اخلاقی هستند، تأکید میشود که در همه موارد خدای علیم حکیم را ناظر بدانند و خدمات خود را برای رضا و پاداش او به انجام برسانند. والسلام و رحمة الله.»

راهنمای تدوین مقالات خردنامه صدرا

الف) حوزه تخصصی خردنامه صدرا

- «فصلنامه علمی» خردنامه صدرا بطور تخصصی (بترتیب اولویت) در زمینه‌های زیر مقاله میپذیرد:
- ملاصدراپژوهی و اندیشه حکمت متعالیه
- پژوهش درباره فیلسوفان صدرایی و شارحان و منتقدان این مکتب، پژوهش درباره فیلسوفان و مکاتب تأثیرگذار بر حکمت متعالیه
- مطالعات حوزه فلسفه و حکمت اسلامی
- مطالعات حوزه عرفان و کلام اسلامی
- مطالعات تطبیقی مکاتب فلسفی اشراقی

ب) شرایط پذیرش مقالات

- مقالات ارسالی باید در زمینه تخصصی هر نشریه باشند، به روش پژوهشی اصیل و بنیادی تألیف شده باشند و حاوی نظریه، نگرش انتقادی، تحلیل تطبیقی یا برداشتی بدیع باشند.
- مقالات باید حاصل پژوهش خود نویسنده/ نویسندگان باشد و چنانچه در مرحله سرت علمی – ادبی مقاله‌یی احراز شود، مقاله از دستور کار خارج و نویسنده/ نویسندگان مکلف به جبران خواهند بود.
- مسئولیت محتوا و مضمون مقالات برعهده نویسنده/ نویسندگان است و چاپ آن در نشریات بنیاد تنها برای عرضه و تلاقی افکار و نوزایی علمی است، نه دلیلی بر تأیید تام محتوای آن.
- مقالات باید از نظم و انسجام منطقی لازم برخوردار

بنیاد حکمت اسلامی صدرا (که در ادامه به اختصار «بنیاد» نامیده شده) در حال حاضر سه نشریه منتشر میکند که هر یک حوزه تخصصی مشخصی دارند. زبان رسمی نشریات بنیاد فارسی است، به همراه ترجمه انگلیسی چکیده مقالات. ارسال مقاله برای هر نشریه بمعنای پذیرش شرایط بنیاد و واگذاری تمامی حقوق انتشار و بازنشر آثار پذیرفته شده به سایر روشهای مرسوم است. ارسال مقاله حقی برای چاپ ایجاد نمیکند و بنیاد در پذیرش، رد و ویرایش مقالات آزاد است. مقالات دریافتی بازگردانده نمیشوند. مقالات مردود یا انصرافی، پس از شش ماه از بایگانی مجله خارج خواهند شد.

فرایند ارزیابی مقالات دریافتی بترتیب ذیل خواهد بود؛ بدیهی است مقاله‌یی که در هر یک از مراحل فوق به تأیید نرسد، باملاحظه سردبیر، از دستور کار خارج خواهد شد.

- ۱) راستی آزمایی با نرم افزارها و سامانه‌های مشابه یاب بمنظور جلوگیری از سرقت علمی
- ۲) بررسی ویراستار علمی
- ۳) داوری دو نفر از اساتید متخصص در موضوع مورد بحث

۴) تصمیم‌گیری هیئت تحریریه و سردبیر.

نویسنده/ نویسندگان باید کتبا متعهد شوند که تمامی قواعد حقوقی و اخلاقی انتشار مقاله را رعایت نموده‌اند. مقالاتی که با مندرجات این راهنما مطابقت نداشته باشند، بررسی نخواهند شد.

باشد و اصول نگارش و سلامت زبان فارسی در آنها بدقت رعایت شود.

– اگر مقاله‌یی برگرفته از پایان‌نامه تحصیلی یا طرحی تحقیقاتی باشد، یادآوری آن در ابتدای مقاله الزامی است.

– در مقالات برگرفته از پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویان قواعد دانشگاه متبوع باید رعایت شود و به اطلاع نشریه برسد. این مقالات با تأیید مکتوب استاد راهنما پذیرفته میشوند.

– نباید تمام یا بخشی از مقاله پیشتر منتشر شده باشد یا همزمان برای نشریه دیگری ارسال گردد. ارسال مقالاتی که پیشتر خلاصه آنها در همایشها و سمینارهای داخلی و خارجی منتشر شده باشد، بلامانع است اما اصل مقاله نباید در مجموعه مقالات همایش منتشر شده باشد.

– مقالات حاصل از ترجمه پذیرفته نمیشود.
– ارسال مقاله حقی برای چاپ ایجاد نمیکند و بنیاد در پذیرش، رد و ویرایش مقالات آزاد است.
– پیگیری نتیجه ارزیابی مقالات بر عهده نویسنده/ نویسندگان است.

– نویسنده/ نویسندگان محترم پیش از ارسال مقاله، پیشینه آثار منتشر شده درباره موضوع مقاله را بررسی نمایند تا از ارسال مقالات تکراری جلوگیری شود.

ج) ساختار و صورت مقالات

– مقاله باید دارای ساختار منظم باشد؛ شامل: عنوان، چکیده (حدود ۲۰۰ کلمه)، واژگان کلیدی (حداکثر ۱۰ واژه)، مقدمه یا طرح بحث، بحث اصلی، نتیجه‌گیری، پیشنهادها و فهرست منابع. چکیده باید شامل اهداف، روش تحقیق، مهمترین یافته‌ها و نتیجه پژوهش باشد. حجم کل مقاله از ۷۰۰۰ کلمه بیشتر نباشد.

– ترجمه انگلیسی عنوان، چکیده و واژگان کلیدی مقاله در صفحه‌یی جداگانه افزوده شود.

– در صفحه‌یی دیگر، عنوان مقاله، نام و نام خانوادگی

نویسنده، رتبه علمی و محل فعالیت او (هرکدام به دو زبان فارسی و انگلیسی)، نشانی پستی، شماره تلفن همراه و رایانامه (ایمیل) نویسنده/ نویسندگان بطور دقیق ذکر شود. املائی انگلیسی نام نویسنده/ نویسندگان مطابق صورت نوشتاری همین صفحه در مقالات منتشر شده درج خواهد شد.

– رعایت اصول نشانه‌گذاری و نیز برجسته کردن نقل قولها، ضروری است.

– نامهای غیرفارسی، ابتدا بزبان فارسی نوشته شوند و املائی زبان اصلی آنها داخل پرانتز () بیاید.

– ارجاعات و معادلهای غیرفارسی بصورت «درون متنی» و مطالب توضیحی و تکمیلی فرعی که ارتباط مستقیمی با محور مقاله نداشته باشد، بصورت «بی‌نوشت» تنظیم شوند. نام کتابها بصورت ایتالیک (شکسته) و نقل قولها دارای تورفتگی از راست و چپ باشند.

– بنیاد در آثار منتشر شده از رسم الخط اختصاصی پیروی میکند. اگر این رسم الخط از ابتدا رعایت شود، فرآیند انتشار اثر سرعت پیدا میکند اما بدلیل احتمال عدم آشنایی نویسنده با این رسم الخط، رعایت آن الزامی نیست و در هنگام انتشار ویراستاران بنیاد آن را اعمال خواهند کرد.

– مقالات در برنامه Word با قلم فارسی B Nazanin اندازه ۱۴، قلم انگلیسی Times New Roman اندازه ۱۱، قلم عربی B Badr اندازه ۱۳، حروفچینی شوند، فاصله میان سطرها یک (single) باشد. عنوانهای اصلی و فرعی، و نقل قولها مشخص و برجسته شوند.

نحوه ارجاع دهی

– ارجاع به منابع و مآخذ در متن مقاله، داخل پرانتز و مطابق الگوی زیر باشد:

نام خانوادگی یا شهرت نویسنده، سال انتشار: شماره جلد / شماره صفحه. مثال: (ملاصدرا، ۱۳۸۳: ۱ / ۷۵) = صفحه ۷۵ در جلد یکم اسفار.

– در آثاری که دارای دو نویسنده هستند، نام خانوادگی هر دو نویسنده و آثاری که بیش از دو نویسنده دارند، نام خانوادگی نویسنده اول و واژه «همکاران» درج شود. عباراتی که بدون مراجعه به منبع اصلی، از نوشته دیگران نقل قول شده است، بصورت (بنقل از، سال: صفحه) تنظیم شود.

– منابع اینترنتی بصورت (نام خانوادگی نویسنده، آدرس پایگاه: تاریخ دسترسی به روز/ماه/سال) تنظیم شوند؛ مثال: (خامنه‌ای، mullasadra.org: ۴/۳/۱۳۹۸). در مواردی که نام نویسنده مشخص نشده باشد، عنوان مطلب (داخل گیومه) ذکر شود؛ مثال: («آیا همه حقایق در تاریخ فلسفه آمده است؟»، mullasadra.org: ۴/۳/۱۳۹۸). در صورت طولانی بودن عنوان مطلب، چند واژه ابتدایی عنوان نوشته شود و سپس از ... (سه نقطه) استفاده شود.

– مواردی که ارجاع به همان نویسنده منبع پیشین باشد، بصورت (همو/ idem: سال: جلد/ صفحه)؛ اگر ارجاع به همان منبع پیشین باشد، بصورت (همان: شماره صفحه)؛ اگر مجلدی دیگر از همان منبع باشد، بصورت (همان/ ibid: جلد/ صفحه) و اگر عیناً همان شماره صفحه منبع پیشین باشد، بصورت (همانجا/ al) تنظیم شود.

– در مواردی که به بیش از یک اثر نویسنده/ نویسندگان در همان سال ارجاع شده باشد، منابع با افزودن الف/ ب/ ج/ د... به سال انتشار، از هم تفکیک شوند؛ مثال: الف ۱۳۹۱؛ ب ۱۳۹۱؛ ج ۱۳۹۱ و...

– ارجاع به منابع غیرفارسی به همان زبان اصلی منبع باشد.

– ارجاع به آثار ملاصدرا منحصراً باید بر اساس چاپ بنیاد حکمت اسلامی صدرا باشد. ترجمه فارسی آثار ملاصدرا که بهمت ناشری دیگر منتشر شده باشند، از این قاعده مستثنی است.

نحوه تنظیم فهرست منابع

در فهرست پایانی منابع مقاله، تنها منابعی که در متن به آنها ارجاع شده درج شود و مطابق الگوی زیر، بترتیب الفبایی تنظیم گردد.

کتابها: نام خانوادگی، نام نویسنده (سال انتشار) عنوان کتاب بصورت بولد و ایتالیک، نام و نام خانوادگی مصحح، ویراستار، مترجم، محل نشر: ناشر.

مثال: ملاصدرا (۱۳۹۱) المظاهر الإلهية في أسرار العلوم الكمالية، تصحيح، تحقيق و مقدمه آيت الله سيد محمد خامنه‌ای، تهران: بنياد حکمت اسلامی صدرا. – کتابی که با عنوان یک نهاد یا ناشر چاپ شده است، نام آن نهاد بجای نام نویسنده قرار میگیرد.

مقالات نشریات: نام خانوادگی، نام نویسنده (سال انتشار) «عنوان مقاله» داخل گیومه، نام نشریه بصورت بولد و ایتالیک، صاحب امتیاز، دوره و شماره، شماره صفحات درج مقاله.

مثال: خامنه‌ای، سیدمحمد (۱۳۹۲) «ملاصدرا و تصوف»، خردنامه صدرا، شماره ۷۳، ص ۸–۵.

مقالات منتشر شده در کتاب: نام خانوادگی، نام نویسنده (سال انتشار) «عنوان مقاله» داخل گیومه، نام کتاب بصورت بولد و ایتالیک، نام و نام خانوادگی مصحح، ویراستار، مترجم، محل نشر: ناشر، شماره جلد، شماره صفحات درج مقاله.

مثال: خامنه‌ای، سیدمحمد (۱۳۹۲) «نکات و اسراری از اسرارالآیات ملاصدرا»، انسان در گذرگاه هستی، جلد ۳، ص ۲۵۴–۲۲۵.

پایان نامه‌ها: نام خانوادگی نگارنده پایان نامه، نام (سال دفاع) عنوان پایان نامه بصورت بولد و ایتالیک، نام و نام خانوادگی استاد راهنما، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد/ دکتری، گروه آموزشی، دانشکده، دانشگاه.

مثال: کلباسی اشتری، حسین (۱۳۷۸) مکتب ابن‌رشدی لاتینی، براهنمایی کریم مجتهدی، پایان‌نامه دوره دکتری، گروه فلسفه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تهران.

آثار منتشر شده در اینترنت: نام خانوادگی نویسنده، نام (تاریخ انتشار یا دسترسی) عنوان مطلب بصورت بولد و ایتالیک، نام پایگاه/سایت، پیوند/لینک مطلب. مثال: خامنه‌ای، سیدمحمد (۱۳۹۸/۴/۳) آیا همه حقایق در تاریخ فلسفه آمده است؟؛ پایگاه اطلاع‌رسانی بنیاد حکمت اسلامی صدرا،

http://mullasadra.org/new_site/persian/PaperBank/Tarikh Falsafe/barg_aval.htm

منابع صوتی و تصویری: نام خانوادگی صاحب اثر، نام (تاریخ انتشار) عنوان مطلب بصورت بولد و ایتالیک، نوع منبع، ناشر.

مثال: خامنه‌ای، سیدمحمد (۱۳۹۷/۲/۲۶) پیوند وجودشناختی نیایش و فلسفه، فایل صوتی سخنرانی در بیست و دومین همایش بزرگداشت ملاصدرا، بنیاد حکمت اسلامی صدرا.

نام نویسندگان منابعی که بیش از یک نویسنده دارند، بطور کامل ذکر شود و با علامت نقطه‌ویرگول (؛) از هم جدا شوند: نام خانوادگی نویسنده اول، نام؛ نام خانوادگی نویسنده دوم، نام؛

منابع مرجع به ترتیب الفبا در ابتدای فهرست قرار گیرند. قرآن، متون مقدسی همچون نهج‌البلاغه، صحیفه سجادیه و...، لغت‌نامه‌ها و دایرة‌المعارف‌هایی که مدخل‌های آن نویسنده جداگانه ندارد، در این دسته جای میگیرند. اگر از ترجمه مشخصی از قرآن، نهج‌البلاغه و... استفاده شده باشد، ذکر اطلاعات کتابشناسی آن نیز ضروری است.

در صورت مشخص نبودن تاریخ، محل نشر یا ناشر به ترتیب از عبارتهای بی‌تا، بی‌جا و بی‌نا استفاده شود.

اگر معرفی آثاری بیش از منابع استفاده شده، برای آشنایی خواننده ضروری شمرده میشود، در انتهای فهرست منابع ذیل عنوان «منابعی برای آگاهی بیشتر» با همان الگوی بالا دسته‌بندی شوند، نه در لابلای فهرست منابع.

د) نحوه ارسال مقاله

مقالات ترجیحاً از طریق سامانه اینترنتی مجله به آدرس ذیل ارسال گردد:

kherad.mullasadra.org

در صورت وجود مانعی برای ارسال از طریق سامانه، مقالات به نشانی رایانامه (ایمیل) siprin@mullasadra.org ارسال گردد. حتماً در بخش «subject» رایانامه، عبارت «مربوط به خردنامه صدرا» قید شود.

ارسال فایل مقالات بصورت Word و PDF ضروری است.

خردنامه صدرا

مجله خردنامه صدرا با این شماره تابستانی خود به یکصدمین شماره خود رسید و به بیست و پنجمین سال عمر خود قدم گذاشت. برای کسانی که مجله یا نشریه، مصرفی چند روزه دارد و پس از خواندن بیرنج و آسان آن را فراموش میکنند، یک نشریه و مجله پدیده‌یی با عمر یک یا چند روزه است، اما همین نشریه برای کسانی که مادری نموده و دلسوزانه در تولید و ادامه حیات آن، عمر عزیز و آسایش خود را بر سر آن گذاشته و آن را به سن جوانی رسانده‌اند، بگونه‌یی دیگر است.

خردنامه صدرا بدان سبب به وجود آمد که فلسفه سنتی اسلامی، بویژه حکمت صدرا در میدان و بازار اجتماع نبود و تنها در برخی حوزه‌های علمیه آموزش داده میشد و بالعکس، فلسفه غرب مانند دیگر علوم انسانی، عرصه دانشگاهها را فرا گرفته بود و افکار خام نواندیشانه و بیریشه غربی و گاه مغرضانه یهودی مآبانه در بازار فلسفه، بعنوان فلسفه معرفی میشد، و بدنبال سیاست مکارانه غربی که از زمان فروغی و ترجمه رساله گفتار دکارت، سعی در کنار زدن میراث فلسفی اسلامی داشت، سعی میشد که هر روز نوعی موضوع فلسفی از متفکری از غرب بر سرزبانها بیفتد و اندیشمندان دانشگاه، و حتی گاهی حوزه، را به خود مشغول نماید و حکمت اسلامی را پشت سر بگذارد، تا در غرب فرورود و فراموش گردد.

خردنامه صدرا در روزگاری پدید آمد که تا آنجا که میدانیم هنوز هیچ مجله تخصصی فلسفی (که جز به فلسفه نپردازد) نبود و ناچار مقالات فلسفی در لابلای موضوعات دیگر علمی در مجلات چاپ میشد. و پس

از طلوع این مجله خوشبختانه باب مجلات خاص فلسفی باز شد، که این از جهتی مثبت بود و از یک جهت دیگر منفی، زیرا که متأسفانه کشور ما چندان که سزاوار است تحقیق خیز نیست و حجم مقالات فلسفی که در خور تحسین و داوری فایده علمی یا ابتکار باشد اندک است و این مقابله کثرت مجلات (که حکم تقاضاکننده را دارد) با کمبود مقالات (که بمانند بازار عرضه است)، توازن عرضه و تقاضا را برهم زد و مجلات فلسفی ناگزیر به چاپ هر غث و ثمین شدند و سطح علمیت مجلات پایین آمد، بویژه که امروز بیشتر مقالات نه از قلم اساتید بلکه بدست دانشجویان نوشته و عرضه و چاپ میشود.

یکی از آفات مجلات فلسفی کشور ترجمه‌هایی است که گاه از نویسندگان فلسفه غربی در مجلات فلسفی چاپ میشود اما خردنامه بر آن بود که اساساً مقالات ترجمه شده را نپذیرد و بر این عهد پایدار بود و از طرفی بر آن بود که آن دسته از مقالات مؤلفان ایرانی را که گاه اندیشه‌های برخی متفکران گمنام یا کم نام غربی را (که در حد مقایسه و تطبیق با حکمت متعالیه و ملاصدرا نیست و شأن حکمای بزرگ ایرانی را فرو میکاهد)، با این حکیم و مکتب او مقایسه میکنند با چاپ در مجله، تبلیغ نکند و گوهر و خرمهره را در کنار هم نشانند و شأن حکمای بزرگ را پائین نیاورد.

خردنامه صدرا خوشوقت است که در این سالهای دشوار، ضمن ترویج حکمت و فلسفه اسلامی و ابتکاراتی که در سبک و نام و در روش عرضه مقالات و حتی قطع خاص مجله و نگارش سرمقاله‌های آن داشته (و بر خلاف بیشتر مجلات، سرمقاله را وسیله‌ی برای طرح برخی مشکلات روز کشور و فرهنگ و فلسفه به مسئولان کرده است)، با انتشار این مجله، حکمت صدرائی و فلسفه سنتی اسلامی ایرانی را از انزوای خود بیرون آورده و از محافل آموزش حوزه‌ها به عرصه نقد و بیان و تحقیق کشانده، و نه فقط دانشگاه‌های داخلی که حتی بگونه‌ی توجه متفکران ایرانی و غیر ایرانی خارج از کشور را نیز به اهمیت و عمق فلسفه اسلامی آگاه ساخته و آنان را بسوی خود خوانده، و ایران انقلابی را که ام‌القرای روزگار است، ام‌القرای فلسفه و کعبه اندیشه ناب الهی نماید.

تا با امروز چنین رفته و بوده و از خداوند قادر متعال میخواهیم که توفیق ادامه این راه را از ما نگیرد و قوتی در عزم و همتی شایسته عطا نماید و مشکلات خرد و کلان موجود بر سر راه را از میان بردارد؛ بفضل و رحمته. والسلام.

خردنامه صدرا

مابعدالطبیعه (متافیزیک) چیست؟

رضا داوری اردکانی^(۱)

چکیده

یکی نیست. آنها بجای تعریف و وصف مابعدالطبیعه، فلسفه خود را وصف و تعریف کرده‌اند. نوشتار پیش رو درصدد است با تحلیل تطور تاریخی موضوع این علم، چیستی مابعدالطبیعه را تبیین نماید.

کلید واژگان: مابعدالطبیعه، متافیزیک، فلسفه اولی، وجودشناسی، امور عامه، علم ربوبیت.

مقدمه

لفظ «مابعدالطبیعه» ترجمه «متافوسیکای» یونانی است و متافوسیکا نامی است که بر یکی از کتابهای درون حوزه‌ی (ازوتریک) ارسطو نهاده‌اند. این کتاب یکی از مهمترین و اثرگذارترین آثار فلسفی است که چهارده بخش یا فصل دارد و بتعبیری مشتمل بر چهارده کتاب است؛ چون هر فصل یا کتاب با یکی از حروف یونانی مشخص شده است، بعضی فهرست‌نویسان دوره اسلامی از آن بنام «کتاب الحروف» یاد کرده‌اند. از این چهارده کتاب، ارسطوشناسان، کتاب گایا (کاف) را که مطالب آن برگرفته از بعضی فصول کتابهای مابعدالطبیعه و طبیعت ارسطوست، چون سبک نوشته‌اش ارسطویی نیست، منحول دانسته‌اند. سه کتاب دیگر را اولین

کتاب مابعدالطبیعه ارسطو شاید بنیادیتترین اثر فلسفی بشمار میرود. اهمیت این اثر بحدی است که اکنون دو هزار سال است این نام بر فلسفه اولی و الهیات اطلاق میشود. دست‌کم هزار و پانصدسال است که مراد از لفظ متافیزیک یا مابعدالطبیعه علمی شمرده میشود که از مبادی و علت‌های نخستین و موضوع‌های علوم جزئی بحث میکند. مابعدالطبیعه که ابتدا نامش فلسفه اولی و علم کلی بود، دو بخش داشته است؛ یکی بحث از مطلق وجود و اعراض ذاتی آن و دیگری مباحث الهیات. بر همین اساس، فیلسوفان جهان اسلام فلسفه اولی یا علم کلی را الهیات نامیدند و آن را به دو بخش تقسیم کردند؛ امور عامه یا الهیات بمعنی اعم که در آن از وجود و مبادی و علل و اعراض آن بحث میشود و الهیات خاص یا الهیات بمعنی الأخص که مسائلیش توحید و صفات و اسماء و افعال باریتعالی است. در سنت اسلامی فیلسوفان دست‌کم در مبادی و حتی در بسیاری از مسائل اساسی با هم توافق داشتند اما در فلسفه جدید غرب مسائل مابعدالطبیعه صورت تازه پیدا کرده و حوزه‌های گوناگون فلسفه بوجود آمده است. فیلسوفان دوره جدید از دکارت تا کنون وصف و تعریفی از مابعدالطبیعه پیش آورده‌اند که در ظاهر با بیان ارسطو

(۱). استاد فلسفه دانشگاه تهران و رئیس فرهنگستان علوم؛ (عضو هیئت تحریریه خردنامه صدر): rdavari@ias.ac.ir

اسرار شریعت و منافع طاعت

از نظر ملاصدرا

سیدمصطفی محقق داماد^(۱)

چکیده

بر اساس آموزه‌های دینی، اعمال و مناسک مذهبی، علاوه بر پیکره ظاهری، چهره‌ی باطنی دارند که هویت و روح انسان را میسازند. در سنت اسلامی نیز آثار زیادی، گاه بوجه عام و گاه در قالب تحلیل برخی اعمال و مناسک خاص، درباره اسرار شریعت برشته تحریر درآمده است که از آن جمله میتوان به الفتوحات المکیه ابن عربی، اسرار الشریعة و اطوار الطریقة و أنوار الحقیقه سیدحیدر آملی، المحجة البيضاء ملامحسن فیض کاشانی، رسالة التنبیهاة العلیة علی وظائف الصلاة القلیبة شهید ثانی، اسرار الصلاة امام خمینی (ره) و... اشاره کرد. ملاصدرا نیز در دو بخش از کتاب الشواهد الربوبیه فی المناهج السلوکیة به بحث پیرامون اسرار شریعت پرداخته است. مقاله حاضر دیدگاه ملاصدرا درباره اسرار شریعت را بررسی و تحلیل میکند.

کلیدواژگان: اسرار شریعت، فلسفه اعمال و مناسک دینی، تسلط بر شهوات، رویگردانی از ماسوی، وصال معبود، ملاصدرا.

مقدمه

بنظر متفکران اسلامی تمام واجبات و محرمات در شریعت، علاوه بر پیکر ظاهری، چهره‌ی باطنی دارند که با روح انسانی در ارتباط است و موجب رقای نفسانی بشر بسوی خدا میگردد. در ادبیات اسلامی، بسیاری از متفکرین آثاری درباره «اسرار شریعت» بطور کلی و گاه در مورد نماز، طهارت و نجاست، روزه، حج و... بطور خاص، تألیف کرده‌اند.

در میان اهل سنت، محی الدین ابن عربی در کتاب الفتوحات المکیه و محمد غزالی در کتاب احیاء العلوم و در میان اهل تشیع سیدحیدر آملی در کتاب اسرار الشریعة و اطوار الطریقة و أنوار الحقیقه و ملامحسن فیض کاشانی در المحجة البيضاء و نیز شهید ثانی در رساله‌ی مستقل تحت عنوان التنبیهاة العلیة علی وظائف الصلاة القلیبة و ملا احمد نراقی در معراج السعادة و در قرن حاضر، میرزا جواد ملکی تبریزی در رساله‌های المراقبات، لقاء الله و اسرار الصلوة و امام خمینی (ره) در رساله‌ی تحت عنوان اسرار الصلاة و پس از ایشان افرادی دیگر، در این زمینه بحث کرده‌اند.

(۱). استاد حقوق دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران (عضو هیئت تحریریه خردنامه صدرا): mdamad@ias.ac.ir

علیت فاعلی

از دیدگاه متکلمان و فیلسوفان اسلامی

سیدصدرالدین طاهری^(۱)

چکیده

علیت محور بسیاری از روابط طبیعی است که در علوم تجربی مورد تحقیق قرار میگیرد و هم‌اکنون مبنای کشف قوانین علمی است. همچنین کاربرد قوانین علوم، اعم از آنچه به فرد، اجتماع یا دیگر قلمروهای طبیعی – اعم از حیوان، گیاه یا جمادات – مربوط میشود، همگی بر محور علیت است. در این نوشتار سعی بر اینست که اعتبار اصل علیت از دیدگاه دو فرقه کلامی معتزله و اشاعره و همچنین دو مکتب فلسفه اسلامی مشاء و متعالیه (از ابن‌سینا تا علامه طباطبایی)، بررسی شود. این تحقیق شامل یک مقدمه، سه گزارش تفصیلی و یک جمع‌بندی و نتیجه‌گیری است.

کلیدواژگان: علت، معلول، معتزله، اشاعره، فلسفه مشاء، حکمت متعالیه.

مقدمه

مردم عادی در زندگی روزمره و دانشمندان و متخصصان علوم طبیعی در تحقیقات خود، اصل علیت را بدون کنکاش در واقعیت آن، بکار میگیرند و اغلب به نتیجه مورد انتظار خود میرسند؛ حتی

اگر در موردی با ناکامی روبرو شوند نیز مشکل را در ناحیه تشخیص خودشان نسبت به شناخت علت و معلول جستجو میکنند. برای مثال، اگر پزشک دارویی را تجویز کرد و نتیجه نگرفت، به این می‌اندیشد که در شناخت رابطه بین آن دارو و بهبود آن بیماری خاص، دچار اشتباه شده و هرگز در مورد اصل علیت دچار تردید نمیشود. متکلمان و فلاسفه نیز در زندگی عادی همین تلقی را نسبت به اصل علیت و روابط علت و معلولی بین پدیده‌ها دارند اما در مقام یک متخصص در رشته‌های خودشان، وضع دیگری اتخاذ میکنند و از نگاه دیگری به مسئله مینگرند. آنها به این می‌اندیشند که آیا اصولاً رابطه‌ی ذاتی میان آنچه علت و آنچه معلول شناخته میشود، وجود دارد یا اینکه اعتقاد ما به این مطلب ناشی از عادت و ملاحظه مکرر در پی هم آمدن پدیده‌های خاص است؟

متکلم و فیلسوف، در شرق و غرب، به این پرسش رسیده و در پی یافتن پاسخ صحیح آن برآمده‌اند، ولی هر یک «از ظن خود یار آن شده‌اند». فیلسوفان تجربی، نظیر دیوید هیوم، بدون توجه به مبانی دینی به مسئله پرداخته ولی اصل مورد نظر خود را، که تقید به اصالت درک تجربی و

(۱). استاد گروه فلسفه دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران (عضو هیئت تحریریه خردنامه صدرا)؛ ss_tahery@yahoo.com

ساختار قضایای منطقی

از دیدگاه فلاسفه و منطقدانان مسلمان

مقصود محمدی^(۱)

چکیده

قضیه منطقی حملیه باعتبار کیف تقسیم میشود به موجبه و سالبه و هر یک از آن دو، باعتبار محمول تقسیم میشود به محصله المحمول، معدوله المحمول و سالبه المحمول. اما در چگونگی ساختار و نیز مفاد آنها میان فلاسفه و منطقدانان اختلاف نظر جدی وجود دارد که قابل تحقیق است. درباره تعداد اجزاء مقوم حقیقت قضیه و اجزاء خارج از حقیقت قضیه که لازمه تحقق آن هستند نیز نظر واحدی وجود ندارد. تعداد اجزاء قضیه بحسب اختلاف هلیات بسیطه و هلیات مرکبه موجبه و سالبه مشخص میشود. درباره نسبت حکمیه نیز برخی معتقدند در همه قضایا - چه موجبه و چه سالبه - نسبت، ثبوتی و وجودی است ولی بعقیده برخی دیگر، این نسبت تنها در قضایای موجبه، ثبوتی است و در قضایای سالبه، سلبی و عدمی است. افزون بر این، مشروط یا غیر مشروط بودن تحقق موجبه معدوله نیز مطرح شده و قضیه سالبه المحمول نیز مورد مناقشه قرار گرفته است. ساختار قضیه سالبه المحمول در صورت ملفوظ، همانند قضیه سالبه محصله است اما در مفاد و مدلول، متفاوت است. مفاد قضیه سالبه

محصله، رفع و قطع حکم ایجاب است ولی مفاد سالبه المحمول ایجاب سلب است. این نوع قضیه را خواجه نصیرالدین طوسی و از معاصرین، علامه طباطبایی بعنوان یک قضیه منطقی قبول ندارند.

کلیدواژگان: موضوع، محمول، قضیه معدوله المحمول، سالبه المحمول، نسبت حکمیه، حکم.

مقدمه

منطق در واقع دانش شناسایی و روش درست اندیشیدن است. بعبارت دیگر، قانونی علمی است که انسان با رعایت آن از خطا و لغزش در اندیشه مصون میماند. شیوه اندیشیدن در منطق ارسطویی در دو ساحت صورتبندی شده است؛ یکی منطق تعریفات و دیگری حجّت و استدلال. در بخش اول، از انواع مفاهیمی بحث میشود که در معرفی اشیاء بگونه‌ی نقش دارند که در اصطلاح به آنها «قول شارح» گفته میشود. اما در بخش دوم، بعنوان مقدمه حجّت و استدلال، از قضایا و مفاهیم مرکب اسنادی بحث میشود، چراکه

(۱). دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج، (عضو هیئت تحریریه خردنامه صدر)، mmohammadi@kiau.ac.ir

تحلیل تقسیمات دو ضلعی وجود

بر مبنای نظام فلسفی صدرایی

عبدالعلی شکر^(۱)

چکیده

متقدم شکل گرفته و با همان مبنا سازگار است. مقاله حاضر با روش تحلیل محتوایی و مقایسه مبانی، در پی ریشه‌یابی روند تحولات در مبحث تقسیمات دو ضلعی وجود است و نشان می‌دهد که آغاز این تقسیمات در آثار حکمای پیش از صدرالمتألهین و بدون توجه به مسئله اصالت وجود شکل گرفته است و سپس با مبنای اصالت وجود قرائت جدیدی یافته و موجب بروز این مشکل شده است. با تحلیل این مسئله در پرتو مبانی صدرایی، میتوان به توجیه قابل قبولی در اینباره دست یافت.

کلیدواژگان: تقسیمات وجود، مساوقت، اصالت وجود، تشکیک وجود، ملاصدرا.

مقدمه

در مباحث فلسفی با تقسیماتی از وجود روبرویم که برخی از آنها مانند تقسیم وجود به قوه و فعل، ذهنی و عینی، واحد و کثیر، علت و معلول و همچنین رابط و مستقل دو ضلعی هستند. شروع اینگونه تقسیمات فارغ از مباحث اصالت و تشکیک وجود شکل گرفته است. پس از اثبات اصالت وجود و مباحث پیرامون آن توسط صدرالمتألهین، این تقسیمات چهره دیگری

از جمله احکام وجود، مساوقت آن با فعلیت، خارجیت و وحدت است. بر این اساس، اشکال میشود که این تساوق مستلزم آنست که قسمیهای دیگر، یعنی وجود بالقوه، ذهنی و کثیر، از دایره تقسیم وجود خارج شوند. حکمای متأخر در رفع این مشکل، دو اعتبار نفسی و اضافی را لحاظ کرده‌اند. به اعتبار نفسی، فعلیت، وحدت و خارجیت بدون مقایسه با موجودات دیگر در نظر گرفته میشوند و با این ملاحظه، وجود مساوق با فعلیت، وحدت و عینیت است. به اعتبار اضافی، وجودات با وجودات دیگر مقایسه میشوند و جایگاه خود را در تقسیم پیدا میکنند و قسم ضلع مقابل خود قرار میگیرند. این بیان مشکل دیگری در پی دارد؛ به این شکل که با فرض دوم، ضلع دیگر با مفاد تقسیم بودن اقسام سازگاری ندارد، زیرا اقسام مابین یکدیگرند و وجه مشترک ندارند و گرنه تقسیم فاقد معنا خواهد بود. بنظر میرسد این مشکل در مواجهه با دو مبنای اصالت وجود و مباحث ماهوی و تباین وجودی، حادث میشود؛ چراکه تقسیم اولیه مطابق با نظام فلسفی حکمای

* تاریخ دریافت: ۹۸/۱۰/۲۸ تاریخ تأیید: ۹۹/۲/۲۸

(۱). دانشیار گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه شیراز؛ ashokr@rose.shirazu.ac.ir

ملاک‌شناسی مقربان

در آثار تفسیری و فلسفی صدرالمتألهین

فاطمه صادق‌زاده قمصری^(۱)

چکیده

قرآن کریم برای گروهی از اهل ایمان، بنام مقربان، جایگاه بسیار ویژه‌ی قائل شده و جنات و پادشاهای اخروی آنها با نعمتهایی که به گروه مؤمنان صالح و متوسط اختصاص دارد، متفاوت است. پژوهش درباره‌ی اینکه مقربان چه ویژگی‌هایی دارند که آنان را از سایر اهل ایمان و دیگر سعادت‌مندان – بویژه اصحاب میمنت و ابرار – متمایز می‌سازد، لازم و ضروری است. خصایلی چون معرفت و کمالات علمی، اعمال صالح و عبادات، تقوا و ارزشهای اخلاقی، خدمات اجتماعی و خیرخواهانه در شخصیت مقربان قابل مشاهده است. مطابق مبانی صدرایی، انسان با ادراک حقایق و عدالت اخلاقی، از حیث قوای نظری و عملی به کمال می‌رسد و در نتیجه این کمال، به لذات حقیقی و انسانی دست می‌یابد. ملاصدرا برای شناسایی مقربان از سایر مؤمنان، به ملاکهای مختلفی اشاره کرده است؛ از جمله: کمال از حیث علمی و نزاهت اخلاقی، شهود ملکوت و عظمت خدا، استغراق در محبت الهی و برخورداری از عرفان و زهد حقیقی. در عین حال، دیدگاه

صدرالمتألهین درباره‌ی برخی پرسشها و مباحث مربوط به مقربان، گاهی مبهم است و گاهی درباره‌ی آن سکوت اختیار کرده است. نوشتار حاضر با رویکردی انتقادی به تحلیل دیدگاههای ملاصدرا در اینباره پرداخته است.

کلیدواژگان: مقربان، اصحاب یمین، ابرار، متوسطان، عالم بیعمل، جاهل مقدس، کمال علمی، عدالت اخلاقی، ملاصدرا.

مقدمه

واژه «قرب» بمعنای نزدیکی و اعم از قرب مادی و معنوی است و هر دو معنا بارها در آیات قرآنی بکار رفته است. در آیتی مانند «فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَمِهِمْ هَذَا»^۱ (توبه/ ۲۸) مراد قرب مکانی و قرب زمانی است. نزدیکی بنده نسبت به خدا، قربی معنوی است که بازودن صفات رذیله، تسلیم صرف، فنای کامل و عبودیت کامل حاصل میشود و قرب خدا به بندگان که در آیتی چون «وَ إِذْ سَأَلْنَاكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ»^۲ (بقره/ ۱۸۶) به آن اشاره شده، بمعنای احاطه نوری و علمی او بر

* تاریخ دریافت: ۹۸/۱۰/۱ تاریخ تأیید: ۹۹/۲/۹

(۱). دانشیار گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه امام صادق (ع)؛ sadeqzadeh@isu.ac.ir

جایگاه «عمل» در وجود انسان

از نگاه ملاصدرا

فاطمه سلیمانی دره‌باغی^(۱)

چکیده

بیرونی دارد. البته عمل بطور غیرمستقیم بر شکل‌گرفتن افکار و اندیشه‌های جدید و بدنبال آن، احساسات و تمایلات نو، تأثیر میگذارد.

یکی از مسائل مهم در مباحث انسان‌شناسی، مسئله جایگاه «عمل» در وجود انسان و نقش آن در رسیدن او به کمال است. از نظر ملاصدرا، هر عملی که انسان انجام میدهد، حقیقت آن در درون نفس او شکل میگیرد؛ بدین صورت که افکار و اعتقادات منشأ پیدایش گرایشها و احساسات در انسان میگردد و وجود گرایشها و عواطف باعث ایجاد عزم و اراده بر انجام عمل میشود. بنابراین، عمل ظاهری نمود و جلوه‌ی از افکار، نیات، احساسات و تمایلات انسان است و تأثیر مستقیم بر شکل‌گرفتن حقیقت انسان ندارد، بلکه تنها بروز و ظهور حقیقت نفس انسانی است. به این ترتیب، حقیقت و باطن عمل همان صور و ملکات نفسانی است که در آخرت نیز پدید آورنده بدن مثالی و اخروی خواهد بود. در واقع، انسانها از طریق عمل، خود را در جهان بیرونی جلوه‌گر میسازند. بنابراین، این سخن که عمل علت پیدایش حالات و صفات در نفس است و در صورت تکرار باعث پیدایش ملکات نفسانی در انسان میشود، از نظر ملاصدرا صحیح نیست. او معتقد است عمل محصول حالات و تمایلات انسانی است و صرفاً نقشی واسطه‌ی میان نفس انسانی و جهان مادی و

کلیدواژگان: عمل، مبادی عمل، گرایشها و احساسات، حالات و ملکات نفسانی، ملاصدرا.

مقدمه

انسان دارای بعد روحانی است و با اتصال به عالم ماوراء میتواند به سعادت و کمال برسد. در این مسیر – پس از معرفت – عمل انسان، او را تا رسیدن به کمال مطلوب یاری میکند. تنها کسی به قله رفیع سعادت و کمال مطلوب میرسد که از عمل صالح، نردبانی تا بینهایت فراهم کند و از آن بالا رود؛ «إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ؛ سخنان پاکیزه بسوی او صعود میکند، و عمل صالح آن را بالا میبرد» (فاطر / ۱۰).

واژه «عمل» معمولاً با واژه «فعل» بشکل مترادف بکار برده میشود اما باید دانست که این دو واژه بلحاظ اصطلاحی تفاوت دارند. آنچه در این مقاله مد نظر است، واژه عمل است. موارد اختلاف این دو واژه را

* تاریخ دریافت: ۹۸/۱۰/۱ تاریخ تأیید: ۹۸/۱۲/۲۰

(۱). دانشیار گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه امام صادق (ع)، پردیس خاوران؛ f.soleimani@isu.ac.ir

بررسی دیدگاه مدرس زنوزی درباره نظریه انقطاع عذاب الهی با تکیه بر آراء ابن عربی و ملاصدرا

حمیدرضا خادمی^(۱)

رضا حصاری^(۲)

اختیار انسان، ابن عربی، ملاصدرا، مدرس زنوزی.

چکیده

مسئله خلود عذاب الهی از جمله مسائل و مباحث مهم معادشناسی در فلسفه و عرفان است. توجه و تحلیل ابن عربی و ملاصدرا باعث شده توجه بسیاری از اندیشمندان و متفکران مسلمان پس از آنها، به این موضوع معطوف گردد. در این میان، آقاعلی مدرس زنوزی از جمله موافقان نظریه عذاب ابدی گناهکاران در دوزخ است. او در حاشیه اسفار سه برهان بر این نظریه اقامه کرده که عبارتند از: تصریح برخی از آیات قرآن کریم بر خلود عذاب، فقدان دافع برای عذاب الهی و ملازمه اختیار انسان با عذاب دائمی. زنوزی حدیث مورد استناد ملاصدرا بر اثبات انقطاع عذاب را نپذیرفته است اما در این مقاله نشان داده میشود که انتقادات وی بر دیدگاه ملاصدرا ناتمام است. بنابراین، میتوان گفت دلایل اقامه شده توسط برخی از حکما و عرفا بر انقطاع عذاب، تمام و کامل است و میتوان این مسئله را بلحاظ عقلی توجیه کرد.

مقدمه

همه موجودات - از جمله انسان - خواسته‌ها، غرایز و خصوصیات ذاتی، فطری و نفسانی داشته و بر این اساس، بسوی هدف نهایی و غایی خویش حرکت تکوینی دارند. از جمله ویژگیهای ذاتی انسان میل به جاودانگی است. بدین ترتیب، میل فطری هر موجودی بستر و عاملی مناسب برای به فعلیت رسیدن کمالات آن موجود خواهد بود. نرسیدن به کمال لایق و مناسب با ذات خود، با حکمت و عدالت الهی منافات دارد، اما انجام عمل لغو و بیهوده از ساحت الهی به دور است؛ از آنجا که زندگی این دنیا محدود و فناپذیر است، بهمین دلیل این عالم نمیتواند بستری شایسته برای به فعلیت رسیدن جمیع کمالات پنهان و نهفته در موجودات باشد. بر همین اساس باید عالم دیگری باشد که فنا و نیستی در آن راه نداشته نباشد تا هر شیئی به کمالات لایق و متناسب با خود برسد؛ این عالم همان عالم آخرت است.

کلیدواژگان: معاد، خلود در عذاب، دافع عذاب،

* تاریخ دریافت: ۹۸/۱۰/۱ تاریخ تأیید: ۹۹/۲/۹

(۱). استادیار گروه فلسفه و کلام، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (نویسنده مسئول)؛ khademi4020@yahoo.com

(۲). دانشجوی دکتری فلسفه اسلامی دانشگاه باقر العلوم (ع)؛ yazahra2233@gmail.com

از «حکمت» تا «کارکردگرایی»

تحلیلی نو از ماهیت پارادایم فکری صدرالمতألهین

حسن رهبر^(۱)

حمید اسکندری^(۲)

چکیده

مسائل و روش فکری او لحاظ شود. بر این مبنا، نویسندگان معتقدند با لحاظ نمودن سه نکته میتوان رویکردی بهینه به نظام فکری صدرایی داشت. این سه نکته عبارتند از: تمایز حقایق عقل از حقایق ایمان، حذف آنچه با روش فلسفی ناسازگار یا ناهمسوست و تعیین محدوده و قلمرو عقل در برابر نقل و عرفان. در این مقاله ضمن ارائه دیدگاه صدرالمتألهین درباره نظام فکریش، تلاش شده با تبیین اندیشه صدرایی از منظر محتوایی و شرایط بیرونی، تحلیلی نو درباره نظام فکری ملاصدرا ارائه گردد.

تیین ماهیت پارادایم فکری ملاصدرا، بعنوان نظام فلسفی جامع در جهان اسلام، همواره مورد بررسی پژوهشگران بوده است. تاکنون هشت دیدگاه در اینباره مطرح شده است؛ بعضی نظام فکری ملاصدرا را فلسفه، گروهی عرفان و عده‌یی کلام دانسته‌اند اما گفته‌ها و نوشته‌های او نافی این دیدگاه‌هاست. او مایل است نظام اندیشه‌یی خود را «حکمت» نام نهد که عبارتست از علم به خدا و صفات و افعال او با روش توأمان برهانی و عرفانی. اما به اعتقاد نگارنده، حکمت هویتی مستقل از سه مشرب فکری فلسفه، کلام و عرفان ندارد و نمیتوان آن را مکتبی مستقل لحاظ نمود. از اینرو، برای تبیین دقیق نظام فکری او باید افزون بر بررسی‌های درونی و محتوایی، از منظر بیرونی نیز به زیست جهان ملاصدرا نگریست. با در نظرگرفتن این امر، میتوان مکتب صدرالمتألهین را از منظر درونی، «کارکردگرایی وفاق‌بخش» – بمعنای تلاش برای کاربردی نمودن آن و وحدت میان مشارب فکری سه‌گانه – دانست و از منظر بیرونی، «زمان‌شناسانه مردم‌نگر»؛ یعنی شرایط فکری، اجتماعی و سیاسی عصر وی باید در تبیین مباحث،

کلیدواژگان: حکمت، کارکردگرایی، روش زمان‌شناسانه، حکمت متعالیه، صدرالمتألهین.

۱. طرح مسئله

تیین ماهیت پارادایم فکری ملاصدرا همواره موضوعی برای نظریه‌پردازی محققان و پژوهشگران حوزه فلسفه اسلامی بوده است. آنچه تاکنون در اینباره بیان شده، در هشت دیدگاه قابل عرضه است:

(۱) التقاط‌انگاری فلسفه ملاصدرا: این دیدگاه او را

* تاریخ دریافت: ۹۸/۹/۱۷ تاریخ تأیید: ۹۹/۲/۹

(۱). استادیار گروه فلسفه و حکمت اسلامی دانشگاه سیستان و بلوچستان (نویسنده مسئول)؛ h_rahbar@theo.usb.ac.ir

(۲). استادیار گروه فلسفه و حکمت اسلامی دانشگاه سیستان و بلوچستان؛ dr.hamid.eskandari@theo.usb.ac.ir

سازگاری فهم ملاصدرا از قاعده «امتناع علم به معلول

بدون علم به علت» با مبانی وجودشناختی حکمت متعالیه

سیدامین میرحسینی^(۱)

علی فتح طاهری^(۲)

چکیده

بر اساس قاعده «امتناع علم به معلول بدون علم به علت»، کسب هرگونه علم یقینی نسبت به معلول پیش از علم به علت آن، امکانپذیر نیست. بر اساس روایت منتقدان از این قاعده، تنها علم ما به علوم حصولی که از طریق برهان حاصل میشود، مشمول این قاعده است اما ملاصدرا تحلیلی بدیع از آن دارد و برخلاف منتقدان، نتیجه میگیرد که همه علوم - اعم از حصولی و حضوری یا بدیهی و نظری - مشمول این قاعده اند. این فهم نوین ملاصدرا از قاعده، بنظر برخی از شارحان او صحیح نیست و اشکالاتی دارد اما مقاله پیش رو نشان میدهد که فهم ملاصدرا با مبانی وجودشناختی او سازگار است و انتقادات شارحان ناشی از عدم توجه آنها به این مبانی است.

کلیدواژگان: علم، علت، معلول، امتناع، مبانی وجودشناختی، ملاصدرا.

مقدمه

قاعده «امتناع علم به معلول بدون علم به علت» از

جمله قواعدی است که در فلسفه اسلامی شکل گرفته و سابقه‌ی در فلسفه یونان ندارد. بر اساس آنچه این قاعده افاده میکند، ما به هیچ معلولی نمیتوانیم علم پیدا کنیم مگر اینکه علم ما به معلول، از طریق علم به علت آن باشد زیرا منظور از علم در این مبحث، نوعی آگاهی یقینی است که هیچ احتمالی برای کذب آن وجود ندارد و بتعبیر منطقیان، علمی است که میتوان درباره آن دو حکم بیان کرد: (۱) قضیه اینگونه نباشد (ابن سینا، ۱۳۷۳: ۷۲). بر این قضیه اینگونه نباشد (ابن سینا، ۱۳۷۳: ۷۲). بر این اساس، علم یقینی بدون علم به علت شیء امکانپذیر نخواهد بود.

بنظر میرسد نخستین بار ابن سینا این اصل را ذیل بحثی منطقی مطرح کرده است. پس از او فخر رازی و دیگران نیز در آثار خود به این مسئله پرداخته‌اند (مصباح یزدی، ۱۳۹۳: ۴۳۶ - ۴۳۴). اما میتوان گفت که ملاصدرا بیش از همه این مسئله را مورد بررسی قرار داده و چنانکه بیان خواهد شد او افق دیگری را برای این مسئله میگشاید؛ به بیان دیگر، او یک بحث صرفاً منطقی را وارد فلسفه

* تاریخ دریافت: ۹۸/۱۱/۱۴ تاریخ تأیید: ۹۹/۲/۹

(۱). دانشجوی دکتری فلسفه دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) (نویسنده مسئول)؛ o.mirhoseini.o@gmail.com

(۲). دانشیار گروه فلسفه دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)؛ fathtaheri@hum.ikiu.ac.ir

تحلیلی بر «تعالی حکمت»

با تکیه بر نفس‌شناسی و روش‌شناسی صدرایی

مریم‌السادات موسوی^(۱)

محمد بیدهندي^(۲)

محمد مهدی مشکاتی^(۳)

مفاهیم آغاز میکند و با رهیافتی میان‌رشته‌یی و جامع‌نگر، روش درست را جمع میان عقل و نقل و شهود میبیند. تأویل و زبان برتر نیز از مؤلفه‌هایی است که با روش‌شناسی خاص ملاصدرا مرتبط است.

کلیدواژگان: حکمت، تعالی، نفس‌شناسی، روش‌شناسی، ملاصدرا.

مقدمه

ملاصدرا به‌مراه ابن‌سینا و شیخ‌اشراق، از مؤثرترین فیلسوفان مسلمان دوره اسلامی هستند. حدود چهار قرن است که مکتب فلسفی صدرالمتهلین (حکمت متعالیه) ادامه یافته است. نخستین بار ابن‌سینا اصطلاح «حکمت متعالیه» را بکار برد (ابن‌سینا، ۱۳۷۵: ۱۵۱). پس از او نیز این اصطلاح توسط برخی از حکما استفاده شده است. البته در موارد متقدم، این واژه بهیچ‌وجه آن بار معنایی را که در آثار ملاصدرا و شاگردانش می‌یابیم نداشت، زیرا آنها به واژه حکمت متعالیه معنای دقیقی داده و آن را با تلفیق مابعدالطبیعی و فلسفه جدید

چکیده

مکتب فلسفی صدرالمتهلین بنام حکمت متعالیه شناخته میشود. ملاصدرا واژه «حکمت» را بر واژه «فلسفه» ارجح دانسته و «تعالی» را – که در نظر او موقعیتی پویاست – جهت‌گیری کلی ساختار فکری خود قرار داده است. این امر ما را با منظومه‌یی از عواملی که از کیفیت، جهت و چگونگی تعالی در این مکتب بحث میکند، مرتبط میسازد. نوشتار پیش‌رو درصدد است، از میان عناصر متعدد برتری حکمت صدرایی، چگونگی ایجاد این تعالی را از طریق بررسی دو مؤلفه نفس‌شناسی و روش‌شناسی در دوحوزه مبدأ و معاد تبیین نماید. در رویکرد صدرایی اگر کسی خواستار حکمت باشد، باید برای خویش و در خویشتن دست به آفرینش زده و از تماشاگری به بازیگری در عرصه وجود قدم بگذارد. نوع نگاه متفاوت ملاصدرا به حقیقت نفس و توسع در مراتب ادراکی آن، با روش‌شناسی درهم‌تنیده و مرتبط است، زیرا در حکمت صدرایی شناخت نفس بمثابة یک روش برای خداشناسی و آخرت‌شناسی قلمداد میشود. ملاصدرا در روش‌شناسی از بازآفرینی

* تاریخ دریافت: ۹۸/۱۰/۲۸ تاریخ تأیید: ۹۹/۲/۲۸

(۱). دانشجوی دکتری حکمت متعالیه دانشگاه اصفهان؛ maryam_sadat_moosavi@yahoo.com

(۲). دانشیار گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه اصفهان (نویسنده مسئول)؛ m.bid@ltr.ui.ac.ir

(۳). استادیار گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه اصفهان؛ mahdimeshkati@yahoo.com

فلسفه و هنر

گزارشی از بیست و چهارمین همایش بزرگداشت حکیم صدرالمتألهین (ملاصدرا)

(خرداد ۱۳۹۹؛ تهران)

در ادامه مشروح سخنان حضرت آیت‌الله
سیدمحمد خامنه‌ای، رئیس بنیاد حکمت اسلامی
صدرا، در این همایش آمده است.

«الحمد لله رب العالمین و الصلاة و السلام علی
محمد و علی آله الطیبین الطاهرین»

موضوع این همایش، فلسفه و هنر و بیان مناسبات
و روابط این دو با یکدیگر است. بنابراین باید به تعریف
این دو توجه کرد؛ اولاً، فلسفه به این صورت تعریف
شده است: فلسفه، دانش و علمی است که از «موجود
بما هو موجود» یعنی در اصل، از وجود و انواع آن و
صفات و عوارض ذاتی آن بحث میکند. بنابراین فلسفه
در باره همه موجوداتی که بنحوی دارای ویژگی وجود
هستند و از هستی بهره‌مندند، گفتگو میکند. در مرتبه
اعلی، وجود مطلق است؛ وجودی که واجب و اصل
وجود است؛ وجودی که دارای صفات و بتعبیری
اسماء است. این صفات و اسماء گرچه وصف ذات
الهی و ذات اصل وجود است، دارای جلوه‌هایی در
عالم است که ما آنها را به عناوینی مثل علم الهی،
قدرت الهی و صفات کمالیه الهی می‌شناسیم.
همانطور که میدانید صفات کمالیه الهی به دو دسته
تقسیم میشود: صفات جلالیه و صفات جمالیه.

بیست و چهارمین همایش از سلسله همایشهای
بزرگداشت حکیم ملاصدرا با موضوع «فلسفه و
هنر» در خردادماه ۱۳۹۹ بصورت مجازی برگزار شد.
موضوع «فلسفه و هنر» در جلسه مورخ
۹۸/۸/۲۸ شورایعالی بنیاد حکمت اسلامی صدرا
بتصویب رسید و با انجام مقدمات، فراخوان مقاله در
تاریخ ۹۸/۱۰/۲۳ اعلان گردید. در پی اعلام فراخوان
مقاله و در مدت تعیین شده، در مجموع ۱۲۳ مقاله به
دبیرخانه همایش رسید که از میان آنها ۶۸ مقاله در
شورای علمی همایش پذیرفته شد. چکیده این
مقالات در قالب کتابچه‌ی بر روی پایگاه اطلاع‌رسانی
بنیاد حکمت اسلامی صدرا منتشر و در اختیار
علاقتمندان قرار گرفته است.

با توجه به شرایط ایجاد شده در پی شیوع بیماری
و امکانپذیر نبودن برگزاری حضوری همایش، بیست
و چهارمین همایش ملاصدرا بصورت مجازی برگزار
شد؛ بدین صورت که سخنرانهای منتخب، ضبط و
بمنظور بهره‌گیری مخاطبان، بر روی پایگاه
اطلاع‌رسانی بنیاد حکمت اسلامی صدرا منتشر شد.
کتاب مجموعه مقالات برگزیده همایش، در دست
آماده‌سازی است که بزودی در اختیار علاقتمندان قرار
خواهد گرفت.

عالم را بر اساس ظرایف مهندسی و بتعریف عرفی، طبق قواعد حساب یا بتعبیر قرآنی، «قدر» یا مقدار آفریده است که عین تناسب بین اجزاء خود بوده و بهمین دلیل زیبا و خیر هستند.

پس بهرحال، عالم به هر صورتی که نگاه کنید جلوه‌یی از جلوه‌های الهی است و در آن جمال الهی جلوه‌گری میکند؛ این جمال، گاهی جمال صوری یا بصری نیست بلکه جمال معنوی است: جمالی که به صورت، محدود نمیشود. در خلسه‌هایی که از برخی حکما نقل شده، این زیباییهای معنوی دیده و گزارش شده است. مثلاً از فیثاغورس نقل شده که گاهی در سیر و سلوک خود و شهودی از شهودها، نغمه‌های آسمانی را شنیده بود. حکیم نامدار اسلامی میرداماد - استاد ملاصدرا - نیز حدود چهارصد سال پیش در خلسه‌ها و سفرهای معنوی خود به ملکوت، نغمه‌های آسمانی را شنیده است. او خلسه‌یی داشته که آن را نقل میکند و میگوید در فضای عالم، دیدم که انبوهی از نغمه‌های زیبا در آن پیچیده بحدی که

صفات جمالیه الهی، شامل تمامی جلوه‌های زیباشناختی ذات اقدس است؛ به یک تعبیر، کل عالم هستی که مخلوق اراده الهی است، جلوه‌یی از جلوه‌های وجود و طبعاً دارای زیبایی و جمالی است که در آن ذات اقدس وجود دارد. هر آنچه در عالم هست، با جلوه‌یی از جمال الهی یا جلال الهی همراه است. مجموعه این عالم خیر و حُسن و حکمت است و همه اینها باز به یک معنا به حکمت بر میگردد. چون حکمت به نوعی اعتدال و کمال تعریف شده است و از هر زاویه نگاه کنید، جز کمال در آن دیده نمیشود؛ در حکمت نقص نیست. خداوند حکیم است و حکمت را دوست دارد و آن را بهمراه ادیان بوسیله انبیا و رسلش برای ما فرستاده است. در عین حال، حکمت شامل هرگونه تناسب و کمال بین اجزاء و اعضا (یعنی همان زیبایی) نیز میشود؛ چون زیبایی را حسن نسبت و تناسب بین اعضاء تعریف کرده‌اند. ریاضیات یکی از چیزهایی است که جلوه‌یی از زیبایی طبیعت را نشان میدهد. خداوند، متعال نیز

فردا
مصدر

انسان را حیران و هر عاقلی را شیدا میکرد. او در اینباره کتابی هم به نام خلسهٔ ملکوتیه نوشته است. یعنی همین عالمی که ما در آن زندگی میکنیم پر از نغمه‌ها و جلوه‌های زیباست و در همه چیز و همه جا میتوان این جلوه‌ها را با چشم نظر و چشم باطن ملاحظه کرد.

در تعریف هنر باید گفت، هنر واقعی هنری است که ناشی از الهام از غیب و مشاهده زیبایی در آن باشد. زیبایی طبیعت جزء تعریف هنر است. در واقع هنر، همان زیبایی‌شناسی است. ادراک صحیح هنری، ادراکی شهودی است نه بصری و محسوس. در فلسفه ادراکات را به ادراکات حسی، خیالی و عقلی تقسیم میکنند.

ادراک حسی، ادراکی است که با حواس پنجگانه انجام میشود؛ بصری، سمعی و... در تعریف ادراکات خیالی، به خیال متصل اشاره میشود. ادراک خیالی صحنه و عرصه‌یی در ذهن و روح انسان است که او در آن میتواند خلاق باشد و خلاقیت کند؛ همانگونه که خداوند در عالم، خلاقیت میکند. عالمی که انسان در آنجا انشاء صورت و عمل میکند و تصویر و مفهوم میسازد، عالم خیال است. ادراک عقلانی، ادراکی است که با عقل سروکار دارد؛ نیرویی که در فطرت بشر هست و ملاک تفکر و استدلال میباشد.

غیر از این سه ادراک، از ادراکات دیگری هم میتوان نام برد، از جمله ادراکات الهامی؛ یعنی با یک سلسله منتزاع از عالم عقل و خیال و حس، حقایقی به انسان الهام میشود. یکی از این الهامات «قوة قدسیه» است که بواسطهٔ آن نوعی از ادراک بصورت حدس در انسان ظاهر میشود؛ بسیاری از کشفیات - اگر نگوئیم همهٔ آنها - نوعی حدس بوده‌اند. حدسیات مرتبط با عالم

واقع، قوة قدسیه نامیده میشود. در این طریق ادراک، انسان به جوهره و اصل عالم که آن را انسان کبیر، روح القدس یا عقل فعال مینامند، متصل میشود. نوع دیگر، الهامات انفعالی است. نوع دیگر، ادراک شهودی است که با آن انسان علم حضوری پیدا میکند و در درون حقیقت (حالا چه حقیقت زیبا باشد، چه چیزهای دیگر)، در عین و ذات و جوهرهٔ آن قرار میگیرد. در این ادراک، مدرک از مدرک جدا نیست؛ مثلاً وقتی شخص ادراک کننده یک سیب را تصور میکند آن را شهود میکند و گوئی احساس میکند که در درون سیب است؛ یعنی هم عین سیب است و هم عین سیب نیست؛ انسان وقتی شهود میکند، در واقعیت بیرون و زیبایی مستغرق میشود، آن را ادراک کرده و از آن توشه‌یی برمیگیرد و در عالم خیال خود ذخیره میکند و بعد آن را بصورتی در عالم حس پدیدار میسازد.

پس هنرمند واقعی کسی است که با پرواز غیرحسی به عالمی غیر از این عالم، آنجا که حقایق عریان هستند، جلوه‌یی از جلوه‌ها را ببیند، بعد آن را بصورت سخن، شعر، کلام یا تصویرنگاری یا موسیقی مطرح میکند. این انشاء گاهی از راه تصویر است، یعنی تصویری که از آن واقعیت برایش ساخته میشود را با تصور شخصی خودش می‌آمیزد و تصویری جدید نشان میدهد. گاهی ادراک و الهامی صوتی است و آن را در آواز و موسیقیش بیان میکند. یک موسیقی پرداز کارش اینست که جلوه‌یی از جلوه‌های زیبایی و نغمه‌های معنوی را نشان بدهد.

هنر واقعی هنری است که هنرمند با الهام آن را دریافته باشد، و جمال حقیقت را با دیده دل دیده و آن جمال را دریافته باشد، همانطور که عارفی مثل

میرداماد در خلسهٔ ملکوتی خود، یک جمال ملکوتی صوتی را میشوند. او میگوید من مدت‌ها بود که در حالت طهارت و ریاضتی خاص، ذکر «المُغنی» یا «المُغنی» را میگفتم؛ مُغنی از ریشهٔ غَنی و غِناست. او در عالم سیر و سلوک بدنبال شکار جلوه‌یی از زیباییهای صوتی می‌رود و فضای زیبای پر آواز و پر نغمه را میشوند و مدهوش میشوند و کتابی هم در اینباره مینویسد.

اینها همه نشانگر اینست که هنرمند میتواند با آن عالم ارتباط داشته باشد و ببیند که آن عالم، جلوه‌یی از هستی است؛ همانطور که زیباست، نشانگر هستی هم هست، چون اصل هستی زیباست و از اینرو هستی مطلق – یعنی وجود مطلق باری تعالی – جامع همهٔ زیباییهاست. ما در وصف خداوند در دعای سحر می‌گوییم: «اللهم انی اسئلك من جمالك بأجمله وکل جمالك جمیل»؛ خداوند جمیل است، خداوند زیباست و همهٔ زیباییها از آن اوست، بنابراین مخلوق او هم باید زیبا باشد.

عارف در این عالم چیزی جز زیبایی نمی‌بیند؛ در هر رویدادی که اتفاق می‌افتد جلوه‌یی از زیبایی وجود دارد. بهمین دلیل هنرمند در جستجوی خودش در فضای هستی فلسفی گام برمیدارد؛ از اینروست که هنر یکی از شاخه‌های هستی‌شناسی و یکی از رشته‌های فلسفه است. فلسفه واقعی نمیتواند از هنر یعنی کشف و کاشف زیباییهای این عالم دیده‌پوشی کند و آن را جزو مسائل فلسفه می‌شمارد. واقعاً جا دارد به این مسائل دقت و توجه بیشتری شود.

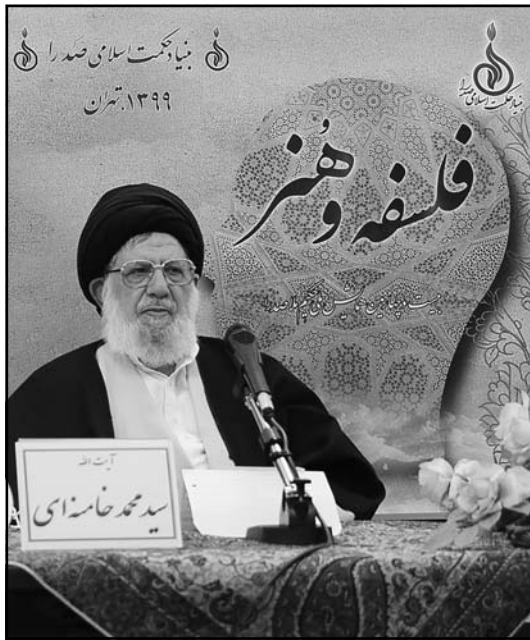
در واقع برای ارتباط بین هنر و فلسفه فضایی داریم که گسترده است از انواع زیباییهای خلقت و در عرفان بیش از دانشهای دیگر بدنبال این بودند که این زیبایی را بجویند و برای آن رمزها گذاشته‌اند. رمزهایی که در

ادبیات شاعرانهٔ عرفا دیده میشود، گاهی گیسوست، گاهی ابرو، گاهی چشم، گاهی نگاه و گاهی اعضای زیبای یک صورت. همهٔ اینها نشانگر اینست که هم عارف و هم هنرمند به ریزه‌کاریهای زیبایی این عالم نظر دارند؛ فلسفه هم همینطور است.

در اینباب باید دقت بیشتری شود. ممکن است این سؤال پیش بیاید که اگر سازوکاری برای آنکه هنرمند به شهود دست بیابد وجود دارد، آن سازوکار چگونه است؟ سازوکار آن را در فلسفه بیان کرده‌اند؛ انسان در درون خود قوا و نیروهایی دارد که گاهی اوقات از آن به عقل و گاهی به عشق تعبیر میکنند؛ عشق بدنبال زیبایی است، عقل بدنبال کمال و ارتباطات منطقی و ریاضی صحیح و تناسب بین هر چیزی است؛ حالا یا عمل است یا گفتارست یا هر چیز دیگری.

فلاسفه، دربارهٔ عقل فعال سخن گفته‌اند؛ چه عقل فعال همان انسان کبیر باشد یا بتعبیر شرعیش، روح‌القدس که صادر اول و عقل اول است. در واقع انسان کبیر مجموعهٔ کثرات این عالم است، با همهٔ داشته‌های خود که خداوند به آن عطا کرده است. ما در جهانی بسیار با عظمت زندگی میکنیم که بیشتر آن ماورای عالم ماده است. انسان نیز جزئی از این عالم بلکه جزئی فعال در این عالم است؛ فعل او اعم از عمل خارجی یا گفتار یا حتی پندار – در عالم اثر میگذارد. فعل ما در عالم مثل کسی است که در مقابل کوهی ندا درمیدهد، این ندا در کوه میپیچد و منعکس میشود.

بنابراین یک انسان مثلاً هنرمند، حکیم یا عارف، میتواند از استعداد درونی خود استفاده کند و با عقل فعال یا همان مجموعهٔ عالم کبیر متصل شود. این اتصال همانطور که اشاره شد، اتصال مادی و ظاهری نیست

مهارت، گفته شود. امروز به بعضی از کارهایی که از مهارت برمیخیزد و ناشی از تکرار و تمرین است هم هنر میگویند. این هنری اصطلاحی است. ولی همانگونه که دیدیم هنر واقعی هنری است که برخاسته از شهود و درک معنوی باشد. در برخی از داستانهایی که از شعرا یا نقاشها یا موسیقیدانها و موسیقی نوازها ذکر شده، آمده است که آنها کارشان را از آن خودشان نمیدانستند بلکه آن را ناشی از الهام و کشف میدانستند نه اینکه فقط به مهارتشان بستگی داشته باشد، چون آنها هم مهارت را قبول نداشتند.

بهرحال، ربط هنر به فلسفه در موضوع هستی‌شناسی و زیبایی‌شناسی است و این در هر دو هست؛ هم زیبایی و هم بحث از وجود، آنتولوژی و وجودشناسی. بنابراین ما هنر را جدا از فلسفه نمیدانیم. جا دارد در این زمینه بحثهای زیادی شود. البته چون فرصت نیست من نخواستم بیشتر از این صحبت کنم. یک مقدار هم تکرار کردم تا جایگاه بحث معلوم باشد و نتیجه مورد نظر من نیز بیان شده باشد.

والسلام علیکم ورحمة الله و برکاته

بلکه در واقع در آن غرق و جزو آن میشود، جلوه‌یی از جلوه‌های آن را مبیند، آن جلوه او را شیفته و شیدا میکند و برمیگردد. عارف یک جور آن را بیان میکند و فیلسوف بگونه دیگر، عارف قلم بر میدارد در وصف وجود و عالم موجود مینویسد و شاعر هنرمند آن را بصورت دیگری منعکس میکند.

مسلماً، این توجه، غیر از آن علم و ادراکی است که دانشمند تجربی از کشف و ملاحظه و عکس‌برداری خودش از طبیعت دارد، زیرا ما علم را در فلسفه به دو بخش کلی علم حضوری و علم حصولی تقسیم میکنیم. علم حصولی بصورت گزاره‌هایی در ذهن انسان منعقد میشود و جایگاه آن ذهن است. روح آنها را بعنوان ذخیره و در واقع سخت‌افزاری برای حفظ نرم‌افزارهایی نگه میدارد. اما علم حضوری اینطور نیست. یکی از ویژگیهای هنر، شخصی بودن آن است. علم حضوری هم از این ویژگی برخوردار است، یعنی کلتی ندارد که همه آن را ادراک کنند بلکه شخصی است؛ او مبیند میشوند و ادراک میکند. البته این ادراک پس از آنکه بصورت علم حصولی و گزاره‌های علمی درآمد، عام میشود و همه میتوانند از آن استفاده کنند.

مهم اینست که ما بدانیم این عالم، آن فضای گسترده عالم - که به آن ملکوت یا جبروت میگویند - عالم ماده نیست و ماورای عالم ماده است. این عالم از انواع زیبایی پُر است و هنرمند کسی است که میتواند با روش خاص و شخصی خود، بی‌اعتنا به عالم حس و روشی متکی بر قدرت روح، پرواز کند و به ماورای عالم ماده برود، صیدی بکند و با خودش بیاورد. بهمین دلیل است که هنر ارزش دارد، و به یک معنا هنر، قدسی و مقدس است. اما این هنر، هنری نیست که به کارهای برخاسته از

ویژه نامه انتشار صدمین شماره خردنامه صدرا
ویژه نامه انتشار صدمین شماره خردنامه صدرا
ویژه نامه انتشار صدمین شماره خردنامه صدرا
ویژه نامه انتشار صدمین شماره خردنامه صدرا
ویژه نامه انتشار صدمین شماره خردنامه صدرا
ویژه نامه انتشار صدمین شماره خردنامه صدرا

یادداشت‌هایی از اساتید فلسفه بمناسبت انتشار صدمین شماره خردنامه صدرا

دکتر کریم مجتهدی

استاد فلسفه دانشگاه تهران و عضو هیئت تحریریه خردنامه صدرا

در آستانه انتشار شماره صدم خردنامه صدرا متمایلم خرسندی خود را از انتشار این مجله ابراز کنم؛ خردنامه صدرا بخوبی توانسته است پژوهش‌ها و دیدگاه‌های پژوهشگران جوان در حوزه حکمت متعالیه را منعکس نماید. جا دارد از تلاش‌های هر یک از دست‌اندرکارانی که طی این بیست و پنج سال، به هر سهمی که بوده، در انتشار هرچه بهتر مجله تلاش کرده‌اند نیز یاد کنم و خواستار موفقیت روز افزون آنها هستم.

دکتر طوبی کرمانی

استاد فلسفه دانشگاه تهران

با سلام و سپاس و آرزوی توفیقات هرچه بیشتر برایتان در صحنه‌های علم و ادب و حوزه‌های علمی و فرهنگی کشور عزیزمان.

همیشه الحمدلله به برکت وجود اندیشمند فرزانه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (دام‌عزه‌العالی) و حضور همکاران فهیم و مخلص و یکدل در آن مجموعه، تلاش‌های بنیاد حکمت اسلامی صدرا قرین به موفقیت بوده و در میان اهل اندیشه و فلسفه، جایگاهی ویژه را به خود اختصاص داده است؛ خردنامه صدرا نیز مشمول همین رویه بوده و نقش و جایگاه آن در میان متخصصان و پژوهشگران حوزه حکمت متعالیه ببیدیل است. تنها موردی که بنده از مراجع علمی در نقد خردنامه صدرا شنیده‌ام، مربوط به قطع و اندازه و بتبع آن لاغری مجله بوده است که البته در محتوای آن تأثیری نخواهد داشت. توفیق یارتان باد.

دکتر محمد انتظام

دانشیار فلسفه دانشگاه مفید

حقیر از همان آغاز انتشار این مجله وزین که جای آن بویژه در آن روزها خالی بود در حد توان و با علاقه، مقالاتی را ارسال کردم و همگی بدون تأخیر به چاپ رسید. اما در مورد آخرین مقاله، برخوردی که صورت گرفت و تعلیقه‌یی که گویا حضرت‌عالی بر مقاله من افزودید اندکی خلاف توقع بود. اگر قرار باشد هر جا سردبیر یا ویراستار محترم نظری متفاوت داشته باشند (آنهم بدون هماهنگی با نویسنده) آن را در پاورقی بیاورند، مجله از وضعیت عادی خارج خواهد شد و ظاهراً چندین رویه‌یی وجود ندارد. روشن است که اشکال من به داوری جدی مقالات و بیان نکاتی که گاه از سوی نویسنده مغفول میماند نیست و این نوع داوریها موجب افزایش دقت و وسعت دید نویسندگان است و از چنین داورانی باید سپاسگزار بود. همچنین نقد یک نظریه و ادعای علمی نباید موجب رنجش شود. اشکال من به این نکته صرفاً به عنوان تذکر مطرح شد و نه گله‌گذاری. اگر قرار بر گله‌گذاری بود بلافاصله پس از چاپ مقاله تلفنی یا مکتوب به عرض میرسید.

توفیقات حضرت‌عالی، سردبیر معزز و محترم و دیگر دست‌اندرکاران این مجله ارزشمند و وزین را از خداوند بزرگ خواستارم.

دکتر عبدالرزاق حسامی فر

استاد گروه فلسفه و معاون فرهنگی و اجتماعی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی

دوست و سرور عزیزم آقای دکتر مقصود محمدی، معاون محترم پژوهشی بنیاد حکمت اسلامی صدرا فرمودند در تدارک چاپ شمارهٔ صدم مجله وزین خردنامه صدرا هستند و از من بعنوان کسی که افتخار چاپ مقالاتی در این مجله را دارم، نگارش یادداشتی کوتاه را بهمین مناسبت طلب کردند. من نیز هم بجهت امتثال امر ایشان و هم بقصد ادای احترام و ادای دین به ریاست محترم بنیاد که همواره مشمول لطف و عنایت ایشان بوده‌ام، این یادداشت کوتاه را نوشتم، بدان امید که مقبول طبع بلند خوانندگان فرهیخته این مجله واقع شود.

در سال ۱۳۷۳ که ستاد برگزاری همایش جهانی ملاصدرا، بدستور مقام معظم رهبری و همت بلند حضرت آیت‌الله سیدمحمد خامنه‌ای و جمعی از استادان برتر فلسفه کشور تأسیس شد، نهال درختی در زمین علم و فرهنگ کشور کاشته شد که خیلی زود به شجرهٔ طیبه‌یی تبدیل شد که در سالهای پس از آن و تا امروز، فضای فکری فلسفی کشور را به عطر فعالیت‌های خود معطر و از حلاوت میوه‌های معرفتی خود بهره‌مند کرده است.

بهر روی، ستاد برگزاری همایش جهانی ملاصدرا که انجمنی از بزرگان فلسفه کشور را شکل داده بود، به تشکیل بنیادی انجامید که احیاء و توسعهٔ فلسفه و حکمت اسلامی را در کشور و در سطح بین‌المللی، هدف فعالیت‌های خود قرار داده بود. اگر چه انجمن حکمت و فلسفه و بنیاد حکمت اسلامی صدرا، بصورت مستقل از یکدیگر، بدنال رشد و تعالی و معرفی فلسفه و حکمت اسلامی هستند و فعالیت‌های هر دو در این مسیر قرین توفیق بسیار بوده است و بالطبع هر یک امتیازات و محسنات خاص خود را دارند، اما در حوزه فعالیت‌های بنیاد و بویژه مدیریت داهیان و عالمانه ریاست آن، عناصر ارزشمندی وجود دارد که بیان برخی از آنها خالی از حسن نیست. یکی از امتیازات بنیاد اینست که ریاست محترم آن که خود از بزرگان عرصهٔ علوم و معارف اسلامی است، از آغاز فعالیت ستاد، حلقه‌یی از استادان فلسفه را گرد هم آورد که بپیرد دست‌کم در فضای دانشگاهی، استادان تراز اول فلسفه در کشور هستند. اعضای اصلی این حلقه عبارتند از آقایان دکتر رضا داوری اردکانی، دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی، دکتر کریم مجتهدی، دکتر غلامرضا اعوانی و دکتر سیدمصطفی محقق داماد. زیر سایهٔ این استادان گرانقدر، گروهی از استادان و پژوهشگران فلسفه در کنار کارمندان فعال و اخلاق‌مدار بنیاد در راه تحقق اهداف متعالی بنیاد تلاش میکنند.

یکی دیگر از امتیازات بنیاد تلاش موفق آن در آماده‌سازی و چاپ نسخه‌هایی از آثار ملاصدراست که بدست استادان توانا تصحیح شده‌اند. بعنوان مثال، مجموعه نه جلدی اسفار ملاصدرا که در بنیاد به چاپ رسیده است، در مقایسه با چاپ بیروت، بسیار بهتر است. امتیاز دیگر بنیاد، فعالیت‌های بین‌المللی آن، از جمله برگزاری چند همایش بین‌المللی است. گذشته از این، بنیاد در اول خرداد هر سال بمناسبت بزرگداشت روز ملاصدرا، همایشی

خردنامه صدرا

یک روزه با حضور استادان، دانشجویان و علاقمندان به فلسفه برگزار میکند و تاکنون ۲۴ همایش در این زمینه برگزار کرده است. موضوع همایش هر سال تغییر میکند و همواره سعی بر این بوده است که زوایای ناشناخته فلسفه ملاصدرا بعنوان موضوع همایش معرفی شود.

امتیاز دیگر بنیاد انتشار چند فصلنامه وزین و ارزشمند در حوزه فلسفه است که از آن میان دو فصلنامه خردنامه صدرا و تاریخ فلسفه دارای درجه علمی- پژوهشی هستند. خردنامه اینک در آستانه چاپ شماره صدم است. این مجله در طول سالهای انتشار بجهت اشتغال بر مقالات محققانه و عمیق در زمینه فلسفه اسلامی، بویژه حکمت متعالیه، در میان فعالان و علاقمندان به فلسفه در کشور از اقبال عمومی خوبی برخوردار بوده است؛ چنانکه امروزه یکی از مهمترین مجلات در زمینه فلسفه اسلامی شناخته میشود. یکی از امتیازات بینظیر این مجله هیئت تحریریه آن است که چنانکه پیش از این اشاره شد، استادان برجسته فلسفه در کشور هستند. امتیاز دیگر اینکه در این مجله تمرکز بر چاپ مقالات مربوط به فلسفه ملاصدراست که موجب شده گنجینه گرانبهایی از پژوهشهای محققان کشور در باب ابعاد و زوایای مختلف فلسفه ملاصدرا فراهم شود؛ آنچه با یک اعتبار میتوان آن را بمثابة دانشنامه‌یی مبسوط در باب حکمت متعالیه بشمار آورد.

یکی از سنتهای حسنه و قواعد عملی ریاست محترم بنیاد اینست که هم در مورد مقالات مجلات و هم در مورد چکیده مقالات و مقالات همایشها و نشستهای علمی بنیاد، در کنار فرآیند ارزیابی علمی که توسط استادان فلسفه انجام میشود، خود با مطالعه و ارزیابی مقالات، در حاشیه آنها نکات مفیدی را برای نویسنده یا نویسندگان یادآور میشوند؛ خود من نیز در مقالات خود از نکات ارزشمند ایشان استفاده کرده‌ام و از این لحاظ وامدار ایشان هستم. در پایان این یادداشت بد نیست خاطره‌یی را از داوری مقالات همایش جهانی اول (۱۳۷۸) در بنیاد ملاصدرا عرض کنم. سالها پیش که اینجانب به‌مراه تعدادی از استادان فلسفه دست‌اندرکار ترجمه و ویرایش مقالات همایش جهانی اول بودیم، با مقاله‌یی مواجه شدم که نویسنده آن متأسفانه مرتکب انتحال یا سرقت علمی شده بود. ماجرا از این قرار بود که وقتی مقاله را برای ارزیابی علمی مطالعه میکردم، دیدم که نویسنده در مقاله اوصافی را درباره خود بیان کرده است که با جایگاه علمی و سوابق وی سازگار نیست؛ بعنوان مثال گفته بود من به هانری کربن سفارش کردم که چه کارهایی انجام بدهد. وقتی در مطالعه پیشتر رفتم، عبارات مقاله برایم آشنا مینمود. پس از اندکی بررسی و تحقیق متوجه شدم که مقاله ایشان کاملاً برگرفته از مقدمه مرحوم استاد سیدجلال‌الدین آشتیانی بر شواهدالربوبیه ملاصدراست و نویسنده مقاله نه تنها هیچ اشاره‌یی به آن کتاب نکرده و هیچ ارجاعی بدان نداده است، بلکه پانویشت مرحوم آشتیانی را چنان آورده است که گویی از طرف نویسنده مقاله است. بهر حال، موضوع را در یادداشتی کوتاه به اطلاع ریاست محترم بنیاد رساندم، ایشان هم ضمن تقبیح این کار فرمودند که مقاله را نپذیریم. در نمونه مشابه دیگری، نویسنده مقاله از کتاب نهاد نا آرام جهان سرقت علمی کرده بود و هیچ نامی از کتاب یاد شده نبرده بود که باز هم با دستور ریاست محترم بنیاد، با آن برخورد مشابه صورت گرفت.

در پایان، ضمن تبریک انتشار صدمین شماره مجله وزین خردنامه صدرا به مدیر مسئول محترم مجله، حضرت آیت‌الله سیدمحمد خامنه‌ای و هیئت تحریریه ارجمند و عموم استادان و کارمندان بنیاد و مخاطبان خاص و عام مجله، برای همه آن عزیزان از درگاه الهی، دوام توفیق، سلامتی و سعادت روزافزون مسئلت مینمایم.

هفت دهه افول فلسفه در جهان

واندک مساعی ایرانیان برای نادیده گرفتن آن

دکتر رضا ماحوزی

دانشیار پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

برای توضیح جایگاه فلسفه در هفت دهه اخیر ایران و تولد دانشنامه‌ها و دانشکده‌ها و دپارتمانها و مجلات تخصصی فلسفی و امثالهم در همین ایام، اجازه دهید این کنشها را در زمینه‌ی بزرگتر بررسی کنیم تا ببینیم آیا همه آنها واکنشی در برابر تحولات اجتماعی و فرهنگی بوده‌اند یا خط سیر تکامل تاریخی را پیموده و کنون به اینجا رسیده‌اند.

دوران ناخوش فلسفه در جهان و ایران

یک قرن و نیم حکومت بلامنازع فیلسوفان بر حیات آکادمیک جهان، از ابتدای قرن نوزدهم تا پایان نیمه اول قرن بیستم، نمیتواند رویدادی اتفاقی باشد؛ نه در لحظه برآمدن و نه در لحظه افول. اگر چنین باشد نه میتوان از لحظه برآمدن گفت و نه از لحظه افول. گویی آن برآمدن و این افول عقبه و مؤخره‌ی دارد. برای ما که از آن اعتلای تاریخی هفت دهه فاصله گرفته‌ایم، بازخوانی آن دوران شاید آسانتر از دورانی باشد که خود کنشگران فلسفی، همه‌کاره یا لااقل کنشگر اصلی میدان داری عرصه علم و سیاست و اخلاق و اقتصاد و فناوری و غیره بودند. اما شاید چنین نباشد؛ شاید آن کس که خود تجربه‌ی مستقیم و بیواسطه در آن میدان داشته، بهتر از ما بتواند آن فضا را ترسیم کند. چاره چیست؟ دست ما کوتاه و خرما بر نخیل. نه تجربه مستقیمی داریم و نه میتوانیم داشته باشیم. اما بیشک به ابزار مقایسه مجهزیم. بیایید ببینیم چه بود و چه شد. فلسفه قدمتی چند هزار ساله دارد. از قضا خاص سرزمینی مشخص هم نیست. کم و بیش افکار فلسفی در گوشه گوشه جهان وجود داشته و به اقتضای سرشت فلسفه و بنا به اقتضات اجتماعی در هم آمیخته و جریانهای متعدد را شکل داده است و یا از منطقه‌ی به منطقه دیگر سفر کرده است. به این معنا، سفر نظریه‌ها نه امری است جدید و نو پدید. اما این بدان معنا نیست که فیلسوفان عمیق اندیش، روزگاری خوش داشته و جایگاه حکیمان‌شان همواره به رسمیت شناخته شده است. شاهد این ادعا لااقل در دو سرزمین آشنا، ایران و یونان باستان و سپس ایران و غرب میانه تا انتهای قرن هجدهم موجود است؛ شاهدی برای در بدریها و عزلتها و قتلها و شکنجه‌ها و زندان کشیدن‌ها. البته بوده‌اند در این میان فیلسوفانی چون ارسطو یا بوعلی، که گاه و مدتی اوضاع را بر وفق مراد یافته و جایگاه رفیعی کسب کرده‌اند. و البته باز بوده مغان و حکیمانی که همچون مشاوران معنوی در دربارها اقامت گزیده و رفت و آمدی با اصحاب سیاست داشته‌اند. با همه این احوال، قاعده عام، همان حاشیه نشینی است؛ با جمعهایی اندک و محدود و زبانهایی رازگونه برای آنکه سر حکمت هویدا نشود و هر بی سرو پای کمر به نابودی اهل حقیقت نبندد و آنچه متصف به حکمت است در حلقه‌ی محدود باقی بماند. حتی چه بهتر اگر این رازداری در کسوت زبانی باشد تا خط و یادداشتی بدست اغیار نرسد و بدین طریق فرهنگ فلسفی سینه به سینه منتقل شود.

علیرغم این گذشته چه بسا غمبار طولانی، فلسفه در ابتدای قرن نوزدهم جایگاهی رفیع یافت. نقطه آغاز این دوره شاید به نیمه قرن هجدهم بازگردد؛ آنگاه که جنبشهای اجتماعی و سیاسی در کنار انقلاب صنعتی زندگی ارو پاییان را

فرمانبرد

متحول ساخت و آنها را به درانداختن طرح نوینی از دانش و دانشگاه ترغیب کرد. ابتدا فرانسویها و اندکی بعد آلمانها، رمانتیسم ضد عقلی را در برابر عقل تاریخی برجسته کردند تا راسیونالیسم ارو پایی در اشکال متعدد لاتینی و آلمانی و اتریشی و فرانسوی و ایتالیایی و انگلیسی، خودنگری کرده و در مقابل موج سهمگین رمانتیسم و علوم تجربی جدید، مجاللی یافته و قلمرویی نوین برای خود تعریف کند. همین کوشش بود که اصحاب عقل را به درک جدیدی از ایده وحدت متمایل ساخت. این ایده در وهله نخست به وحدت علوم نظر داشت و در وهله بعد به وحدت هرگونه دو یا چندگانه‌یی؛ اعم از وحدت معقول و محسوس، وحدت حکومت و جامعه، وحدت دیانت و فلسفه و غیره.

رخداد دیگر در این ایام، گسترش کشورگشاییهای ارو پایی با محوریت فرانسه بود که به انقلاب خوشنام خود تکیه داشت و به اسامی متعدد خواهان صدور ارزشهای انقلاب و فتح اروپا و حتی جهان بود. این کشورگشاییهای بیموقع و شاید هم خوش موقع، اهالی سرزمینهای دیگر را سریعاً به صرافت اتخاذ رویکردی رمانتیکی - ناسیونالیستی برای دفع شرّ (دشمن) هدایت کرد؛ سیاستی که برای تبیین هویت متمایز، نخست به بازخوانی سوابق زبانی و تاریخی و فرهنگی و قومی متمرکز شد و خیلی سریع و بنحو گسترده، ادبیات تاریخی و سیاسی و فلسفی فراوانی را متناسب با زمان حال و اقتضائات آینده تولید کرد.

ترکیب ادبیات فکری روشنگرانه فلسفی با ادبیات ناسیونالیستی توسط بسیاری از فیلسوفان ابتدای قرن نوزدهم بویژه در برلین، هایدلبرگ، وین و بعدها لندن و پاریس، خیلی زود توانست افکار عمومی را به این سمت هدایت کند که اینبار شمشیر رهایی در دستان فیلسوفان است و تنها اینان میتوانند نظام دانش را برای آزادی و رهایی انسان و تشکیل دولت و جامعه ساماندهی کنند. تأسیس دانشگاه برلین و تعمیم الگوی حاکم بر آن - که دانشکده فلسفه را بر صدر نشانده بود و آکادمی (مرکز پژوهش) را به دانشکده‌ها متصل کرده بود - در سراسر پروس (آلمان) و از آنجا به انگلستان و فرانسه و ایتالیا، توانست تاریخ دانش را به قبل از قرن نوزدهم و پس از آن تقسیم کند. این بار فیلسوفان و دانشکده فلسفه بود که در قامت روح دانشگاه، دیگر دانشکده‌ها را به تحرک واداشته و مسیر آتی جوامع و حکومتها و اجتماعات مدنی را مشخص میکرد. ایدئولوژی‌سازی فیلسوفان در تمام این یک قرن و نیم بحدی شدید و ملموس بود که در جنگ جهانی دوم، بیش از آنکه شاهد نزاع قدرتهای سیاسی باشیم، شاهد نزاع ایدئولوژیهای فکری و فلسفی‌یی بودیم که از قضا خود را به سلاح سیاست و اقتصاد و اسلحه نیز مجهز کرده بودند. شاید بتوان نیمه اول قرن بیستم را داغترین دوره نزاع جریانهای فکری دانست که در آن زمان رنگینتر شده و در قامت جریانهای متعدد علوم انسانی جلوه‌گر شده بود؛ رنگهایی ملون از هنر و ادبیات و سیاست و روانشناسی و الهیات و فلسفه و تاریخ و اندکی هم جامعه‌شناسی.

اما درست در همان ایام که این جریانها پرسروصداترین دوره حیات خود را میگذرانند، با اعلام پایان جنگ، پایان آنها نیز کلید خورد؛ با چند ده میلیون کشته و چند صد میلیون زخمی و آواره و نفرتی که از ایدئولوژیها بر اذهان جهانیان حاکم شد. گویی جهان منتظر جایگزینی برای افکار جنگساز بود؛ افکاری که بتواند صلح و دوستی و آرمانهای رهایی بخش را به ارمغان آورد. چنین شد که بازار فلسفه‌های قاره‌یی و روایت‌های کلان بی رونق شد و بازار اقتصاد که مدعی کنارگذاشتن فلسفه و ایدئولوژی و هرگونه فکر جنگ آفرین بود، داعیه دار میدان شد.

چنین شد که فیلسوفان بظاهر فیلسوف نیز از فیلسوف بودن خود دست کشیدند و در سلک مدیران همراه و مؤید برنامه‌های توسعه و پیشرفت اقتصادی - که نسخه آن را سازمانهای برنامه و بودجه و بانک جهانی و بازارهای آزاد از دخالت

دولتها میبچند - جلوه‌گر شدند؛ حکایتی عام و جهانی در روزگاری که فلسفه در غربت خود زیست میکرد. اینجا دیگر سخن بر سر این نبود که چرا حکومتها و کشورها را اقتصاددانان و مهندسان اداره میکنند. در همین کشور ما در چهل سال اخیر کم نبوده‌اند مدیران ارشدی که به ظاهر از دانشکده‌های علوم انسانی یا از حوزه‌های علمیه به مسند رسیده و اختیار امور را در دست گرفته‌اند. مسلماً تعداد آنها در این چهار دهه آنقدر زیاد بوده که اگر میخواستند بنا به اتفاق نظری فلسفی یا بر اساس رسالتی مفهومی - تاریخی، تغییری در سیاستها و برنامه‌ها داشته باشند و به توفیقاتی دست یابند، اما نتوانستند زیرا زمین و زمینه جهانی و اقتضائات مدیریتی در اختیار آنها نبوده و نیست. در این فضا آنها چه بسا نتوانند حتی طرحی برای دیگرگونه دیدن و زیستن ارائه دهند. آنها در نظام جهانی و مطابق نظمی که بر جهان حاکم است، ناچاراً باید خود را به آنچه دیگران انجام میدهند وفادار نشان دهند، در غیر این صورت منزوی خواهند بود. تلاشها برای تغییر یا تلفیق هم هنوز به نتیجه نرسیده و چشم‌انداز معینی هم برای ارائه طرحی متفاوت دیده نمیشود.

سخن اینجا بر سر توانایی یا ناتوانی متفکران داخلی نیست؛ سخن بر سر نظم نوینی است که هفت دهه علوم انسانی و بطور خاص فلسفه را به حاشیه رانده و تفکر مهندسی گام بگام را بر جای ایده‌های فلسفی ایدئولوژی ساز قرن نوزدهم - که طالب وحدت مطلق یا حتی رویکرد ایده‌آلیستی و ضدایده‌آلیستی بود - نشانده است. حتی گرایشهای جدید فلسفه علم نیز نوعی همه‌کاره نبودن فلسفه را تبیین کرده و بینایی علم از فلسفه را نشان داده‌اند. آنها حتی از پوزیتیویسم منطقی و اشکال متنوع آن هم گذر کرده و علوم تجربی را واجد خودبستگی نسبی دانسته‌اند. در عوض جامعه‌شناسی تلاش کرده بجای فلسفه که مدعی عرضه دورنمایی از آینده انسان و جهان است، تحلیل مناسبات انسانی و کنشهای بشری را در سطوح متعدد برعهده بگیرد. روانشناسان نیز سهمی ایفا کرده و با روشهای علمی تلاش دارند ناسازگارها و اختلالهای خلقی و رفتاری را برای آنکه برنامه‌های توسعه متوازنتر و راحت‌تر پیش رود، برطرف سازند.

تلاش ایرانیان برای همراه نشدن

علیرغم تمرکز جهانی بر ساختن عینی و ملموس محیط پیرامون و نیل به رفاه بیشتر از خلال توسعه اقتصادی، ایران معاصر ما که از دهه سی تا کنون با چالشهای گوناگون روبرو بوده است، بخشی از اهتمام خود را به کلنجار رفتن با تفکرات فلسفی گذرانده است؛ گویی در این گوشه عالم، روح نظری و حکمی حاکم بر مردمانش و بطور خاص نخبگان آن، نخواستند زیر فشار گفتمان اقتصاد آزاد و جهانی شدن - که خود بتدریج به ایدئولوژی بی طارد و نافی رقبا تبدیل شد - از علایق خود دست بکشند. گویی هنوز چراغ حکمت روشن است؛ هر چند نه آنقدر روشن که همچون گذشته بنحو منسجم طرح و الگویی بی را برای زیستن و اندیشیدن و نگرستن به خود و جهان و جامعه ارائه کند.

دغدغه دوستداران فلسفه در دهه‌های چهل و پنجاه برای زنده‌نگه داشتن چراغ فلسفه اسلامی در برابر جریانهای مارکسیستی و فلسفه‌های اروپایی و بازخوانی میراث گذشتگان تا مبادا آنچه خود داریم را از بیگانه تمنا بکنیم، انقلاب سال ۱۳۵۷ و پیش کشیدن دعای فرهنگی و تمدنی و متعاقب آن تلاشهای بسیار برای ساختن عمارتهای جدید بر ستونهای معارف قدیم و اندکی بعد، بومی کردن علوم، تشنگی ایرانیان برای ترجمه آثار فلسفی قدیم و جدید جهان و ابراز تمایل برای گفتگوهای تطبیقی میان فلسفه‌های اسلامی و غربی - اعم از کلاسیک و مدرن و معاصر - همگی دال بر این تمایل و حکمت دوستی آنها است.

فرمانبرد

در این فضا بسیاری از بزرگان و حلقه‌ها تلاش کردند در نگاهی ضد شرق‌شناختی موارث خود را از منظری غیر غربی مطالعه کنند. عده‌ی دیگری نیز تلاش کردند ریشه‌های عقلی فرهنگ و تمدن خود را تا آنجا که بشود به عقب ببرد و به استناد متنها و روایتها نشان دهند فلسفه در این سرزمین حیاتی مستقل از دین و در عین حال، مرتبط با آن داشته است. همچنین تلاش شد شخصیتی فلسفی که نماینده خرد ایرانی و اسلامی باشد، معرفی شود تا جهانیان بزرگترین شخصیت فلسفی کشور ما را بشناسند و به تفاوت فلسفه در این کشور و دیگر کشورها و قوف یابند؛ تفاوتی که باید مبنای تمایز فرهنگی و سیاسی ما از دیگر فرهنگها و حکومتها نیز قرار گیرد.

بیست و پنج سال پیش، خردنامه صدر در چنین فضایی شکل گرفت؛ محفلی برای اصحاب فلسفه اسلامی و تطبیقی تا از مجرای انتشار تحقیقات خود و بازخوانی میراث‌های تاریخی و همچنین نقد و بررسی مقایسه‌ی رویکردهای فلسفی غیر ایرانی، نه تنها بر قدرت چراغ حکمت در دوران معاصر بیفزاید بلکه نیاز نسل دانشگاهی و حوزوی را که دسترسی چندانی به منابع فلسفی و تحقیقات جدید نداشت، برطرف کند. بیایم برگردیم به بیست و پنج سال پیش؛ زمانی که فضای مجازی به شدت محدود بود و جز چند نشریه فلسفی، فضایی برای انتشار تحقیقات جدید وجود نداشت. اساساً تحقیقات جدید نادره‌ی کمیاب بود و بلحاظ کمیت، بهیچ عنوان با شرایطی که هم‌اینک در آن بسر میبریم، شباهتی نداشت. مقاله نوشتن به سبک جدید، تحقیق کردن، مقایسه کردن و گفتگوی میان منشورات تقریباً از دو دهه قبل کلید خورد و با گذر زمان هم بلحاظ کمیت و هم بلحاظ تنوع قالبهای عرضه رشدی تدریجی یافت.

در اینجا سهم و نقش خردنامه صدر در دمیدن به شیور احیای فرهنگی و برپایی تمدن نوین - که روزگاری حتی نسخه کاغذی آن هم به سهولت یافت نمیشد - قابل توجه است. خردنامه صدر خیلی زود توانست به محلی برای اهل تحقیق در حوزه فلسفه اسلامی و فلسفه مقایسه‌ی درآید. فراهم کردن فضایی برای بازخوانی نقادانه مفاهیم و افکار فلسفی در سنت ایرانی و اسلامی و به سخن درآوردن آنها در گفتگو با نظامهای فکری و فلسفی فرهنگهای دیگر، بخشی از طرح تمدن‌سازی بود که تیم مدیریت کننده خردنامه صدر به آن نظر داشتند. تعداد مقالاتی که درباره هند و ایران باستان، یونان و فلسفه‌های غربی و فلسفه‌های تطبیقی به دفتر فصلنامه رسیده و تعدادی که پس از مرحله داوری پذیرفته شده و منتشر شده‌اند، همگی نشان دهنده آن است خردنامه تلاش داشته این مهم را محقق کند.

بنابراین درست در زمانه‌ی که فلسفه در عرصه بین‌المللی به حاشیه رفته و از جهان واقع، فلسفه‌زدایی شده است، ایران و ایرانیان معاصر خود را در موقعیتی مرزی قرار داده‌اند؛ آنها سعی کرده‌اند فلسفه را از دست ندهند و به انحاء مختلف از جمله بازخوانی میراث‌های تاریخی و نزاعهای متقابل با فلسفه‌های غربی چراغ آن را روشن نگه دارند و طرح نویی از فرهنگ و تمدن ارائه دهند و از سوی دیگر، به اقتضای فعالیت در چارچوب قوانین و مقررات بین‌المللی و نظام جهانی، ناچار از اتخاذ سویه‌ها و رویه‌های بین‌المللی است. ما در وضعیتی بسر میبریم که نه به نظم نوین جهانی دل سپرده‌ایم و نه تاکنون جایگزینی برای آن ارائه داده‌ایم. بدیگر سخن، نه شاهد توفیقی خیره کننده در قلمرو فلسفه و تدوین اصول و چارچوبهای تمدن نوین ایرانی - اسلامی هستیم و نه چتر اقتصاد فعال و پویای جهانی را بر سر خود احساس میکنیم. کشاکش اصطکاک‌وار هر دو، اوضاع را سخت کرده و سیاستگذاران و مدیران را مستأصل ساخته است. این سختی اقتضای فعالیت فلسفی و فرهنگی در زمانه‌ی است که فلسفه نه در متن، بلکه در حاشیه برنامه توسعه تعریف شده و لذا تلاشهای مؤمنانه نیز نمیتوانند براحتی کار خود را پیش ببرند.

دکتر قاسم کاکایی

استاد گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه شیراز

انتشار صدمین شماره مجله خردنامه صدرا را به همه دست‌اندرکاران مجله و بنیاد حکمت صدرا تبریک می‌گوییم. بعنوان کسی که از بدو راه‌اندازی این مجله با هیئت محترم تحریریه و سردبیر فرهیخته مجله همکاری نزدیک داشته‌ام، اینک پس از گذشت ربع قرن، به بهانه ارزیابی این مجله فرصتی بدست آورده‌ام بر نقد نحوه گذران عمر علمی خودمان و نیز نقد روند حرکت و رشد مباحث فلسفی در کشور.

سال ۱۳۷۴ - یعنی زمان انتشار اولین شماره مجله خردنامه صدرا - در حوزه‌های علمیه نه تنها مجله مستقل فلسفی وجود نداشت بلکه مباحث فلسفی آنچنانکه باید جایگاه خود را پیدا نکرده بود و اصولاً سنت مقاله‌نویسی در حوزه چندان رایج نبود، هرچند نوشتن کتاب فلسفی جایگاه تقریباً قابل قبولی داشت. در خارج از حوزه نیز مجله‌یی که بطور مستقل به مباحث فلسفی و بویژه به فلسفه اسلامی بپردازد، یافت نمیشد؛ البته مجلاتی مانند کیهان اندیشه به سردبیری مرحوم محمدجواد صاحبی بنحو پراکنده چاپ و نشر مقالات فلسفی را نیز در کنار سایر مطالب در دستور کار داشتند. در دانشگاه‌ها نیز دانشگاه‌هایی مثل دانشگاه تهران یا دانشگاه مشهد که دانشکده الهیات داشتند، هر کدام دارای یک مجله الهیاتی بودند و مقالات تمام رشته‌های الهیات، از جمله فلسفه را در هر شماره چاپ و منتشر میکردند. لذا میتوان گفت که خردنامه صدرا جزو اولین مجلات یا شاید اولین مجله‌یی بود که در داخل کشور بطور مستقل در جهت نشر فلسفه اسلامی و با گرایش حکمت متعالیه، اقدام نمود.

در دانشگاه‌های کشور، علوم انسانی در مقایسه با علوم پایه و مهندسی، جایگاه بایسته خود را نداشتند و رشته فلسفه اسلامی نیز در این میان غربت بسیار بیشتری داشت. حکمت متعالیه و ملاصدرا نیز آنچنانکه باید و علیرغم تلاش جمع بزرگی از استادان داخل و خارج کشور، از جمله دکتر سیدحسین نصر، مرحوم ایزوتسو و مرحوم هنری کوربن، هنوز آنچنانکه باید به متفکران معاصر دنیا شناسانده نشده بود. مجموعه این امور میتواند میزان اهمیت اقدام به نشر خردنامه صدرا در سال ۷۴ را نشان دهد.

پشتوانه علمی این مجله در آغاز کار نه یک مؤسسه پژوهشی یا دانشگاهی با قدمت هفتاد یا هشتاد سال و اعضای هیئت علمی تمام وقت، بلکه بنیادی بود نوپا به نام بنیاد حکمت اسلامی صدرا، لیکن با درایت سردبیر محترم مجله، اعضای هیئت تحریریه مجله همه از استوانه‌های فلسفه و حکمت در سطح کشور انتخاب شدند. این امر اعتبار ملی و بین‌المللی این مجله را خیلی بالا برد. شماره‌های نخست این مجله مزین به مقالات ارزشمند استادان بزرگوار عضو هیئت تحریریه و سایر صاحب‌نظران حکمی و فلسفی کشور بود؛ استادانی چون دکتر غلامرضا اعوانی، دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی، استاد سیدمحمد خامنه‌ای، دکتر سیدمصطفی محقق داماد،

خردنامه صدرا

دکتر رضا داوری اردکانی، دکتر کریم مجتهدی، حکیم متأله علامه استاد جوادی آملی، آیت‌الله مصباح یزدی، مرحوم آیت‌الله سیدجلال‌الدین آشتیانی، مرحوم دکتر احمد احمدی، مرحوم دکتر محمود یزدی (فاضل) و مرحوم دکتر سیداحمد تویسرکانی. قطعاً در آن زمان، نویسندگان فوق چیزی جز بالندگی مجله و فروزانتر کردن چراغ حکمت اسلامی در سطح ملی و بین‌المللی، چیز دیگری در ذهن نداشتند؛ یعنی مجله را بر اساس تقوا بنا نهادند و حکمت را که گم‌شده مومن است، پاس می‌داشتند و بحکم «ما کان لله ینموا»، این نهال رشد و بالندگی الهی یافت.

امثال بنده نیز که در محضر استادان بزرگوار شاگردی می‌کردیم، بتبعیت از ایشان، سعی بر حفظ همین راه و روش داشتیم. خود بنده مقالاتی را که نه از رساله یا پایان‌نامه استخراج شده بود و نه امتیازی از آن در نظر داشتم و همچنین زحمات خیلی زیادی برای آن کشیده بودم، تحت عنوان «آشنایی با مکتب شیراز»، از شماره دوم این مجله در هشت شماره آن منتشر کردم که نه تنها مورد توجه محققان داخل کشور قرار گرفت بلکه در خارج کشور نیز کسانی چون دکتر سیدحسین نصر و دکتر جورج صلیبا از آن استقبال کردند و بازخورد مثبت آن را برایم فرستادند. این امر هم میزان تأثیرگذاری مجله خردنامه صدرا را نشان می‌داد و هم اثبات می‌کرد که هرچه مثل این مجله، بتعبیر قرآن بر اساس تقوا بنا شده باشد، می‌بالد، استوار میماند و رشد و توسعه پیدا می‌کند.

این مجله در طول این بیست و پنج سال از رتبه علمی - تخصصی به رتبه علمی - ترویجی و سپس پس به رتبه علمی - پژوهشی ارتقا یافت و حتی در نمایه بین‌المللی قرار گرفت و اکنون یکی از معتبرترین مجلات حکمی و فلسفی داخل کشور است. بنده خودم سالها سردبیر دو مجله علمی - پژوهشی «اندیشه دینی» دانشگاه شیراز و «پژوهشنامه عرفان» مربوط به انجمن علمی عرفان اسلامی بوده و هستم، لذا میدانم که با توجه به افزایش تعداد مجلات و محدود بودن محققان اصیل، داشتن هفت یا هشت مقاله ارزنده در یک شماره چقدر مشکل است؛ حال اگر مجله بخواهد بصورت فصلنامه چاپ و منتشر شود و در یک سال حداقل چهار شماره داشته باشد، کار بسیار سخت تر خواهد شد. اما مجله خردنامه صدرا این کار بسیار سخت را بخوبی انجام داده است، بدون اینکه در انتشار مجله تأخیر داشته باشد یا از سطح علمی مجله بکاهد. هم اکنون نیز در بین مجلات دارای مجوز وزارت علوم تحقیقات و فناوری، از رتبه الف برخوردار است.

امروز پس از ربع قرن بحمدالله میبینیم که هم محافل و مؤسساتی که در حوزه و دانشگاه بنحو مستقل به فلسفه اسلامی می‌پردازند، گسترش یافته و هم تعداد مجلات فلسفی افزایش زیادی داشته است. هرچند سیاستهای وزارت علوم در اجباری کردن استخراج مقاله برای دفاع از رساله‌های دکتری و نیز دادن امتیازات معتنا به استادان راهنما برای مقالات مستخرج از رساله دانشجو در جهت ارتقا و ترفیع استادان، و نیز بالا رفتن کمیت دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دانشگاههای دولتی، آزاد، غیرانتفاعی و... در ایجاد تقاضای گسترده برای پذیرش و چاپ مقالات مؤثر افتاده و این امر منجر به افزایش تعداد زیاد مجلات فلسفی در سطح کشور شده است - و البته تبعات سوء افت کیفیت رساله‌ها و مقاله‌ها، انتحال، رساله‌سازی و مقاله‌سازی و... را نیز در پی داشته است - ولی مجله خردنامه صدرا از جمله مجلاتی است که سعی کرده است ضمن رعایت بروز بودن و انتشار بموقع مجله، کیفیت مقالات خود را نیز حفظ نمایند و به اهداف بلند علمی خود پایبند بماند.

برگزاری چندین کنفرانس بزرگ بین‌المللی، مثل همایش جهانی سال ۱۳۷۸ بوسیله بنیاد حکمت اسلامی صدرا، هم پای فیلسوفان بنام دنیا را به این جریان نوپا باز کرد و هم داشته‌های فلسفی ما را به آنها معرفی نمود. همچنین برگزاری مداوم همایشهای ملی سالانه از طرف بنیاد، این جریان را تداوم بخشید و همین امر پشتوانه و اعتبار علمی مجله را در سطح ملی و بین‌المللی بالاتر برد. احیا، انتشار و بازنشر آثار فلسفی و بخصوص حکمت متعالیه و نیز انتشار مجموعه مقالات همایشهای یاد شده و نیز راه‌اندازی سایت مجله، به تقویت جایگاه مجله و تسریع روند امور مجله و مستحکم شدن اعتبار آن کمک شایانی کرده است.

هر چند مجله ابتدا در جهت بازشناخت، احیا و نشر حکمت متعالیه کار خود را آغاز کرد ولی لازمه حضور در محافل علمی امروز دنیا، توجه به همه ابعاد حکمت اسلامی، فلسفه غرب، فلسفه تطبیقی و فلسفه‌های مضاف و باز نمایاندن جایگاه حکمت متعالیه در این میان است که بحمدالله این امر در مجله خردنامه صدرا بتدریج اتفاق افتاده است و توسعه معقول و مقبولی در حیطه موضوعات مقالات مورد پذیرش مجله رخ داده و مجله به موضوعاتی پرداخته که بنحوی در ارتباط با حکمت متعالیه قرار میگیرند، مثل مقالاتی که به عرفان نظری یا کلام یا حتی به تفسیر فلسفی مربوط میشوند و نیز مقالاتی که مواجهه حکمت متعالیه را با اندیشه‌های امروز دنیا نشان میدهد و از آن دفاع میکند، یا مقالاتی که جایگاه حکمت متعالیه را در دنیا مینمایاند.

امیدوارم که این مجله هر روز بیش از پیش بدرخشد و بویژه مدارج بین‌المللی شدن را بخوبی طی نماید. برای همه دست‌اندرکاران این مجله و سردبیر فرهیخته آن، استاد سیدمحمد خامنه‌ای، توفیق بیش از پیش را در خدمت به معنویت و عقلانیت برخاسته از فرهنگ اسلامی خواهانم و برای همه استادان عضو هیئت تحریریه آن مجله، سلامت و طول عمر همراه با عزت و توفیق از درگاه خداوند منان آرزو مینمایم. «خدایا چنان کن سرانجام کار / تو خشنود باشی و ما رستگار».

سعید رحیمیان

استاد گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه شیراز

نشریه وزین خردنامه صدرا که بحمدالله به صدمین شماره خود رسیده است، در زمان انتشار نخستین شماره‌هایش، برای مشتاقان فلسفه و حکمت پدیده‌یی بس بهنگام و مبارک‌قدم بود؛ پدیده‌یی که تنها شوق به دانستن و عشق به حقیقت و میل به حکمت، در حدوث و در بقای آن مؤثر بوده است، چراکه در آن زمان هنوز خبری از نشریات عدیده فلسفی که از سوی دانشگاهها انتشار یابد و مایه ارتقای هیئت علمی و مجوز دفاع دانشجویان شود، در کار نبود. خردنامه صدرا با همت والای اساتید حکمت و فلسفه در حوزه و دانشگاه پا گرفت و جایگاه خود را هم در سطح کشور و هم بعدها بمدد همایشهای ملی و بین‌المللی بنیاد صدرا، بعنوان منبر و منادی حکمت اسلامی بمعنای اعم و حکمت متعالیه بطور خاص، در سطح کشور و منطقه و جهان بدست آورد. از اینرو سپاس و تقدیر از گردانندگان فهیم و فرهیخته آن، بویژه جناب آیت‌الله سیدمحمد خامنه‌ای، و آرزوی بقا و دوام این نهاد پر برکت و ثمرات علمی آن، کمترین کاری است که دوستداران حکمت این مرز و بوم میتوانند انجام دهند.

این بنده نیز توفیق داشته‌ام از شماره‌های نخستین خردنامه تا حال حاضر مقالاتی را به پیشگاه اهل خرد و حکمت تقدیم کنم. آنچه از همان آغاز برای بنده جالب توجه مینمود، از سویی سعه صدر گردانندگان نشریه و از سوی دیگر داوریهای علمی، دقیق و بیطرفانه مقالات بود، بنحوی که با صرفنظر از شناخته یا ناشناخته بودن مؤلف یا مؤلفان و تنها بر اساس فرمایش متین و منطقی امیرالمومنین (ع)، «ماقال» مد نظر قرار میگرفت نه «من قال». خاطره‌یی در این باب در ذهن اینجانب از سالهای نخستین همکاری با نشریه باقی است که ذکر میکنم. همکاری بنده از سال ۱۳۷۴ هنگامی که طلبه قم و دانشجوی مقطع دکتری تربیت مدرس بودم، از شماره سوم خردنامه آغاز شد. در آن زمان شادی و شوق دوستداران فلسفه از انتشار چنین نشریه‌یی ملموس و محسوس بود؛ طبعاً هر کس با هر سابقه و هر مایه‌یی در این راستا مشتاق همکاری با آن بود. در آن زمان چنانکه ذکر شد، نه اساتید برای پرکردن رزومه مقاله میدادند، نه دانشجویان برای مجوز دفاع، و نه نشریات برای کسب درجه یا کسب درآمد مقاله میپذیرفتند. بهر روی، در دهه هفتاد، هفت مقاله از بنده در خردنامه منتشر شد، بدون آنکه بنده دست‌اندرکاران مجله را از نزدیک بشناسم یا آنها شناختی جز از راه مقالات از من داشته باشند یا آنکه از استادی سفارشی آورده باشم. این گذشت تا در دهه ۸۰ که پس از سالیانی که بعنوان عضو هیئت علمی دانشگاه شیراز، گاهگاهی با خردنامه همکاری داشتیم، در مقطعی همایش مشترک بزرگداشت ملاصدرا در تهران و شیراز برگزار شد که آیت‌الله سیدمحمد خامنه‌ای نیز همراه با دیگر اساتید فلسفه حضور داشتند. پس از جلسات رسمی، بهمراه برخی همکاران دانشگاه شیراز، فرصت ملاقاتی با ایشان دست داد؛ پس از معرفی خود (آن زمان هنوز

اندکی با چهل سالگی فاصله داشتم)، ایشان با نگاهی متعجبانه و با طنزی خاص گفتند مقالات شما را در خردنامه مطالعه کرده‌ام و امروز انتظار ملاقات با فردی مسن در حدود ۶۰ و ۷۰ سال را داشتم! سپس ضمن تشویق وعده‌ی هم مبنی بر تأسیس شعبه‌ی از بنیاد صدرا در شیراز – زادگاه صدرالمآلهین – دادند که تاکنون انجام نشده است؛ «لعل الله یحدث بعد ذلک امرأً».

بهر روی این همت و شرح صدر و روحیه حقیقتجویی که در گردانندگان محترم و فاضل خردنامه موجود است، خود سرمایه‌ی برای تداوم و تأثیرگذاری مستمر در ساحت فلسفی کشور است؛ آنهم در زمانه‌ی که فلسفه اسلامی نیاز به تحقیق بیشتر در ریشه‌ها و تنقیح عمیقتر در مبانی و استخراج و نوآوری در دستاورها دارد.

در انتها یاد اساتید درگذشته‌ام که در مقالات منتشر شده در خردنامه صدرا، از نظراتشان استفاده کردم، بویژه مرحومان دکتر محسن جهانگیری و دکتر احمد احمدی را گرامی میدارم و برای دیگر اساتید آرزوی طول عمر و تداوم توفیقات دارم. پیشنهادی متواضعانه هم برای آینده دارم و آن موضوع محور کردن شماره‌های آتی نشریه و اولویت‌بخشی به مقالات وزین و روشمند در زمینه فلسفه تطبیقی و نیز حاوی گرایشهای بین‌رشته‌ی است. از خداوند امید میبرم که شاهد استمرار شماره‌های دویست و بالاتر خردنامه همچنان وزین و مؤثر باشیم؛ بمنّه و کرمه.

دکتر مهدی نجفی افرا

استاد گروه فلسفه دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی

نشریه وزین خردنامه صدرا در راستای گسترش و تعمیق فرهنگ فلسفی و اندیشه‌های ملاصدرا نقش مهمی را ایفا کرده است. شناساندن ابعاد پنهان تفکر صدرایی و دقت توأم با گرایش انتقادی از ممیزات این نشریه محسوب میشود.

جامعه امروز ما بیش از هر زمان دیگر نیازمند تفکر فلسفی است؛ از طرفی بومیترین دانش ایرانیان نیز تفکر فلسفی است که ریشه در تاریخ اسلامی – ایرانی این سرزمین دارد. بیشک این تفکر فلسفی که ریشه دیرینه در تاریخ این سرزمین دارد، در هویت‌بخشی به نسل جوان این مرز و بوم میتواند نقش مهمی ایفا کند. قابل درک نخواهد بود که در این مرز و بوم نامهای فیلسوفان مغرب زمین برای جوانهای ما آشنا و اشتیاق به آثار آنها قابل توجه باشد اما سنت عقلی که در تاریخ این ملت گسترده است، مورد بیمه‌ری قرار گیرد.

اندیشه ملاصدرا و پیروان این مکتب مهم فلسفی، با اینکه برای نسل حاضر اندیشه عمیقی را به میراث گذاشته است، بیشک پایان راه در اندیشه فلسفی نیست. اندیشه صدرا با اینکه با عرفان و آیات و روایات ممزوج گشته و همین امر در برخی موارد بر غنای اندیشه صدرایی افزوده و راههایی بسوی درک حقیقت گشوده است که شاید از راههای دیگر قابل دستیابی نبود، اما هویت فلسفی ملاصدرا یک هویت کاملاً عقلی است که تلاش میکند هم قابلیت‌های آیات و روایات اسلامی و شیعی را در نشان دادن و تبیین مفاهیم فلسفی بنمایش بگذارد و هم با اتکاء به شهود، رهیافتی نوین به مفاهیم فلسفی بگشاید و در نهایت هیچ مفهومی نیست که بدون استدلال و برهان رها شده باشد.

برهانی بودن و توصیفی عاری از تناقض از واقعیات، از مشخصه‌های مهم تفکر فلسفی صدرایی است. همانطور که وجهه قرآنی و عرفانی اندیشه فلسفی ملاصدرا عظیم و ستودنی است، وجهه عقلی و برهانی آن هم نباید تضعیف یا نادیده انگاشته شود. عقل فلسفی صدرایی تلاش میکند رهیافتی نوین به حوزه دین و عرفان داشته باشد؛ هم دین را از توهّمات و خرافات و عناصر بیرونی بپیراید و هم عرفان را در جایگاه خود بنشانند و از دستبرد نامحرمان کوتاه سازد. اما هیچیک از این خصوصیات ممتاز اندیشه صدرایی مانع از آن نمیشود که خصیصه بشری این نظام فلسفی را نادیده گرفته و آن را عاری از نقد بدانیم و مانع ظهور رهیافتهای جدید فلسفی شویم. ملتی میتواند به حیات عقلی خود ادامه دهد که همیشه بدنبال طرح مسائل و رویکردهای نوین فلسفی باشد و اندیشه‌های عمیق گذشته را در راستای حل مسائل نوین خود مورد بهره‌برداری قرار دهد.

نشریه خردنامه صدرا در راستای معرفی ابعاد مختلف تفکر صدرایی و حتی بسترهای فکری که منجر به پیدایش اندیشه صدرایی گشته و تبعات فکری صدرایی که تا به امروز در این سرزمین گسترده و حتی افق‌هایی که

در سرزمینهای دیگر گشوده، سهمی بسزا داشته است. بیشک این نشریه اگر ناظر به نیازهای جامعه امروزین ایران و سرزمینهای اسلامی باشد میتواند با تلاش اندیشمندان داخلی و خارجی پاسخی مناسب برای این نیازها فراهم ساخته و راه تعالی عقلی و فرهنگی جوامع مسلمان را فراهم سازد. بنابراین جا دارد از تمامی دست‌اندرکاران این نشریه وزین تشکر و قدردانی نموده و از خداوند خواستار توفیق روزافزون آنها باشیم.

دکتر علی ارشدریاحی

استاد گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه اصفهان

انتشار صدمین شماره خردنامه صدرا را به سردبیر محترم و تک‌تک عزیزانی که بیست و پنج سال زحمت چاپ و انتشار این مجله را بجان خریده‌اند، تبریک عرض میکنم. وجود مجله خردنامه صدرا نعمت بزرگی برای صدراپژوهان و تمامی کسانی است که دغدغه فلسفه دارند. گرچه مجلات فلسفی متعددی وجود دارد، اما امتیاز مجله خردنامه نسبت به آنها، تخصصیتر بودن آن است. اختصاص این مجله به فلسفه بزرگمردی که با جمع بین قرآن، برهان و عرفان توانست نظام فلسفه‌یی را بنا کند که قله تفکر شیعه و بنوعی زیربنای فلسفی انقلاب اسلامی ایران است، از امتیازات این مجله است. امید است این مجله همچون گذشته، پویا و فعال به مسیر خود ادامه دهد. بمنظور صرفه‌جویی، در شرایط موجود پیشنهاد میشود مانند بسیاری از مجلات، به انتشار مقالات در سایت مجله اکتفا شود یا چاپ کاغذی به حداقل ممکن کاهش یابد.

نمایه مقالات منتشر شده در یکصد شماره خردنامه صدرا

شماره اول، بهار ۱۳۷۴

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمتألهین (قسمت اول)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

اسماء و صفات حق؛ غلامحسین ابراهیمی دینانی

حرکت جوهریه؛ محمدتقی مصباح یزدی

ملاحظاتی در باب فلسفه تطبیقی؛ رضا داوری اردکانی

گزارشی از تفاسیر صدرالمتألهین بر قرآن؛ سیدصدرالدین

طاهری

ترفندان ریاضی؛ غلامرضا یاسی پور

مقدس؛ محمود یزدی مطلق (فاضل)

نگاهی به قدیمی‌ترین نسخه کامل اسفار؛ سیداحمد
تویسرکانی

شماره سوم، بهار ۱۳۷۵

بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای عالی

کنگره جهانی حکیم صدرالمتألهین

میزگرد؛ (سیدمحمد خامنه‌ای، احمد احمدی، غلامرضا

اعوانی، غلامحسین ابراهیمی دینانی و رضا داوری

اردکانی)

حکمت متعالیه، مجموعه فهم و شهود؛ عبدالله جوادی آملی

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمتألهین

(قسمت سوم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

تحلیلی از اندیشه‌های فلسفی و کلامی جلال‌الدین محقق

دوانی؛ مهدی دهباشی

امکان خاص در قضیه سالبه المحمول؛ مقصود محمدی

شناخت از دیدگاه صدرالمتألهین (قسمت اول)؛ عبدالله

شکیبا

صدرا و عدمیت ممکنات؛ محسن مؤیدی

مقایسه تطبیقی برخی مبانی نظام‌های فلسفی سینوی رشدی

و صدرایی (قسمت اول)؛ سعید رحیمیان

آشنایی با مکتب شیراز؛ قاسم کاکایی

رساله در کلی و اقسام آن از تقریرات آقاسیدابوالحسن جلوه؛

حسین سیدموسوی

شرح هدایه صدرا در هند؛ اکبر ثبوت

شماره چهارم، تابستان ۱۳۷۵

نگاهی به زندگی شخصیت و مکتب صدرالمتألهین (قسمت

چهارم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

شماره دوم، تابستان ۱۳۷۴

حکمت متعالیه، زبان برتر حکمت؛ گفتگو با مهدی حائری

یزدی

ملاصدرا حکیمی متأله، فرید در برهانیات؛ گفتگو با

سیدجلال‌الدین آشتیانی

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمتألهین (قسمت

دوم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

امامت و ولایت از دیدگاه صدرا؛ سیدمصطفی محقق داماد

مقدمه‌ای برای ورود به بعضی مسائل تطبیقی در فلسفه؛ رضا

داوری اردکانی

مواد ثلاث از امور اعتباری است یا واقعی؟؛ احمد بهشتی

گذری بر نظریه ملاصدرا در باب حمل و مقایسه آن با کانت؛

حسین موسویان

استلزام محال در برهان خلف از نظر ملاصدرا؛ سیدمحمود

یوسف‌ثانی

شیراز مهد عرفان، زادگاه ملاصدرا؛ قاسم کاکایی

زمان در فلسفه اسلامی؛ مرتضی حاج حسینی

زمینه تاریخی منطق ریاضی؛ ترجمه غلامرضا یاسی پور

گزارشی از نسخ خطی ملاصدرا در کتابخانه‌های مشهد

مقدمه‌ای برای ورود به بعضی مباحث تطبیقی در فلسفه؛ رضا داوری اردکانی

اشاره‌ای به سه مکتب فلسفی اسلامی در خصوص زمان؛ طوبی کرمانی

شناخت از دیدگاه صدرالمآلهین (قسمت دوم)؛ عبدالله شکیبا

معاد جسمانی از نظر غزالی و ابن رشد؛ عبدالله نیک سیرت

مقایسه تطبیقی برخی مبانی نظام‌های فلسفی سینوی رشدی و صدرایی (قسمت دوم)؛ سعید رحیمیان

جغرافیای منطقی مفاهیم ذهنی؛ مرتضی حاجی حسینی

آشنایی با مکتب شیراز، محقق خفری؛ قاسم کاکایی

معمای جذراصم در حوزه فلسفی شیراز؛ احد فرامرز قراملکی

رساله عبرة الفضلاء فی حل شبهة جذرالاصم؛ احد فرامرز قراملکی

نقدی و نظری به کتاب رسالتان فی التصور و التصدیق؛ محمود یوسف ثانی

نگاهی به اولین کنفرانس نقد فلسفی؛ مسعود احمدی افزادی

فلسفه نقد و نقد فلسفی؛ سیدمحمد خامنه‌ای

شماره پنجم و ششم، پاییز و زمستان ۱۳۷۵

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمآلهین (قسمت پنجم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

تقابل سلب و ایجاب و مجاری آن؛ محمود یوسف ثانی

از امکان وجودی ابن‌سینا تا امکان وجودی ملاصدرا؛ سیدمهدی امامی جمعه

مقایسه تطبیقی برخی مبانی نظام‌های فلسفی (قسمت سوم)؛ سعید رحیمیان

فوائدی چند در مسائل و مفاهیم حکمیه؛ سیدمصطفی محقق داماد

برهان علی اتحاد العقل و المعقول؛ من افادات صدرالحکماء المتألهین؛ سیدمصطفی محقق داماد

معمای جذراصم نزد متکلمان؛ احد فرامرز قراملکی

رسالة فی شبهة جذرالاصم؛ من صدرالدین الدشتکی

آشنایی با مکتب شیراز، میرغیاث الدین منصور دشتکی (قسمت اول)؛ قاسم کاکایی

سیمای زمان در حکمت متعالیه (قسمت دوم)؛ طوبی کرمانی

متناهی و غیرمتناهی در نظر حکمای اسلامی؛ غلامحسین ابراهیمی دینانی

رده‌های نامتناهی؛ غلامرضا یاسی پور

ایران سرزمین اندیشمندان فرازمند؛ سیدمحمد خامنه‌ای

شماره هفتم، بهار ۱۳۷۶

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمآلهین (قسمت هشتم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

بررسی مثل افلاطونی در فلسفه اسلامی و حکمت متعالیه؛ مقصود محمدی

آشنایی با مکتب شیراز میرغیاث‌الدین منصور دشتکی

شیرازی (قسمت دوم)؛ قاسم کاکایی

معمای جذر اصم نزد منتقدانان قرن هفتم (پارادوکس دروغگو)؛ احد فرامرز قراملکی

بحثی پیرامون مسئله خلاء (قسمت اول)؛ علی لاریجانی

شماره هشتم و نهم، تابستان و پاییز ۱۳۷۶

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمآلهین (قسمت هفتم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

ملاصدرا به روایت هانری کربن؛ کریم مجتهدی

مقایسه تطبیقی برخی نظام‌های فلسفی (قسمت چهارم)؛ سعید رحیمیان

ادله نافیان خلأ (قسمت دوم)؛ علی لاریجانی

کیفیت ارتباط نفس با بدن؛ رضا اکبری

مفاهیم یا تصورات نظری علوم؛ مسعود امید

حرکت جوهری و ماوراء طبیعه؛ منصور ایمانپور

رساله توحیدیه؛ محسن کدیور

مکاتبه‌های دوانی و دشتکی در حل معمای جذراصم؛ احد فرامرز قراملکی

ملاصدرا در دایرة اندیشمندان ترک؛ محمود ارل کیلیچ

پدر من هم مقاومت کرده است؛ ترجمه شهین اعوانی

شماره دهم، زمستان ۱۳۷۶

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمآلهین (قسمت هشتم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

حکمت متعالیه ملاصدرا در آیینة احادیث؛ غلامحسین ابراهیمی دینانی

ادله نافیان خلأ (قسمت سوم)؛ علی لاریجانی

حرکت جوهری و ماوراء طبیعه (قسمت دوم)؛ منصور ایمانپور

مقایسه تطبیقی برخی مبانی نظام‌های فلسفی (قسمت پنجم)؛ سعید رحیمیان

درآمدی بر هستی‌شناسی شیخ اشراق؛ مسعود امید

آقا حسین خوانساری و معمای جذر اصم؛ احد فرامرز قراملکی

تمايز ماهيت مكتب فلسفي ملاصدرا از ديگر مكتهبا؛ بيوك
عليزاده

بانكي پورفرد

آداب متعلم حكمت، فائده عظيم النفع؛ سيدابراهيم اشك

شيرين

شماره يازدهم، بهار ۱۳۷۷

نگاهي به زندگي، شخصيت و مكتب صدرالمتألهين (قسمت
نهم)؛ سيدمحمد خامنه‌اي

وجود مطلق، مطلق وجود؛ گفتگو با مهدي حائري يزدي
آشنائي با مكتب شيراز، شاگردان غياث‌الدين منصور
دشتكي؛ قاسم كاكايي

نقدی بر دیدگاه فلسفه تحلیل زبانی «رایل» در باب نفس؛
سعید رحیمیان

معمای جذر اصم نزد حکمای دوره اصفهان؛ احد فرامرز
قراملکی

مراتب نفس از دیدگاه ابن عربی و ملاصدرا؛ سيدحسين واعظي
قضيه سالبه؛ سلب حكم؟ يا سلب حمل؟؛ سيدمحمود
يوسف ثاني

ابتكارات فلسفي صدرالمتألهين (قسمت اول)؛ سيدمحمد
انتظام

تفكر فلسفي، طبيعي و علمي در سده‌هاي ۹ تا ۱۲ ميلادي؛
مظفر محي الدين اويچ خيرالله اف

مدرسه خان مدرس ملاصدرا و جلوه‌گاه حكمت متعاليه؛
علي اصغر سيفي

تأثير ابن سينا و ابن رشد في مسألة الوجود...؛ غلامرضا اعواني
تصحیح رساله مفاتیح الغیب؛ سعید رحیمیان

شماره دوازدهم، تابستان ۱۳۷۷

نگاهي به زندگي، شخصيت و مكتب صدرالمتألهين (قسمت
دهم)؛ سيدمحمد خامنه‌اي

خير و شر در حكمت متعاليه؛ محمد قراگزلو
سير زمان از ارسطو تا صدرا؛ سيدصدرالدين طاهري
الهيات خاص در فلسفه ابن سينا (قسمت اول)؛ امير شيرزاد

بايد و نبايد و حسن و قبح؛ مسعود اميد
مسئله خلأ، دیدگاه دکارت و علم نوین (قسمت آخر)؛ علی
لاریجانی

هايديگر در وجودشناسي تطبيقي؛ محمود نوالي
ابتكارات فلسفي صدرالمتألهين (قسمت دوم)؛ سيدمحمد

انتظام
بررسی مسئله علیت در آراء جان لاک و جورج بارکلی
(قسمت اول)؛ عباس شيخ شعاعي

جهان در جهان (نظريه جهان لايه‌ها)؛ اميرحسين

شماره سيزدهم، پاييز ۱۳۷۷

معاد جسماني در حكمت متعاليه (قسمت اول)؛ محمدرضا
حكيمي

مقايسه تطبيقي مباني برخي نظام‌هاي فلسفي (قسمت ششم
و آخر)؛ سعيد رحيميان

نگاهي به زندگي، شخصيت و مكتب صدرالمتألهين (قسمت
يازدهم)؛ سيدمحمدخامنه‌اي

نقش دانشگاهها در شناخت حكمت متعاليه؛ احد فرامرز
قراملکی

تبييني نواز نظريه فطرت و...؛ مرتضي حاجي حسيني
حرکت جوهری و مسئله پیدایش نفس ناطقه و... (قسمت
اول)؛ منصور ایمانیپور

معقولات ثابته در حكمت متعاليه؛ عباس احمدی سعدي
بررسی مسئله علیت در آراء جان لاک و جورج بارکلی
(قسمت دوم)؛ عباس شيخ شعاعي

آشنائي با حوزه فلسفي / عرفاني تهران (قسمت اول)؛ عباس
طارمی

الهيات خاص در فلسفه ابن سينا (قسمت دوم)؛ امير شيرزاد
صدرالمتألهين و احساس و ادراك نفس؛ مينو نويخت

شماره چهاردهم، زمستان ۱۳۷۷

الهيات از نظر صدرالمتألهين و جايگاه كنوني آن؛
سيدمحمدخامنه‌اي

عالم خيال در نظر مولوي و ابن عربي؛ غلامحسين ابراهيمي
ديباني

معاد جسماني در حكمت متعاليه (قسمت دوم)؛ محمدرضا
حكيمي

نگاهي به زندگي، شخصيت و مكتب صدرالمتألهين (قسمت
دوازدهم)؛ سيدمحمدخامنه‌اي

الهيات خاص در فلسفه ابن سينا (قسمت سوم)؛ امير شيرزاد
وجود ذهني از منظري ديگر؛ رضا اكبري

حرکت جوهری و مسئله پیدایش نفس ناطقه و... (قسمت
دوم)؛ منصور ایمانیپور

كمال الدين محمود بخاري و معمای جذر اصم؛
احد فرامرز قراملکی

ابتكارات فلسفي صدرالمتألهين (قسمت سوم)؛

سیدمحمد انتظام

دورنمایی از اندیشه‌ها و نظریات میرداماد؛ علی اوجبی
قاعده امکان اشرف (قسمت اول)؛ فضل الله خالقیان
پژوهشی در باب مستقلات عقلیه؛ محمدطاهر یوسفی
آشنایی با حوزه فلسفی/ عرفانی تهران (قسمت دوم)؛ عباس
طارمی

شماره پانزدهم، بهار ۱۳۷۸

حکمت متعالیه صدرالمতألهین؛ عبدالله جوادی آملی
محرک نخستین از نظر ارسطو و ملاصدرا؛ سیدمصطفی
محقق داماد
نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمتألهین (قسمت
سیزدهم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

چهره حدوث عالم در پرتو نظریه حرکت جوهری؛
سیدحسین موسویان
معاد جسمانی در حکمت متعالیه؛ محمدرضا حکیمی
ملاصدرا و تحویل قضایا به حملی موجب کلی ضروری؛ احد
فرامرز قراملکی

روح افلاطونی در فلسفه ملاصدرا؛ سیدمحمد خامنه‌ای
معاد از دیدگاه حکما و صدرالمتألهین؛ هادی رستگار مقدم
جوهری
الواردات القلبیه فی معرفة الربوبیه؛ یانیس اشوتس
رسالة فی الاسفار الاربعه؛ سیدابراهیم اشک شیرین

شماره شانزدهم، تابستان ۱۳۷۸

تجربه حسی و رابطه آن با کلیت و استقراء؛ احمد احمدی
بساطت و ترکیب مشتقات در بستر ادبیات علوم عقلی
اسلامی؛ سیدمصطفی محقق داماد
جایگاه حدوث دهری و حرکت جوهری در دو نظام متفاوت
فلسفی؛ مقصود محمدی

ضرورت علی از دیدگاه اشاعره و ابن رشد؛ عین الله خادمی
تبیین اصل علیت در فلسفه اصالت و جودی صدرایی؛ موسی
اکرمی
ابتکارات فلسفی صدرالمتألهین (قسمت چهارم)؛
سیدمحمد انتظام

نقد نظریه هیوم در باب منشأ تصورات از دیدگاه حکمت
متعالیه؛ سیدمحمد حکاک
مسئله نفس در آراء ابن سینا و دکارت (قسمت اول)؛ فضل
الله خالقیان
آشنایی با حوزه فلسفی عرفانی تهران؛ عباس طارمی

شماره هفدهم، پاییز ۱۳۷۸

تبیین «وجود» ی «زمان» در نظام فلسفی صدرالمتألهین؛
رضا اکبریان
قاعده بسیط الحقیقه در الهیات صدرا و منادشناسی لایب
نیتس؛ منوچهر صانعی دره بیدی
قاعده امکان اشرف (قسمت دوم)؛ فضل الله خالقیان

دین و فلسفه؛ سیدمحمد حکاک
غزالی و مسئله علیت؛ عین الله خادمی
تعریفی از وحدت وجود (قسمت اول)؛ محمد خواجوی
علم خدا و اختیار انسان؛ معصومه جوکار سهی
خدا از دیدگاه صدرا و تیلش؛ اعلاء تورانی

حرکت جوهری و زمان؛ بیژن کریمی
ارسطو؛ سیدمحمد خامنه‌ای
آشنایی با حوزه فلسفی عرفانی تهران (قسمت چهارم)؛
عباس طارمی

بازتاب فلسفی همایش جهانی ملاصدرا؛ آنا ترزا تیمینکا
شماره هجدهم، زمستان ۱۳۷۸
بحثی تطبیقی درباره وجود از دیدگاه ابن سینا و ملاصدرا؛ رضا
اکبریان

علم واجب الوجود از دیدگاه صدرالمتألهین؛ احمد بهشتی
مسئله حدوث دهری در نزد رازی؛ پرویز اذکایی
تصور و تصدیق؛ محمدتقی فعالی
آراء دکارت در باب نفس (قسمت دوم)؛ فضل الله خالقیان
اصول تفسیری و هرمنوتیک قرآنی نزد ملاصدرا؛ سیدمحمد
خامنه‌ای

تبیین نظریه اشاعره درباره عادت الله؛ عین الله خادمی
ملاکهای اتصاف الهی در فلسفه ابن سینا؛ امیر شیرزاد
شماره نوزدهم، بهار ۱۳۷۹

ادراک بسیط و ادراک مرکب در نظر ملاصدرا و در فلسفه لایب
نیتس؛ رضا داوری اردکانی
ادراک حسی؛ سیدمحمد خامنه‌ای
«حرکت جوهری» و نتایج فلسفی آن؛ رضا اکبریان

تبیین صفت تکلم، کلام الهی و هبوط وحی بر مبنای حکمت
متعالیه؛ مقصود محمدی
درآمدی بر نظریه‌ها در برهان وجودشناختی؛ سیدعباس
حسینی قائم مقامی
تعریفی از وحدت وجود؛ محمد خواجوی
دو مصداق از حرکت جوهری در فیزیک؛ علیقلی بیانی

عالم مثال و تجرد خیال؛ ملیحه صابری نجف آبادی
رساله تحقیق کلیات؛ سیدحسین سیدموسوی
درآمدی بر انسان شناسی ملاصدرا؛ رضا رضازاده
رابطه فلسفه با بهداشت روانی؛ شهربانو جلائی
تشکیک بین واحد و کثیر؛ قاسمعلی کوچنانی

شماره بیستم، تابستان ۱۳۷۹

وجود ذهنی از دیدگاه حکمای اسلامی؛ سیدمصطفی محقق
داماد

اتحاد عاقل و معقول؛ غلامحسین ابراهیمی دینانی

معرفت عرفانی نزد ملاصدرا؛ شهرام پازوکی

صیوروت و عدم جوهر ثابت در بودائیسیم؛ علی نقی باقرشاهی
مبانی نظریه حرکت جوهری ملاصدرا در فلسفه افلاطون؛

منیره پلنگی

تأثیر قرآن کریم در شکل گیری حکمت متعالیه؛ مصطفی

بروجردی

صدرالدین شیرازی مبتکر حکمت عرشی یا سیری در

اصطلاحات صدرا؛ یانیس اشوتس

تجرد نفس از دیدگاه سه حکیم مسلمان؛ علی ارشد ریاحی

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمتألهین (قسمت

چهاردهم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

اتحاد عاقل و معقول از منظری دیگر؛ رضا اکبری

نگاهی به عشق در حکمت متعالیه؛ مجید صادقی حسن آبادی

شماره بیست و یکم، پاییز ۱۳۷۹

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمتألهین (قسمت

پانزدهم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

وجود محمولی از دیدگاه کانت و ملاصدرا؛ رضا اکبریان

سرچشمه افلاطونی نظریه کلاسیک معرفت؛ مرتضی

فتحیزاده

تاریخچه بحث ممکن و امکان و جایگاه آن در علوم عقلی؛

عین الله خادمی

پیامدهای تربیتی نظریه حرکت جوهری؛ مرتضی خسرونزاد

نکاتی برجسته از فلسفه ملاصدرا؛ جوهر دلوری

کارناپ و نظریه معرفت؛ مهدی دشت بزرگی

موجود بما هو موجود مطلق قسمی یا مقسمی؛ سعید رضوی

شماره بیست و دوم، زمستان ۱۳۷۹

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمتألهین (قسمت

شانزدهم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

ویژگیهای فیض و فاعلیت وجودی در حکمت متعالیه

صدرالمتألهین (قسمت اول)؛ سعید رحیمیان

شبکه سیستمی هستی‌شناسی ملاصدرا و بازتاب آن در

فیزیک جدید؛ مهدی دهباشی

ارزشمندی ادراکات حسی؛ محمد تقی فعالی

نظریه مطابقت؛ عبدالحسین خسرو پناه

ابتکارات سه‌رودی در نظریه صدور؛ سیدمهدی امام جمعه

قوای ادراک باطنی از دیدگاه دو حکیم مسلمان (ابن سینا –

صدرالمتألهین)؛ علی ارشد ریاحی

مسئله «کلیات» از منظر صدرالمتألهین و تأملاتی در باب

آن؛ مسعود امید

شماره بیست و سوم، بهار ۱۳۸۰

علم بسیط و علم مرکب؛ غلامحسین ابراهیمی دینانی

هستی علم و چیستی آن؛ سیدمصطفی محقق داماد

متافیزیک جهات از دیدگاه صدرالمتألهین؛ محمدعلی اژه‌ای

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمتألهین (قسمت

هفدهم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

ویژگیهای فیض و فاعلیت وجودی در حکمت متعالیه

صدرالمتألهین (قسمت دوم)؛ سعید رحیمیان

قاعده فرعیه و وجود محمولی یا (اتصاف ماهیت به وجود)؛

عسکری سلیمانی امیری

مطالعه تطبیقی درباره زمان در فلسفه ارسطو و حکمت

متعالیه؛ عباس شیخ شعاعی

برهان جهان‌شناختی در فلسفه غرب؛ عبدالرزاق حسامی فر

شماره بیست و چهارم، تابستان ۱۳۸۰

ملاصدرا و هم‌زمانی با فلسفه جدید؛ رضا داوری اردکانی

وجود رابط؛ غلامحسین ابراهیمی دینانی

موضوع مابعدالطبیعه؛ محمدجواد رضایی

معرفت شناسی و حکمت متعالیه؛ علی شیروانی

نفس در حکمت متعالیه ملاصدرا؛ سیدمحمد خامنه‌ای

اصالت وجود و کلی طبیعی؛ سیدمحمد یوسف ثانی

ویژگیهای فیض و فاعلیت وجودی از دیدگاه صدرالمتألهین

(قسمت سوم)؛ سعید رحیمیان

وحدت آفاقی وجود از دیدگاه ابن عربی و مایستر اکهارت؛

قاسم کاکایی

نقش حد وسط در قیاسهای اقترانی؛ عسکری سلیمانی امیری

دیدگاه ملاصدرا پیرامون نامها و صفات قرآن؛ ابوالقاسم

نخودیان اصفهانی

شماره بیست و پنجم، پاییز ۱۳۸۰

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمتألهین (قسمت هجدهم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای
 «اصالت نور» در سهروردی و «اصالت وجود» در ملاصدرا؛ رضا اکبریان
 صدرالمتألهین و اتولوجیا؛ سعید رحیمیان
 پلورالیسم و وحی از منظر صدرالمتألهین و پل تیلش؛ اعلاء تورانی

مثل افلاطون و جایگاه معرفت‌شناختی آن؛ محمود زمانی
 از اخلاق دینی تا دین اخلاقی؛ یوسف شاقول
 ابتکارات ابن‌سینا در نظریه صدور؛ سیدمهدی امام جمعه
 رابطه طهارت و معرفت در مکتب صدرالمتألهین؛ قاسم سبحانی فخر
 ارتباط میان حرکت و کمال و تطبیق آن با فلسفه تاریخ هگل؛ محمدعلی نویدی
 خیام و مسئله جبر و اختیار؛ عبدالله نیک سیرت

شماره بیست و ششم، زمستان ۱۳۸۰

آیا میان فلسفه اسلامی و پدیدارشناسی غربی می‌تواند دیالوگی برقرار شود؟؛ رضا داوری اردکانی
 نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمتألهین (قسمت نوزدهم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای
 نظریه اصالت و شهود وجود نزد ملاصدرا؛ مقصود محمدی
 ولایت و ولی در عرفان شیخ نجم الدین کبری و مولانا جلال‌الدین رومی؛ محمود یزدی مطلق (فاضل)
 فلسفه عملی در حکمت متعالیه ملاصدرا؛ رضا اکبریان
 هویت فلسفه اسلامی؛ سعید رحیمیان
 کمیت و کیفیت گزاره‌های شرطی متصله در منطق ابن‌سینا؛

مرتضی حاج حسینی

غایت‌شناسی ادراک؛ ویلیام چیتیک
 حکومت دینی در اندیشه ملاصدرا؛ نجف لک زائی
 ابعاد فلسفی فطری بودن زبان؛ رسول بهمانی، محمود رضا مرادیان

شماره بیست و هفتم، بهار ۱۳۸۱

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمتألهین (قسمت بیستم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای
 المجالس السبعه «ابن‌سینا»؛ مقصود محمدی
 نظر فلاسفه اسلام درباره علم به وجود؛ رضا اکبریان
 نسبت زدائی از زوال اندیشه سیاسی و ملاصدرا؛ سیدمحمد

ناصر تقوی

بررسی نظریه فیلسوفان درباره حدوث یا قدم نفس؛ مختار تبعه‌ایزدی
 اصالت وجود از دیدگاه حکیمان پیش از ملاصدرا؛ محمدکاظم فرقانی
 نقد و بررسی مبانی معاد جسمانی در حکمت متعالیه؛ سعید نظری توکلی

شماره بیست و هشتم، تابستان ۱۳۸۱

«خلاقیت / خلافت انسان» در فلسفه و عرفان اسلامی؛ سیدمحمد خامنه‌ای
 عالم خیال؛ غلامحسین ابراهیمی دینانی
 نظری بر عالم خیال؛ رضا داوری اردکانی
 نفس و خلاقیت آن؛ سیدمصطفی محقق داماد
 شرطی‌ها و شروط صدق آنها در نظر منطق دانان مسلمان پس از ابن‌سینا؛ مرتضی حاج حسینی
 مسئله کینونت نفوس قبل از ابدان در فلسفه ملاصدرا؛ یانیس اشوتس

رابطه شناخت‌شناسی با هستی‌شناسی؛ ناصر عرب مؤمنی
 اصالت وجود در حکمت متعالیه و اصالت وجود غرب؛ طوبی کرمانی
 جبر علی و معلولی و آزادی اراده؛ علی ارشد ریاحی
 حکمت مشرقیه؛ مریم صانع پور
 پارادایم «حکمت» و نقش آن در حل پارادوکس مطلق‌گرایی و نسبی‌گرایی؛ محمد خاقانی
 برهان جهان‌شناختی اندیشه کانت و فلاسفه اسلامی؛ عبدالرزاق حسامی‌فر

شماره بیست و نهم، پاییز ۱۳۸۱

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمتألهین (قسمت بیست و یکم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای
 ارتباط نفس و بدن در فلسفه و عرفان؛ مختار تبعه‌ایزدی
 نقد و بررسی آراء ابن‌سینا و ملاصدرا پیرامون حرکات چهارگانه عرضی؛ علی ارشد ریاحی
 جستاری درباره تحلیل معنای امکان؛ عین‌الله خادمی
 تفکیک گروی صدرا یا تفکیک نگری به صدرا؛ محمدرضا ارشادی نیا
 نگاهی به مشاهدات در منطق؛ ناصر عرب مؤمنی
 از عدالت فردی تا عدالت اجتماعی؛ زهرا خزاعی
 تناسخ ملکوتی در فلسفه صدرالمتألهین؛ ابوالحسن غفاری

فردا
صدرا

نظرات ملاصدرا درباره ادراک خیالی و عالم خیال؛ لطیمه پروین پیروانی

سده اول تطور منطق اسلامی؛ حسن عباس حسین آبادی

شماره سی ام، زمستان ۱۳۸۱

حکمت برتر صدرا، التقاط یا ابداع؟؛ سیدمصطفی محقق

داماد

حقیقت علم از نظر صدرالمتألهین (قسمت اول)؛ ناصر عرب

مؤمنی

نگرش مجدد به نظریه مثل؛ فضل الله خالقیان

آیا فلسفه حکیمان اسلامی همان فلسفه یونانی است؟؛

محمد بیدهندی

مباحثی در معرفت شناسی؛ مهدی شریعتی

تفاوت‌های اساسی فلسفه و عرفان؛ مجید صادقی حسن آبادی

وحدت صوری و کلی از دیدگاه سوارز؛ مریم صانع پور

ربط حادث به قدیم؛ عبدالعلی شکر

شماره سی و یکم، بهار ۱۳۸۲

مقولات ارسطویی؛ محمد خوانساری

فهم کلام خدا در مکتب ملاصدرا؛ سیدمحمد خامنه‌ای

وحدت غیرعددی و کارکرد قاعده بسیط الحقیقه در آن؛

محمد بیدهندی

حقیقت علم از نظر صدرالمتألهین (قسمت دوم)؛ ناصر

عرب مؤمنی

ابهاماتی چند در مسئله اصالت وجود و اعتباری بودن

ماهیت؛ منیره پلنگی

نفس و روح در فلسفه و عرفان؛ مختار تبعه‌ایزدی

معمای کاتبی در پرتو حکمت متعالیه؛ علی اصغر جعفری

ولنی

مسئله جعل در حکمت اسلامی؛ علی شهبازی

شماره سی و دوم، تابستان ۱۳۸۲

وجود و حضور در کتاب المشاعر حکیم ملاصدرا؛ کریم

مجتهدی

قاضی سعید قمی یکی از حکمای حوزه فلسفی اصفهان؛

غلامحسین ابراهیمی دینانی

راز برتری حکمت صدرا (حکمت متعالیه)؛ سیدمصطفی

محقق داماد

انسان کبیر و عالم صغیر در اندیشه ملاصدرا (ره)؛ طوبی کرمانی

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمتألهین (قسمت

بیست و دوم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

ملاصدرا و شرطی انگاری قضایای لابتیه؛ سیدعلی علم

الهدی

تطابق مدارج قرآن و معارج انسان از منظر «صدرالمتألهین»؛

فاطمه محمدی آرائی

حرکت جوهری و نتایج مترتب بر آن؛ حسن رضازاده

شرح حدیث «كنت کثیراً مخفياً...»؛ علی اصغر جعفری ولنی

المطالب المهمة من علم الحکمة؛ سیدحسین سیدموسوی

شماره سی و سوم، پاییز ۱۳۸۲

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمتألهین (قسمت

بیست و سوم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

جایگاه انسان در جهان هستی از دیدگاه عرفان و حکمت

متعالیه؛ مقصود محمدی

نقش روش شناختی قاعده الواحد؛ احد فرامرز قراملکی

جامعه شناسی و فلسفه؛ علی اندیشه

نگاهی فلسفی به زیبایی شناسی و هنر؛ ناصر عرب مؤمنی

معرفت شهودی صدرا در بوتة نقد؛ غلامحسین توکلی

درنگی بر هندسه معرفتی ملاصدرا و ملاک تأسیس فکر

فلسفی؛ سیدمحمدناصر تقوی

مراتب علم حق تعالی از نظر صدرالمتألهین؛ منیرالسادات

پورطولمی

تبیین فضیلت از دیدگاه مکین تابر؛ زهرا خراعی

قواعد نسب و قواعد استنتاجی منطق ارسطویی؛ علی اصغر

جعفری ولنی

کنگره جهانی فلسفه و اندیشه اسلامی؛ ابراهیم کلین

شماره سی و چهارم، زمستان ۱۳۸۲

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمتألهین (قسمت

بیست و چهارم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

علامه طباطبایی از نظر هانری کرین؛ کریم مجتهدی

حوزه فلسفی عرفانی اسکندریه: زمینه‌ها و نتایج؛ حسین

کلباسی اشتری

حیثیت تعلیلی و حیثیت تقییدی در فلسفه صدرایی؛ علی

فضلی

سمع و بصر الهی از دیدگاه حکمای اسلامی؛ اکبر عروتی موفق

گرایش و توجه به هیولی؛ جمشید صدری

معناشناسی صفات حق تعالی و اندیشه متکلمین و فیلسوفان

مسلمان؛ منصور ایمانپور

برهان صدیقین از دیدگاه امام خمینی؛ عباس احمدی سعدی

عوارض ذاتیه، تحلیلی بر اختلاف فخر رازی و خواجه طوسی
در شرح اشارات؛ نادیا مفتونی
تأثیر «اصالت وجود» بر تحول معنایی «مواد ثلاث»؛ داود
آتشگاهی

شماره سی و پنجم، بهار ۱۳۸۳

ملاصدرا و سیاست نظری؛ رضا داوری اردکانی
حرکت از نگاه ملاصدرا و برگسن؛ علی شیروانی
قوای روح از دیدگاه عرفان؛ مختار تبعه‌ایزدی
ادراک نفس نسبت به جزئیات محسوس و مجرد ادراک؛ منیره
پلنگی

ملاصدرا و اندیشه‌های عرفانی او؛ جلیل مسگرنژاد
تأثیرات مثبت و یا منفی فلسفه صدر در فهم او از آیات قرآن؛
علی ارشد ریاحی
ولایت از منظر ملاصدرا؛ فائزه طالقانی

شماره سی و ششم، تابستان ۱۳۸۳

معمای جذر اصم و راه حل فاضل سراب؛ محمد علی اژه‌ای
افق خداشناسی در فلسفه ارسطویی و حکمت صدرایی؛ علی
اله بداشتی
مقایسه نگرش صدرالمتألهین و ابن‌سینا در مسئله... زهرا
مصطفوی

بررسی و نقد مسئله وجود ذهنی در فلسفه صدرالمتألهین؛
سیدصدرالدین طاهری
اقسام ثانوی علم حصولی در نظر صدرالدین شیرازی؛
سیدمحمد حکاک
حروف مقطعه قرآنی در حکمت متعالیه ملاصدرا؛ ابوالقاسم
حسین دوست

حرکت جوهریه و ثبات علم و معرفت؛ علی حسن بیگی
مبانی نظری معاد جسمانی از دیدگاه ملاصدرا؛ محمدجواد
پیرمرادی

شماره سی و هفتم، پاییز ۱۳۸۳

نگاهی به زندگی، شخصیت و مکتب صدرالمتألهین (قسمت
بیست و پنجم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای
علم حضوری یا حصولی؛ محمدتقی فعالی
مطالعه‌ای تطبیقی درباره حرکت در فلسفه ارسطو و حکمت
متعالیه؛ عباس شیخ شعاعی
ارزیابی غایتمندی عالم طبیعت در فلسفه مشائی و حکمت
متعالیه؛ منصور ایمانپور

بررسی تحلیلی دوره فلسفی اصفهان و دو مکتب فلسفی آن؛
سیدمهدی امامی جمعه
جستاری پیرامون تعاریف ممکن؛ عین الله خادمی
مقام انسان از دیدگاه ملاصدرا؛ زهره نیک فرجام
فرق فلسفه و عرفان؛ میرهادی موسوی نیا
عوارض ذاتیه و اشکالات چهارگانه؛ نادیا مفتونی

شماره سی و هشتم، زمستان ۱۳۸۳

بررسی و تحلیل برخی تأملات تأویلی ملاصدرا در کتاب و
سنت؛ محمد بیده‌ندی
تحلیل قوای نفس در فلسفه؛ مختار تبعه‌ایزدی
تباین یا یگانگی وحدت تشکیکی و وحدت شخصی وجود
در حکمت متعالیه؛ عباس جوارشکیان
مقایسه بین برهان/ قاعده صرف الشیء و بسیط الحقیقه در
فلسفه و حکمت اسلامی؛ رستم نوچه‌فلاح
مبانی معرفت شناختی فطرت؛ علی اصغر جعفری ولنی
«توجیه» در معرفت شناسی؛ مهناز قانع خوزانی

شماره سی و نهم، بهار ۱۳۸۴

حدوث دهری و حکمت متعالیه ملاصدرا؛ سیدمحمد
خامنه‌ای
حکمت متعالیه صدرایی، فلسفه حال و آینده؛ حمیدرضا
آیت‌اللهی
برهان و جودی در فلسفه لایب‌نیتس؛ علی فتح طاهری
مظهریت و جامعیت نفس انسان؛ مختار تبعه‌ایزدی
سیرتطور اخلاق در نظام اسلامی؛ منیژه عاملی
علم تفصیلی خداوند به اشیاء؛ قاسمعلی کوچنانی
بررسی تعابیر روابط عدم قطعیت براساس اصل علیت؛ محمد
گواهی
جایگاه وجودشناختی و معرفت شناختی عقول عرضیه در
فلسفه اشراق؛ نفیسه سادات موسوی نژاد
تأملی در ماهیت شیعی حکمت اسلامی؛ محمد امین
شاهجویی

شماره چهلم، تابستان ۱۳۸۴

مسئله شناخت در فلسفه اسلامی؛ سیدمحمد خامنه‌ای
تئوری جهان زنده و انعکاس آن در حکمت متعالیه؛ مقصود
محمدی
بررسی نسبت «انسان» با «حقیقت» در اندیشه ملاصدرا؛
محمد بیده‌ندی

فردا
صدرا

چگونگی پیدایش کثیر از واحد (نظام فیض) از نظر عرفا؛ عین
الله خادمی
نگاهی به تأثیر فلسفه اسلامی در حکمت مدرسی؛ علی
مرادخانی
امکان استعدادی «قوه و لاقوه» در حکمت متعالیه؛ جمشید
صدری
تأثیر تلقی صدرایی از نفس انسانی در حل معضلات فلسفه
اسلامی؛ عباس حاج زین العابدینی
نوآوریهای منطقی ابن سینا؛ اکبر فایدتی
صور معلقه و جایگاه آن در فلسفه سهروردی؛ سیدمحمد
خالد غفاری
انسان کامل، عالم صغیر است و عالم، انسان کبیر؛ سوسن
آل رسول

شماره چهل و یکم، پاییز ۱۳۸۴

خدا در فلسفه ملاصدرا؛ رضا اکبریان
دیدگاه ملاصدرا درباره صادر اول؛ عین الله خادمی
تاریخ نگاری فلسفه، الزامها و رخنه ها؛ احد فرامرز قراملکی
بررسی تطبیقی اصل بنیادین در فلسفه ارسطو و ابن سینا؛
حسین قاسمی
بررسی آراء در تعیین جایگاه وجود رابط و محمولی در منطق
و فلسفه؛ عبدالعلی شکر
برهان صدیقین در حکمت متعالیه؛ سعیده نبوی
رابطه نفس و بدن از نظر ملاصدرا؛ فهمیه جامعی

شماره چهل و دوم، زمستان ۱۳۸۴

زمان و زمانی؛ سیدمحمد خامنه‌ای
چرا ملاصدرا را صدرالمتألهین نامیده‌اند؟؛ غلامرضا اعوانی
محیط زیست طبیعی از دیدگاه حکمت متعالیه؛
سیدمصطفی محقق داماد
آیا می‌توان از علوم تجربی در معرفت‌شناسی استفاده کرد؟؛
رضا اکبری
طبیعت در فلسفه؛ جمشید صدری
عالم مثال (برزخ) منفصل در فلسفه ما؛ منصور ایمانپور
سرّ قدر از نظر محی الدین ابن عربی؛ منیرالسادات پور طولمی
سویژکتیویسم رئالیستی حداقلی و دشواریهای آن در حوزه
قوای ادراکی؛ مسعود امید
مبانی عرفانی تأویل قرآن از منظر صدرالمتألهین؛ فاطمه
محمدی آرانی
ارتباط معرفتی نفس و حق در تبیین مسائل حکمت متعالیه؛

عبدالله صلواتی

شماره چهل و سوم، بهار ۱۳۸۵

سیاست و حکمت متعالیه؛ سیدمحمد خامنه‌ای
سیاست در اخلاق ناصری؛ محمد خوانساری
معنای سیاست مدن در ملاصدرا؛ غلامرضا اعوانی
ضرورت ارائه اندیشه سیاسی مبتنی بر دیدگاه صدرایی؛
حمیدرضا آیت‌اللهی
روش‌شناسی فلسفه صدری؛ احد فرامرز قراملکی
نظریه ملاصدرا درباره عقل عملی؛ محسن جوادی
حکمت متعالیه و مسئله وحدت وجود؛ سید
علیرضا صدرحسینی
شرایط و اوصاف سیاستمدار دینی از دیدگاه فارابی و ملاصدرا؛
عبدالعلی شکر
توحید افعالی در حکمت متعالیه؛ ناهید نفیسی
مطالعه تطبیقی مسئله بداء در تعالیم قرآن کریم، احادیث
شیعی و حکمت متعالیه؛ علیرضا خواجه‌گیر
سیری در اندیشه خدا در دستگاه فلسفی فلوطین؛ مهدی
علی‌پور

شماره چهل و چهارم، تابستان ۱۳۸۵

انباذقلس؛ محمد خوانساری
تأثیرات ملاصدرا از مکتب اشراقی در بحث نظام فیض؛ عین
الله خادمی
نقش و جایگاه عقل عملی در آثار صدرالمتألهین؛ عبدالعلی
شکر
فلسفه سیاسی افلاطون؛ عبدالله نیک‌سیرت
مقایسه تطبیقی حکمت اشراق و حکمت زرتشتیان؛
سیدمرتضی حسینی شاهرودی
بحث تطبیقی اگزستانسیالیسم غربی و اصالت الوجود در
فلسفه اسلامی؛ صالح حسن زاده
پیامبر و کتاب مجوس از منظر دین پژوهان و روایات اسلامی؛
علی اصغر منجزی

شماره چهل و پنجم، پاییز ۱۳۸۵

عوامل پیدایش بحث تجربه دینی؛ عین الله خادمی
بررسی و تحلیل مفهوم «حقیقت» در اندیشه ملاصدرا و
هیدگر؛ محمد بیدهندی
برهان حرکت در فلسفه ارسطو و حکمت متعالیه؛ عباس
شیخ شعاعی

بررسی تطبیقی آراء حکما و اندیشمندان ایرانی - اسلامی
در باره انسان کامل؛ احمد ایزدی یزدان آبادی
تناسخ از دیدگاه شیخ اشراق؛ سیدحمیدرضا حسینی
سیرتکاملی انسان در عوالم سه‌گانه؛ مرضیه صادقی
ندای لوگوس در معبد آرتمیس، تفسیری بر لوگوس
هراکلیتس؛ سهراب گنجی مراد

شماره چهل و ششم، زمستان ۱۳۸۵

اصل مبنایی در حکمت عملی ملاصدرا و اهمیت آن در عصر
حاضر؛ رضا اکبریان

عوارض ذاتی در علوم؛ مقصود محمدی
نقش اشتراک معنوی وجود در مباحث خداشناسی؛ منصور
ایمانپور

وحدت وجود از توحید تا توهم؛ محمدجواد رضایی
نقد و بررسی نظریه مثل افلاطون؛ عبدالله نیک‌سیرت
تبیین مصداقی زایش و زوال برخی واژگان کلامی، منطقی،
فلسفی؛ عین‌الله خادمی

هرمنوتیک و تأویل از نگاه علامه طباطبایی و مارتین هایدگر؛
محمد بیدهندی
صدرالمتألهین و اراده حق تعالی؛ سوسن شیری

شماره چهل و هفتم، بهار ۱۳۸۶

نگاهی جدید به مقدمات، جایگاه و آثار بحث زیادت وجود
بر ماهیت؛ زهرا مصطفوی
مقایسه میان نظر ملاصدرا و فارابی درباره «رئیس اول
مدینه»؛ رضا اکبریان

ابتکارات فلسفی ملاصدرا و نقش آنها در نظریه عالم صغیر و
انسان کبیر؛ رضا اکبری

جستاری در باب نسبت عالم با خدا با نگاه ویژه به غزالی و
ابن رشد؛ عبدالله نیک‌سیرت
خیال در مقام توجیه و تبیین از فارابی تا صدرالمتألهین؛ نادیا
مفتونی، احد فرامرز قراملکی
تصحیح شرح بی‌نی از گلشن راز تألیف محقق دوانی؛ محسن
جاهد، سحر کاوندی

شماره چهل و هشتم، تابستان ۱۳۸۶

سماع کیان و زخمه ازلی؛ سیدمحمد خامنه‌ای
خواص واجب الوجود بالذات؛ مقصود محمدی
انسان کبیر و عالم صغیر در اندیشه ملاصدرا و سوابق آن؛ طوبی
کرمانی

زمینه‌های طرح و تحولات برهان صدیقین؛ علی‌اله بداشتی
بررسی تطور تحلیل علیت در فلسفه جدید غرب و ...؛
حمیدرضا آیت‌اللهی، علی سنایی
جستاری درباره چیستی عرض از دیدگاه متکلمان و ...؛ عین
الله خادمی

واجب الوجود و حدود معرفت انسان به او؛ منصور ایمانپور
معنای صنعت در حکمت اسلامی؛ شهرام یازوکی
رویکردهای مختلف به حکمت متعالیه در عالم معاصر؛ علی
اصغر مصلح

شماره چهل و نهم، پاییز ۱۳۸۶

انسان و جهانهای ممکن؛ سیدمحمد خامنه‌ای
نفس و ضرورت آن در حکمت متعالیه؛ حسین کلباسی
اشتری

«زبان برتر» نظریه‌ای در روش‌شناسی حکمت متعالیه؛
جنان ایزدی، احد فرامرز قراملکی
نقد و بررسی مفهوم وجود، نور و ماهیت در حکمت اشراق؛
سعید رحیمیان

مسئله مغایرت وجود با ماهیت بعنوان زمینه‌ای برای نظریه
اصالت وجود؛ سیدمسعود سیف
هگل و تاریخ فلسفه؛ علی مرادخانی

تجسم اعمال در حکمت متعالیه؛ عبدالعلی شکر
بررسی تطبیقی تجدد امثال و حرکت جوهری؛ محمد بنیانی،
احمد عابدی

جریان‌شناسی خیال در منظومه عرفانی محیی الدین ابن
عربی (قسمت اول)؛ مریم صانع‌پور، احمد بهشتی

شماره پنجاهم، زمستان ۱۳۸۶

زندگی، مکتب و شخصیت صدرالمتألهین (قسمت بیست
و ششم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای
جایگاه انسان در حکمت متعالیه ملاصدرا؛ رضا اکبریان
تبیین «قانون عمل و عکس‌العمل» طبق «اصل مشارکت»
در فلسفه کانت؛ رضا ماحوزی، یوسف شاقول
روش‌شناسی ملاصدرا در مسئله علم باری تعالی؛ محمد
غفوری نژاد، احد فرامرز قراملکی

نگاهی به رابطه برخی دانشهای فلسفی باروانشناسی؛ مسعود
امید، عبدالله نصری
اصل امتناع تناقض: حکمت متعالیه و منطق فازی؛ مهدی
حسین زاده

جریان‌شناسی خیال در منظومه عرفانی محیی الدین ابن عربی

فرمان صدر

(قسمت دوم)؛ مریم صانع پور، احمد بهشتی

شماره پنجاه و یکم، بهار ۱۳۸۷

حکمت متعالیه ملاصدرا و اثبات تکثر در عالم خیال؛ رضا اکبریان، حسن مرادی
اصول انسانشناسی ملاصدرا؛ محمدعلی نویدی
تأثیر ویتگنشتاین بر الهیات؛ رسول برجیسیان
جریان شناسی خیال در منظومه عرفانی محیی الدین ابن عربی (قسمت سوم)؛ مریم صانع پور، احمد بهشتی
مقدمه ای بر «فلسفه اخلاق ملاصدرا»؛ سیدمحمد منافیان
وحدت وجود در فلسفه اسپینوزا با نگاه به فلسفه وحدت وجودی صدرا؛ فهیمه شریعتی
زیبایی از دیدگاه ملاصدرا؛ علی اکبر افراسیاب پور

شماره پنجاه و دوم، تابستان ۱۳۸۷

حسن و قبح عقلی افعال از دیدگاه صدرالمتألهین؛ سیدصدرالدین طاهری
حرکت جوهری وجودی در قوس نزول و صعود؛ منیره پلنگی
علیت در اندیشه جلال الدین دوانی و ملاصدرا؛ عبدالرزاق حسامی فر
رابطه وجود و ماهیت در فلسفه ارسطو و ابن سینا؛ رضا اکبریان، سهراب حقیقت
تبیین پیوند جهانشناسی و فلسفه سلوک در نگاه مولانا؛ محمود شیخ
سرشت معنایی و زبانی وحی از دیدگاه صدرالمتألهین؛ مرضیه اخلاقی
فلسفه هنر و جایگاه خیال در آن از منظر حکمای اسلامی؛ حسین هاشم نژاد

شماره پنجاه و سوم، پاییز ۱۳۸۷

مرزبندی روش شناسانه میان دانش موجود بما هو موجود و دانش مفارقات؛ سیدصدرالدین طاهری
ابن سینا و اتحاد عاقل و معقول؛ غلامحسین خدری
ارزیابی علم خدا در اندیشه سهروردی؛ منصور ایمانپور
سیاست و حکومت در حکمت متعالیه؛ محمدعلی نویدی
مقایسه موضوع، روش، و مقصد فلسفه از نگاه ملاصدرا و هیدگر؛ محمدرضا اسدی
بررسی تطبیقی تأویل ملاصدرا و هرمنوتیک هیدگر؛ محمد بیدهدندی
حرکت جوهری از عزیزالدین نسفی تا صدرالدین شیرازی؛

داود فیرحی، مهدی فدائی مهربان

بازنگری در تعیین محدوده علم حضوری و علم حصولی؛ سیداحمد غفاری قره باغ

شماره پنجاه و چهارم، زمستان ۱۳۸۷

زبان قرآن، زبان تمثیل از دیدگاه صدرالمتألهین؛ غلامرضا اعوانی، ناصر محمدی
ابن خلدون و فلسفه؛ محمد ایلخانی
تبیین نوین از مبحث مواد ثلاث در فلسفه براساس نظام حکمت متعالیه؛ مهدی گل پرور روزبهانی، سیدمحمود یوسف ثانی
ارزیابی ایرادهای صدرالمتألهین بر ابن سینا و حکمای پیشین در اثبات توحید واجب الوجود...؛ عزیز علی زاده سالطه
تخیل، نبوت، و سیاست در فلسفه ابن سینا؛ احمد بستانی، حاتم قادری
وحدت از دیدگاه دوانی؛ حسین محمدخانی
مراتب عقل در ارسطو و ابن سینا؛ علی اصغر جعفری ولنی

شماره پنجاه و پنجم، بهار ۱۳۸۸

امکان فلسفه شهودی؛ علی شیروانی
نقد و بررسی قاعده اصلح در اندیشه کلامی؛ امیرشیرزاد خیال مشایی، خیال اشراقی، و خلاقیت؛ نادیا مفتونی
نظام احسن از دیدگاه صدرالمتألهین؛ مهدی نکویی سامان
تعالی و حلول در فلسفه ملاصدرا؛ محمد سعیدی مهر، شهناز شایان فر
نگرشی جدید بر مبنای «السمعیات الطاف فی العقلیات»؛ پروین نییان
هستی در ملاصدرا و پارمینیدس؛ ناهید حجازی

شماره پنجاه و ششم، تابستان ۱۳۸۸

جایگاه نفس در فلسفه ارسطو و ملاصدرا؛ رضا اکبریان، ابوالحسن غفاری
معنای انتساب در اندیشه دوانی، با مرور کوتاهی بر هستی شناسی ارسطو و ملاصدرا...؛ منیره پلنگی
مفاهیم «زمان» و «مکان» در فلسفه لاینیتس؛ محمدجواد صافیان، عبدالله امینی
طرح آشتی ترادف سینوی و عینیت صدرایی در باب صفات الهی؛ مرضیه صادقی
رویکرد حکمت صدرایی به تفسیر قرآن؛ علیرضا دهقانپور
جایگاه عالم مثال در فلسفه سهروردی؛ حسن احمدی،

سیدمحمدرضا حسینی خامنه
نظریه حد از دیدگاه فارابی؛ بهجت واحدی

شماره پنجاه و هفتم، پاییز ۱۳۸۸

تأثیر فلسفه نور و اشراق بر تأملات سیاسی سهروردی؛ قاسم پورحسن

قاعده «الواحد» در بوته نقد؛ علی ارشد ریاحی، خدیجه قاسمی مقدم

بازخوانی نظریه فطرت ادراکی ابن سینا؛ مسعود امید

طبقه‌بندی علوم از دیدگاه صدرالمتألهین و امام خمینی (ره)؛

نجف لک زایی

کثرت نوعی انسان از نظر ملاصدرا؛ نصرالله حکمت، عبدالله

صلواتی

راز گلشن راز؛ قاسم کاکایی

افلوپین و نظریه وحدت وجود؛ زکریا بهارنژاد

شماره پنجاه و هشتم، زمستان ۱۳۸۸

تأویل قرآن کریم در باور صدرالمتألهین؛ نهله غروی نائینی،

عبدالله میراحمدی سلوکروئی

تجرد نفس در مقام تصور و تصدیق؛ محسن ایزدی

معناشناسی قضای الهی بر مبنای تفسیر حکمت متعالیه؛

علیرضا خواجه گیر

میزان تأثیرگذاری آموزه‌های عرفانی در تحلیل چگونگی

«حدوث عالم»؛ سعید نظری توکلی

تحلیلی از کاربرد مفهوم «جوهر» در فلسفه ارسطو؛ محمد

علی اژه‌ای، رضا ماحوزی

«عقول» در حکمت صدرایی و فرشته‌شناسی نهج البلاغه؛

علی ارشد ریاحی، ملیحه جمشیدیان

ناسازگاری قاعده فرعیه با قاعده عکس نقیض؛ اسدالله

فلاحی

شماره پنجاه و نهم، بهار ۱۳۸۹

ملاصدرا و علم تفسیر «زندگی، مکتب و شخصیت

صدرالمتألهین» (قسمت بیست و هفتم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای

محوریت اصل «عدل» در کلام شیعه امامیه؛ محمد کاظم

علمی

رهیافتی نوین در مقایسه مقولات کانتی با معقولات ثانیه در

فلسفه اسلامی؛ مهدی حسین زاده یزدی

تقسیم تحلیلی، ترکیبی قضایا و شکاکیت معرفتشناختی در

فلسفه هیوم؛ عظیم حمزئیان

نظریه امر بین الامرین در آینه تقریرها و تصویرسازی‌های
کلامی و حکمی؛ امیر شیرزاد

الهیات عرفانی؛ محمد فنائی اشکوری

طریق شناخت عالم غیب از نظر ملاصدرا و علامه طباطبایی

(ره)؛ علی ارشد ریاحی، پروین ایرانپور

تأثیر و تأثر نفس و بدن در فلسفه ملاصدرا؛ معصومه

موحدنیا، علی اله باداشتی

راهکارهای صدرالمتألهین در تلفیق عقل و وحی؛ محسن عمیق

شماره شصتم، تابستان ۱۳۸۹

جلال‌الدین دوانی و احیای اندیشه فلسفه سهروردی؛ قاسم

پورحسن

قاعده الواحد و مسئله نخستین افاضه باری تعالی؛ منصور

ایمانپور

زمان و هستی از دیدگاه ملاصدرا؛ مهدی نجفی افرا

نقد و بررسی مهمترین تقریرهای برهان صدیقین؛ صالح

حسن‌زاده

ابن سینا و موضوع مابعدالطبیعه؛ بازخوانی یک مسئله؛

سیدمحمد منافیان

نوآوریهای فلسفی شهید سیدمصطفی خمینی در الهیات

بالمعنی الاعم؛ زهرا مصطفوی

جایگاه معرفتی علت از منظر ابن سینا؛ امیر عویطی پوردیلمی،

محمد سعیدی مهر

شماره شصت و یکم، پاییز ۱۳۸۹

راز بداهت شکل اول قیاس؛ غلامرضا ذکیانی

عالم میانه در مکتب اشراق و فلسفه‌های وحدت وجودی؛

منیره پلنگی

بررسی تطبیقی «انسان کامل» از نظر ابن عربی و مولوی؛

قدرت الله خیاطیان

نقش تهذیب نفس در کسب معرفت از نگاه ملاصدرا؛ فاطمه

سلیمانی

نگاهی تحلیلی به بخش آموزه برهان سینوی؛ مسعود امید

رابطه مفهوم و مصداق در نظام فلسفی صدرالمتألهین؛ فیاض

صابری، سیدمجید میردامادی

بررسی براهین جهانشناختی در آثار علامه طباطبایی و

مقایسه آن با آراء سهروردی؛ فروزان راسخی، سمیه کلاهدوزان

شماره شصت و دوم، زمستان ۱۳۸۹

اثبات وجود رابط بر مبنای تحلیل رابطه‌بی علی و معلولی؛

فردا
ملاصدرا

عبدالعلی شکر

نسبت میان نظر و عمل از دیدگاه ملاصدرا؛ رضا اکبریان
تطور تاریخی آیه میثاق و نوآوری ملاصدرا؛ محمد غفوری
نژاد، احد فرامرزی قراملکی

تحلیل انحاء تقدم و تاخر در قوه و فعل؛ جمشید صدری
معانی وجود از دیدگاه افلاطون بر مبنای جمهوری،
پارمنیدس و سوفیست؛ محمود مشکات، سعید بینای مطلق
استکمال جوهری نفس انسانی از منظر ملاصدرا؛ محمد
محمدرضایی، محمدقاسم الیاسی
اصالت وجود و تعارض زدایی دیدگاه‌های فلاسفه و متکلمان
مسلمان در تبیین معناشناسی صفات الهی؛ محمدجواد پیرمرادی
عرفان متعالی (دیدگاه و جایگاه عرفانی ملاصدرا)؛ محمد
فنائی اشکوری

شماره شصت و سوم، بهار ۱۳۹۰

وجود ذهنی و دنیای درون؛ سیدمحمد خامنه‌ای
ملاصدرا و ادراک کلیات؛ سیدعلی علم‌الهدی
نظریه تباین بالذات وجودها (و ارتباط آن با اصالت وجود یا
اصالت ماهیت)؛ سیدمرتضی حسینی شاهرودی، رسول
حسین‌پور
رویکرد روانشناختی ملاصدرا و نقص روانشناسی معاصر؛
رضا ماحوزی
تحلیلی بر فرایند و مراحل هویت‌یابی از دیدگاه ملاصدرا؛
محمد بیدهدنی، رضا علی‌نوروزی
وحدت وجود مسئله‌ی عرفانی است یا فلسفی؟؛ زکریا
بهارنژاد

صدرالمتألهین نظریه روح معنا در تفسیر مفردات متشابه
قرآن؛ حامد شیواپور، محمدصادق کاملان
مفهوم‌سازی هنر دینی در فلسفه فارابی؛ نادیا مفتونی

شماره شصت و چهارم، تابستان ۱۳۹۰

حرکت جوهری، طبیعت بی‌قرار یا طبیعت ناپایدار؛ مقصود
محمدی

نتایج حرکت جوهری در اخلاق؛ عبدالعلی شکر
هویت انسانی در اندیشه صدرالمتألهین؛ زهرا خزاعی
نگاه نقادانه صدرالمتألهین به تعریف نفس مشائیان؛ مرضیه
اخلاقی
تفکر فازی فلسفه صدرایی؛ طوبی کرمانی، محمدحسن
یعقوبیان
احتجاج ایمانوئل کانت و مکس بلک له نظریه اصالت وجود

ملاصدرا؛ میرسعید موسوی کریمی

مصدق‌سنجی مباحث سهروردی در رابطه با اصالت وجود
و ماهیت؛ عباس شیخ‌شعاعی، باقر گرگین

شماره شصت و پنجم، پاییز ۱۳۹۰

بررسی رابطه حکمت و تزکیه نفس در حکمت متعالیه؛ منیره
سیدمظهری
علم خدا به مادیات در فلسفه ابن‌سینا و ملاصدرا؛ رضا
اکبریان، زهرا محمودکلایه
حقیقت وحی در قرآن و حکمت اسلامی؛ صالح حسن‌زاده
آیه شریفه «شهد الله انه لا اله الا هو» در آئینه تفسیر و
تبیین‌های کلامی، حکمی و عرفانی؛ امیر شیرزاد
جایگاه عقل در شرح اصول کافی صدرالمتألهین؛ نهله غروی
نائینی، عبدالله میر احمدی سلوکروئی
علم حضوری و فراروی از سوژکتیویسم؛ اسماعیل سعادت
محمدی
جستاری در مقوم بودن یا نبودن مولفه صدق در تعریف علم
تصدیقی یقینی سینوی؛ مسعود امید

شماره شصت و ششم، زمستان ۱۳۹۰

زندگی، مکتب و شخصیت صدرالمتألهین (ملاصدرا و
حکمت عملی) (قسمت بیست و هشتم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای
فلسفه اخلاق متعالیه؛ جایگاه ملاصدرا در میان علمای
اخلاق؛ طوبی کرمانی
معنای زندگی از منظر ملاصدرا و پل‌تیلیس؛ اعلا تورانی، رقیه
طلوعی
ولایت در اندیشه صدرالمتألهین؛ عبدالعلی شکر
انسان و تعالی؛ روایت اصالت وجودی از انسان؛ سیدمصطفی
محقق داماد، محمدتقی جانمحمدی
نقدی بر چیستی و قلمرو معرفتی مفاهیم فلسفی در اندیشه
کانت از منظر حکمت متعالیه؛ رضا ماحوزی
انسان در فلسفه سهروردی؛ حسن سیدعرب
روابط منطقی بین گزاره‌های حملی در منطق ارسطویی؛ داود
حیدری

شماره شصت و هفتم، بهار ۱۳۹۱

نظریه تشکیک از دیدگاه فیلسوفان صدرایی و عرفای وحدت
وجودی؛ زکریا بهارنژاد
«حجاب قرآنی» و نسبت آن با «حجاب عرفانی»؛ قدرت‌الله
خیاطیان

خردنامه صدر

تأثیر مکاشفات عرفانی ابن عربی در افکار حکمی ملاصدرا؛
بهزاد مرتضایی
تجرد ادراک و سریان آن در موجودات از منظر حکمت
متعالیه؛ قاسم علی کوچنایی، علی محمد جعفری نژاد
الهیات و کلام متعالیه از دیدگاه صدرالمتألهین؛ فاطمه
صادق زاده قمصری
جایگاه خودشناسی در فلسفه افضل الدین کاشانی (بابا
افضل)؛ سیدمصطفی شهر آیینی
تمایز وجود اسمی و مصدری از دیدگاه صدرالمتألهین و
کارکردهای فلسفی آن؛ محمد سعیدی مهر، سیاوش اسدی

شماره شصت و هشتم، تابستان ۱۳۹۱

ملاصدرا و نقد مبانی حکمت اشراق درباره ادراک غیر؛
مرتضی عرفانی
پیوند ضرورت در حمل و ضرورت در حکم از نگاه سهروردی
و ملاصدرا؛ سیدعلی علم الهدی
مفهومسازی زیبایی از فارابی تا سهروردی؛ نادیا مفتونی
بررسی دلایل قاعده الواحد از دیدگاه ابن سینا، محقق طوسی
و فخررازی؛ سیدمرتضی حسینی شاهرودی، محبوبه وحدتی پور
تکامل برزخی نفس انسانی در حکمت متعالیه؛ با تأکید بر
آراء معاصرین؛ علی ارشد ریاحی، منصوره السادات وداد
حرکت جوهری ملاصدرا و پیامدهای معرفتشناختی آن؛
محسن محمودی، محمد نجاتی
معنای زندگی از دیدگاه ملاصدرا؛ قاسم پورحسن، فائزه عابد
کوهی

شماره شصت و نهم، پاییز ۱۳۹۱

مسئله بدهاء در مکتب تشیع؛ اکبر فایدهی
قائده مفروض هریک از ضربهای منتج قیاس اقترانی حملی؛
اصغر عین الله زاده صمدی
تبیین و ارزیابی نظریه اعراض فردی بمتابه بدیلی برای نظریه
کلاسیک؛ رضا ماحوزی
پارادایم پیچیدگی و همگرایی معرفتشناختی با واقعگرایی
اسلامی؛ حسین اسکندری
واکاوی جایگاه خلاقیت هنری در حکمت صدرا با تکیه بر
عالم امر و ابداع؛ محمد علی آبادی، قاسم کاکایی، محدثه
غدیری نیا
تبیین تأثیرپذیری ملاصدرا از ابن عربی در مسئله قوای ادراکی
باطنی؛ نصرالله حکمت، نفیسه اهل سرمدی
بررسی تطبیقی اتحاد عاقل و معقول در فلسفه ملاصدرا و

وحدت استعلایی نفس در فلسفه کانت؛ محمدکاظم علمی سولا،
طوبی لعل صاحبی

شماره هفتادم، زمستان ۱۳۹۱

تدبیر منزل در حکمت متعالیه (زندگی، مکتب و شخصیت
صدرالمتألهین) (قسمت بیست و نهم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای
انسان، شالوده هستی (تحریری از جایگاه انسانشناسی در
حکمت متعالیه)؛ طوبی کرمانی
تشکیک وجود و قول به تباین در فلسفه ابن سینا؛
سیدمحمدکاظم علوی
نتایج وجود رابط در خداشناسی فلسفی؛ عبدالعلی شکر
عوامل مؤثر در تکامل نفس انسانی از دیدگاه ملاصدرا؛
علی ارشد ریاحی، حمیدرضا اسکندری
واسطه‌های شناخت از دیدگاه علامه طباطبایی (ره)؛
فروغ السادات رحیم پور، سوده یآوری
ملاصدرا و اخذ رهیافت میان رشته‌یی در تفسیر آیات متشابه؛
احمد عبادی، داود صائمی، رضا محمدزاده
حرکت اجسام طبیعی در حکمت سینوی؛ غلامحسین
رحیمی

شماره هفتاد و یکم، بهار ۱۳۹۲

روش شناسی نگرش صدرایی به فرایند ادراکهای عقلی؛ ناصر
مؤمنی
عقل و الوهیت از نگاه رواقیان؛ سیدمحمدرضا حسینی خامنه
تحلیل عقلانی وحی با تأکید بر آراء ملاصدرا؛ زهره برقعی
وجود رابط و رابطی و قاعده محمول؛ سیدمجتبی میردامادی
جریان‌شناسی و مبانی منطقی نسبت‌های چهارگانه نزد
منطقدانان مسلمان؛ علی اصغر جعفری ولنی
دینامیک پیوسته ابن سینا در مقابل دینامیک گسسته ارسطو؛
عباس طارمی، جعفر چاوشی
بررسی تطبیقی امکان شناخت ذات و حقیقت اشیا از دیدگاه
ابن سینا و سهروردی؛ محمدعلی اخگر، سیدصدرالدین طاهری

شماره هفتاد و دوم، تابستان ۱۳۹۲

سیاست در مکتب ملاصدرا (زندگی، مکتب و شخصیت
صدرالمتألهین) (قسمت سی‌ام)؛ سیدمحمد خامنه‌ای
عشق، درونمایه نظام هستی در حکمت متعالیه؛ مقصود
محمدی
قاعده بسیط الحقیقه و کاربردهای آن در حکمت متعالیه؛
مصطفی مؤمنی، عباس جوارشکیان

نسبت بین استكمال و حقیقت نفس با علم به کلیات در حکمت متعالیه؛ اسماعیل سعادتى خمه
تحلیل و مقایسه دو منبع معرفت در نظام فلسفی صدرایی و دکارتی؛ قاسم کاکایی، حسن رهبر
نظریه «خلق از عدم» در حکمت متعالیه؛ علی اکبر افراسیاب پور
کاربرد مفهوم مشتق در حکمت متعالیه علیرضا کهنسال، زینب ارمان

شماره هفتاد و سوم، پاییز ۱۳۹۲

ملاصدرا و تصوف (زندگی، مکتب و شخصیت صدرالمتألهین) (قسمت سی و یکم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای
نقد نقد؛ جاودانگی نفس در حکمت متعالیه؛ سیدمحمد موسوی، رسول حسین پور
نقش ملاصدرا در تحول منطق ارسطویی؛ اکبر فایدی
پیوند شهر آرمانی و شهر واقعی در اندیشه افلاطون؛ رضا ماحوزی
فراگیری و آموزش اعتقادات و معارف الهی از دیدگاه حکیم فیض کاشانی؛ فاطمه صادق‌زاده قمصری
عقول در حکمت صدرا و فرشته‌شناسی نهج البلاغه (با تأکید بر افعال)؛ علی ارشدریاحی، ملیحه جمشیدیان
سازگاری درونی اندیشه ملاصدرا درباره نحوه حدوث نفس؛ محمد کاظم فرقانی، جواد ابراهیمی، محمد احمدی‌زاده
تحلیل قاعده مسبوقیت هر حادث زمانی به قوه و ماده؛ منصور ایمانپور

شماره هفتاد و چهارم، زمستان ۱۳۹۲

ملاصدرا و علم کلام (زندگی، مکتب و شخصیت صدرالمتألهین) (قسمت سی و دوم)؛ سیدمحمد خامنه‌ای
بازتاب تمثیل سایه و آیه مد الظل در حکمت متعالیه؛ مهدی زمانی
فضیلت از دیدگاه ملاصدرا؛ زکریا بهارنژاد
درآمدی بر فلسفه، مدیریت و سبک زندگی (از منظر ملاصدرا)؛ طوبی کرمانی
تحلیل معناشناختی الزام اخلاقی از منظر علامه طباطبایی؛ عباس گوهری، پیمان صفری
بررسی انتقادی دیدگاه لایب نیتس پیرامون نفس، با رویکرد حکمت متعالیه؛ فروغ السادات رحیم پور، مهدی گنجور
دامنه مهجوریت دلالت التزام نزد منطقدانان مسلمان؛ حسین رشیدزاده، احد فرامرزراملکی، نادیا مفتونی

ابن عربی و نظریه «تقلید از خدا» نفیسه اهل سمدی؛ مریم السادات ایزدی

شماره هفتاد و پنجم، بهار ۱۳۹۳

بررسی و نقد تنسیق استاد فیاضی از برهان صدیقین علامه طباطبایی؛ علی شیروانی
تحلیل درون‌شناختی ایمان در تفسیر ملاصدرا از قرآن؛ سیدمحمدکاظم علوی
مقایسه دیدگاه علامه طباطبایی و ملاصدرا درباره معاد جسمانی؛ محسن ایزدی
تبیین شطحیات عرفانی در حوزه معرفتشناسی حکمت متعالیه؛ محمد نجاتی
بررسی رابطه عالم ذر با مثل افلاطونی از منظر صدرالمتألهین؛ علی محمد ساجدی، مریم سلیمانی
جسم انگاری متکلمان اسلامی در ماسوی‌الله؛ مهدی قجاوند، سیدعباس ذهبی
مبانی وجودشناختی انسان‌شناسی صدرالمتألهین؛ علی ارشدریاحی، هادی جعفری

شماره هفتاد و ششم، تابستان ۱۳۹۳

رویکرد حکمت صدرایی به مشیت الهی؛ عبدالعلی شکر مسئله جبر و اختیار و راه حل ابتکاری ملاصدرا؛ اکبر فایدی
نقد و بررسی تطبیقی مسئله «پیدایش نفس» در فلسفه ابن‌سینا و ملاصدرا؛ داود محمدیانی
مقابله قاضی عضدالدین ایجی با حکما در مسئله اعاده معدوم؛ زهره توازیانی
«پبله و پروانه» یا «مرغ و قفس»؟ ارزیابی تطبیقی دیدگاه ابن‌سینا و ملاصدرا در باب رابطه نفس و بدن؛ نواب مقربی، عبدالرزاق حسامی‌فر
بررسی آراء میرزا ابوالحسن جلوه در نقد حرکت جوهری ملاصدرا؛ بهزاد محمدی، مهدی دهباشی
وحدت وجود از نگاه ملاصدرا؛ سیدمرتضی حسینی‌شاهرودی، محمدعلی وطن‌دوست

شماره هفتاد و هفتم، پاییز ۱۳۹۳

ملاصدرا و دو قاعده «فرعیت» و «ثبوت ثابت»؛ طوبی کرمانی، روح‌الله دارائی
تبیین و بررسی برهان علامه طباطبایی در ارجاع نظریه «تشکیک در وجود» به نظریه «وحدت شخص وجود»؛ حسین کلباسی اشتری، مهدی ساعتچی

تحلیل مقایسه‌ی دیدگاه فارابی و ابن عربی درباره‌ی جایگاه اخلاق و عرفان در جامعه‌ی آرمانی؛ فرشته ندری ابیانه، مهدیه‌السادات مستقیمی
صلح و سعادت در فلسفه‌ی سیاسی صدرالمتألهین؛ محمد مشکات
مسئله‌ی مطابقت در معرفت‌شناسی وجودی ملاصدرا؛ شهناز شایان‌فر
روح نظریه‌ی تذکر در نگاه ملاصدرا به تعقل؛ علی اصغر جعفری ولنی، زینب محمدنژاد
تجلی حکمت صدرایی در معماری اسلامی؛ بهروز عوض‌پور، بهمن نامورمطلق، سائنا محمدی خبازان

شماره هفتاد و هشتم، زمستان ۱۳۹۳

نقدی بر «نقش روش‌شناختی قاعده‌ی الواحد»؛ مهدی عظیمی
پاسخ‌نقد؛ احد فرامرز قراملکی
معناشناسی عنوان «واجب الوجود بالذات»؛ سیدمحمد انتظام
حکمت متعالیه و منطق طریق‌اولایی؛ محمود زراعت‌پیشه
امکان ذاتی و امکان استعدادی از نظر ملاصدرا و علامه طباطبایی؛ محمد سعیدی مهر، سیدشهریار کمالی سبزواری
بررسی تأثیر مبانی نفس‌شناسی صدرالمتألهین بر وحی‌شناسی وی؛ فروغ‌السادات رحیم‌پور، مجید یاریان
ذهن و مراتب واقع‌نمایی ادراک در اندیشه‌ی صدرالدین قونوی؛ مرتضی جعفریان، محمدجواد رضایی‌ره
تحول مسئله‌ی «کلی و جزئی» در فلسفه‌ی اصالت وجودی ملاصدرا؛ محمد حسین‌زاده

شماره هفتاد و نهم، بهار ۱۳۹۴

«وحدت وجود»، «وحدت شهود» و سخن گفتن از خداوند؛ قاسم کاکایی، طیبه معصومی
نسبت نظر و عمل با ملکات اخلاقی و تبدل ذاتی انسان در حکمت متعالیه؛ اسماعیل سعادت‌ی خمسه
زمینه‌ها و علل طرح نظریات فلسفی ناسازگار در آثار ملاصدرا؛ سعید انواری، سیدجلیل حسین‌نیا
بررسی لوازم نفس‌شناختی نظریه‌ی مثل؛ مناقشه در دفاع ملاصدرا از مثل؛ علی شیروانی، فاطمه رازی‌زاده
نقش مرتبه‌ی مثالی نفس در برقراری ارتباط میان نفس و بدن در اندیشه‌ی صدرالمتألهین؛ محمد میری
تبیینی جدید از تقسیم معقولات مبتنی بر حکمت متعالیه؛

سیداحمد غفاری قره‌باغ

شماره هشتادم، تابستان ۱۳۹۴

نظم هستی و بایستی؛ کتاب تکوین و کتاب تدوین؛ سیدمصطفی محقق داماد
رابطه‌ی وجود با ماهیت در حکمت متعالیه؛ مقصود محمدی نوآوری‌های منطقی فارابی و نقش او در اشاعه و تحول منطق ارسطویی در جهان اسلام؛ اکبر فایدتی، سیداحمد حسینی
عقلانیت ایمان در اندیشه‌ی علامه طباطبایی؛ محمدپورعباس، محمدحسین خوانین‌زاده
تأثیر نظریه‌ی «حرکت جوهری» بر اندیشه‌ی کلامی ملاصدرا؛ مهدی گنجور، مجید صادقی حسن‌آبادی، محمد بیدهندی، فروغ‌السادات رحیم‌پور
تحلیل و ارزیابی مبانی و براهین تشکیک خاصی وجود؛ عصمت همتی، علی اله بداشتی
موت اختیاری در رساله‌ی الاصول العشره شیخ نجم‌الدین کبری؛ علیرضا جوانمردی ادیب، عبدالرضا مظاهری

شماره هشتاد و یکم، پاییز ۱۳۹۴

نگاهی فلسفی به تأثیر اخلاق و قانون بر رعایت نظم عمومی؛ عبدالرزاق حسامی‌فر
لوازم وجودشناسی، انسان‌شناسی و معرفت‌شناسی نظریه‌ی اتحاد عاقل و معقول؛ سیدمرتضی حسینی‌شاهرودی، زهره سلحشور سفیدسنگی
«نفس» نور است یا وجود؟ بررسی تفسیر وجودی ملاصدرا از دیدگاه شیخ اشراق درباره‌ی نور بودن نفس؛ علی بابایی، قاسم پورحسن درزی
بررسی خداشناسی و خداگرایی فطری با تکیه بر مبانی حکمت صدرایی؛ مهدی نجفی‌افرا، علی حیدری
اعتبار برهان لم و ان بر پایه‌ی قاعده‌ی «ذوات الاسباب لا تعرف الا باسبابها»؛ محمدعلی نوری
علم تفصیلی پیشین و قاعده‌ی «بسیط الحقیقه»؛ روح‌الله سوری
بازخوانی چیستی حیثیات و چگونگی دلالت آنها بر ترکیب موضوع متحیث (با محوریت آراء میرداماد)؛ محمدهادی توکلی

شماره هشتاد و دوم، زمستان ۱۳۹۴

سالبه‌ی به انتفاء موضوع؛ بررسی دیدگاه خواجه نصیر؛ سیدمحمود یوسف‌ثانی
رابطه‌ی امر تکوینی و امر تشریحی در عرفان نظری؛ رضا صفری

تناح اسماء در نظام فکری ابن عربی؛ عبدالرضا مظاهری،
فاطمه محمد

راه‌حل معضل شر از دیدگاه حکما و متکلمان مسلمان؛ اکبر
فایدتی، معروف‌علی احمدوند
صورت‌انگاری معرفت و تأثیر آن در نظریه محاکات با بررسی
تحلیلی - توصیفی اندیشه فارابی؛ ابراهیم بازرگانی
نقد و بررسی کاربردهای نظریه «وجود رابط بودن معلول» در
مسائل فلسفی؛ علی ارشدریاحی، فتاح هنرجو
جایگاه اقناع و تخیل در ریاست از دیدگاه فارابی؛ نادیا
مفتونی، فتنه توانپناه

شماره هشتاد و سوم، بهار ۱۳۹۵

نقدی بر گزارشی انتقادی از رساله «حشرالاشیاء» ملاصدرا؛
مقصود محمدی
نزاع در نفی و اثبات استلزام ممکن و ممتنع؛ عبدالعلی شکر
مرز میان عرفان با دانشهای همگن؛ علی شیروانی
خوانشی انتقادی از نسبت خیال و عمل؛ اندیشه صدرایی در
برابر فلسفه عمل مدرن؛ روح‌الله دارابی، طوبی کرمانی
بایسته‌های تحقق اتحاد عقل و عاقل و معقول در حکمت
متعالیه؛ محمدمهدی گرجیان، مجتبی افشارپور
عقل بسیط انسانی در نگاه ملاصدرا؛ فروغ‌السادات رحیم‌پور،
مریم فخرالدینی
واکاوی برهان خلف ابن سینا در اثبات قاعدة الواحد؛ محمد
حسینی

شماره هشتاد و چهارم، تابستان ۱۳۹۵

تقریر ابداعی حکیم صهبا از دیدگاه ابن عربی درباره ختم
ولایت؛ حسین کلباسی اشتری، مسعود محمدی
راهکارهای احیای اخلاق در جامعه از دیدگاه
صدرالمتألهین؛ علی ارشدریاحی، سیدمهران طباطبایی
«اصالت وجود» و تحول در منطق تعریف؛ موسی ملایری،
حمزه نادعلی‌زاده
بررسی مسئله فقر وجودی در حکمت متعالیه؛ سیدحمید
طالب‌زاده، مرضیه افراسیابی

مهمترین نوآوریهای منطقی خوئنجی و نقش ابهری در بسط
و گسترش آنها؛ اکبر فایدتی، کامران قیوم‌زاده
حریت انسانی و عبودیت الهی در حکمت متعالیه؛ علیرضا
جوانمردی‌ادیب، مهدی نجفی‌افرا
بررسی تطبیقی قوه عملی و هوش هیجانی؛ نجف یزدانی،

شماره هشتاد و پنجم، پاییز ۱۳۹۵

هستی‌شناسی خیال نزد ابن‌سینا و ملاصدرا؛ محسن حبیبی
تحلیل معنا و مفهوم «سلامت معنوی» در روانشناسی و
آموزه‌های فلسفی ملاصدرا؛ عباس احمدی‌سعدی
مسئله توحید ذاتی و ارتباط آن با کاشفیت وحدت مفهوم از
وحدت مصداق؛ سیدمجید میردامادی
پاسخ به یک اشکال دیرین در نحوه مواجهه ملاصدرا با ادله
سهروردی بر انکار وجود نفس پیش از بدن؛ علی شیروانی، مجتبی
افشارپور

تحلیلی بر دیدگاه ابن‌سینا پیرامون ارتباط بدن، مرگ و حیات
اخروی؛ فروغ‌السادات رحیم‌پور، زهرا حیدری
بررسی انتقادی استدلال سیدشریف جرجانی بر بساطت
مشتق؛ سیداحمد حسینی سنگچال، محمد سعیدی‌مهر
دیدگاه حکیم سبزواری درباره برهان تضایف و نقش آن در
اثبات اتحاد عاقل و معقول؛ محمدهادی توکلی، حسینعلی
شیدان‌شید

شماره هشتاد و ششم، زمستان ۱۳۹۵

مبانی فلسفی تربیت انسان در حکمت متعالیه؛ سیدمهدی
میرهادی، حسنعلی بختیارنصرآبادی، محمد نجفی
تأملی در قواعد و روش‌شناسی تأویل در منظومه عرفانی
ابن عربی؛ نفیسه اهل‌سرمدی
الهیات تنزیهی از دیدگاه قاضی سعید قمی؛ انشاءالله رحمتیه
اضلاع تربیت در هندسه صدرایی؛ با تأکید بر چهارگانه
مراحل، اهداف، اصول و روشها؛ محمدرضا شمشیری
خلاقیت نفس و مبانی انسان‌شناختی آن در حکمت متعالیه؛
فاطمه استثنایی، سیدمرتضی حسینی‌شاهرودی، جهانگیر
مسعودی
ملاصدرا؛ از تشکیک عامی تا توحید خاصی؛ عبدالعلی شکر،
مرتضی حامدی
تبیین عرفانی ملاصدرا از نظریه وحدت شخصی وجود؛ منیره
سیدمظهری، علیرضا اسودی

شماره هشتاد و هفتم، بهار ۱۳۹۶

زمان از دیدگاه حکما و متکلمان اسلامی؛ مقصود محمدی
مقایسه دیدگاه ابن‌سینا و ملاصدرا پیرامون رابطه نفس و بدن
و سنجش کارآمدی مبانی هر یک در نیل به مطلوب؛ فروغ‌السادات
رحیم‌پور

جستارهای هانری کربن در عرفان اسلامی با تأکید بر نقش سنت هرمسی؛ حسین کلباسی اشتری، حسن پاشایی
 رابطه سرشت انسان و مسئولیت اخلاقی از دیدگاه ملاصدرا؛ محمد حسین زاده، اعظم قاسمی، محسن جوادی، هادی وکیلی
 ابن عربی و حکمت الهی در کلمه آدمی؛ بررسی تصویری جامع از آدم در فصوص الحکم؛ مسعود احمدی افزادی، نواب مقربی
 منابع معرفت از نظر ملاصدرا؛ مهدی ذاکری، حسین عمادزاده
 دین و سیاست در حکمت صدرایی؛ روح‌الله مدامی، مهدی نجفی افرا

شماره هشتاد و هشتم، تابستان ۱۳۹۶

بررسی تفسیر سهروردی و ملاصدرا از نسبت وجودشناختی ماهیت و وجود در فلسفه ابن سینا؛ سیدمحمد انتظام
 تأملی در عرفان فلسفی قونوی؛ غلامرضا حسین پور
 شواهدی بر اصالت وجود در تفکر ابن سینا از منظر حکمت متعالیه؛ مصطفی مؤمنی
 حکمت؛ گمشده انسان معاصر؛ طوبی کرمانی، حبیب کارکن
 انگاره ملاصدرا از فلسفه؛ منصوره رحمانی، احد فرامرز قراملکی، قاسم کاکایی
 مبانی انسانشناسی از منظر صدرالمتألهین شیرازی؛ علیرضا جوانمردی ادیب، نفیسه فیاض بخش
 بررسی قاعده امکان اشرف و نسبت آن با اصالت وجود؛ حسن سعیدی، امیر اوسطی

شماره هشتاد و نهم، پاییز ۱۳۹۶

وجود، انضمام و اشتقاق؛ تأملی در نظریه میرداماد درباره موجودیت و اشتقاق؛ داود حسینی
 بررسی و تحلیل پاسخهای ملاصدرا به پرسش خواجه طوسی و ملامظفر حسین کاشانی درباره بقای نفس؛ ابوالحسن غفاری
 روش‌شناسی تأویل در اندیشه فیض کاشانی با تأکید بر نقش وجودشناسی در آن؛ نفیسه اهل‌سرمدی
 تأثیر آموزه‌های قرآنی بر حکمت اشراقی سهروردی؛ قاسم پورحسن درزی، سیدمصطفی بابایی
 جایگاه یقین در صناعات خمس نزد فارابی؛ نادیا مفتونی، فتنه تواناپناه
 الگوی مشترک براهین تجرد نفس با محوریت بدن در اندیشه ابن سینا و ملاصدرا؛ مجید یاریان، فروغ‌السادات رحیم‌پور، سیدمهدی امامی جمعه

نسبت شعر و منطق از دیدگاه ابن سینا؛ ابراهیم بازرگانی

شماره نودم، زمستان ۱۳۹۶

تبیین مبانی وجودشناختی، جایگاه تکوینی و آثار حقیقت محمدیه در حکمت متعالیه؛ مهدی گنجور، ناصر مؤمنی
 بررسی و ارزیابی مبانی نظریه تشابه نزد ملاصدرا؛ سیداسحاق حسینی کوهساری، داود صائمی، سیدمحمد موسوی مقدم
 نفس ناطقه بشری از دیدگاه مولوی؛ نفیسه هاشمی گلپایگانی
 رابطه وحدت تشکیکی وجود و نظریه انسان کامل از منظر استاد مطهری؛ رضا صفری کندسری
 تحلیل نسبت نظریه زمان موهوم و حدوث زمانی در آرای متکلمین؛ علیرضا کهنسال، معصومه‌سادات ساری‌عارفی
 بررسی و نقد دیدگاه فیاض لاهیجی درباره وحدت وجود عرفانی؛ محمود صیدی، هادی هاشمی
 واکاوی معناشناختی عقل نظری و عقل عملی از نظرگاه ملاصدرا؛ محمدجواد ذریه، محمد بیدهندی، جعفر شانظری

شماره نود و یکم، بهار ۱۳۹۷

تشکیک خاصی وجود از دیدگاه آقا علی مدرس و تفاوت آن با سایر انواع تشکیک خاصی؛ سیدشهریار کمالی سبزواری
 تحلیل کارآمدی نظریه وضع الفاظ برای ارواح معانی؛ عبدالله میراحمدی، مونا امانی‌پور
 بررسی تطبیقی مبانی فلسفی ابن سینا و ملاصدرا در ارتباط با تکامل برزخی بر اساس متون دینی؛ امینه احمدی، سیدصدرالدین طاهری
 بررسی منطق أسفار اربعه ملاصدرا و استفاده از آن برای ارائه الگویی فراگیر و نوین در تبیین مراحل اندیشه عقلانی؛ ابراهیم خانی، مجید صادقی حسن‌آبادی، مهدی امامی جمعه
 ترسیم الگوی مدیریت سازمانی بر اساس تعامل نفس و قوا؛ مصطفی عزیزی علویجه، سیداحسان رفیعی علوی
 رتبه‌بندی وجودی حواس ظاهری بر مبنای حکمت متعالیه؛ فروغ‌السادات رحیم‌پور، جمال احمدی
 تبیین تحلیلی موضوع حرکت از دیدگاه ملاصدرا و نوصدراییان؛ زینب نادى، مهدی نجفی افرا

شماره نود و دوم، تابستان ۱۳۹۷

انحصار جهت قضایا در ضرورت و امکان؛ احمد احمدی
 تبیین حکیم ملاًسلیمان گیلانی از حرکت‌شناسی ابن سینا؛ مقدمه تحلیلی و تصحیح رسالة الحركة والسکون والزمان؛ محمدجواد اسماعیلی

فردا
میرزا
صدر

رسالة الحركة و السكون و الزمان؛ سليمان بن محمد
الجيلاني
تبیین دیدگاه عبدالرزاق لاهیجی درباره عالم مثل معلقه و نقد
آن؛ زکریا بهارنژاد

هم معنایی صفات و بیصفتی ذات؛ حسین عشاقی
مقایسه آراء فارابی و ابن سینا با ارسطو درباره جوهریت نفس،
بمنظور فهم نظر آنها در مورد تجرد و جاودانگی نفس؛ قاسم
پورحسن، حسین قلی زاده قیچاق
آموزه «سعادت و رستگاری» از منظر ابن سینا؛ شمس الله
سراج، هادی حبیبی منش
تحلیل و بررسی برهان صدیقین ابن سینا با تأملی در ساختار
و حدود منطقی آن؛ سیدمحمد انتظام

شماره نود و سوم، پاییز ۱۳۹۷

بررسی دیدگاه قیصری در مورد حقیقت زمان عرفانی؛ محمود
صیدی، حسن مرادی
بررسی دیدگاه دوشارح هدایة الحکمة در باب صادر نخستین
(میبدی و ملاصدرا)؛ علیرضا جوانمردی ادیب، مقصود
محمدی، مهدی نجفی افرا
صراط در نظام حکمت صدرایی؛ علیرضا اسعدی
نگرشی شناختی - وجودی در رشد و تربیت ارادی «شخصیت»
بر مبنای اندیشه ملاصدرا؛ محمدکاظم علمی سولا، طوبی
لعل صاحبی

زمان در آخرت از منظر صدرالمتألهین؛ فروغ السادات
رحیم پور، هادی جعفری
پاسخ سیدحیدر آملی به تناقض نمایی عدم و ثبوت مظاهر
در «حدیث حقیقت»؛ محسن حبیبی، علی یزدانی
انواع عقل از دیدگاه ملاهادی سبزواری؛ سیدمحمد
حسینی نیک، سیدهاشم گلستانی، فتحعلی اکبری

شماره نود و چهارم، زمستان ۱۳۹۷

تبیین فعل ارادی انسان (عمل) در پرتو تبیین دعا (تحلیلی از
دیدگاه ابن سینا، ملاصدرا و علامه طباطبایی درباره دعا)؛ روح الله
دارایی، طوبی کرمانی
نقد و بررسی دیدگاه «تأخر شناخت حضوری نفس از برخی
شناختهای حصولی»؛ احمد حمداللهی اسکوئی
نقد و بررسی کارکردگرایی با نگاهی به علم النفس ملاصدرا؛
رضا صفری کندسری
جایگاه وجودی ولی و امام در حکمت متعالیه (دیدگاه حکیم
زنوزی)؛ عبدالرضا صفری

چیستی و ساختار منطقی قیاس مساوات؛ محمدعلی نوری
هستی اعتباری از دیدگاه صدرالمتألهین؛ رضا ملایی
«حکمت متعالیه» در اندیشه صدرالمتألهین؛ محمدصادق
علی پور

شماره نود و پنجم، بهار ۱۳۹۸

نقد و بررسی ادله ابتکاری حکیم سبزواری بر حرکت جوهری؛
حسینعلی شیدان شید، محمدهادی توکلی
بررسی مقایسه‌ی چیستی زمان و حدوث زمانی عالم از نظر
فخر رازی و ملاصدرا؛ سیدمحمداسماعیل سیدهاشمی،
سیدمحمدجواد سیدهاشمی
بایدها و نبایدهای فلسفه اسلامی مبتنی بر اندیشه مقام معظم
رهبری؛ محمد رحمانی گورجی، فاطمه مسجدی
مقایسه چگونگی کلام الهی از نظر متکلمان و ابن عربی؛ زهره
معصومی، فاطمه محمد
تحقیق و بررسی نظر نهایی ملاصدرا درباره معنای «اعتباریت
ماهیت»؛ سیدشهریار کمالی سبزواری
خاستگاه اختلافات مبنایی درباره علت غایی؛ یاسر
طاهر رحیمی، موسی ملایری
علیت طبیعی، علت متافیزیکی؛ اشتراک لفظی یا اشتراک
معنوی (بررسی دیدگاه ملاصدرا)؛ مریم حیدری، حمیدرضا
آیت‌اللهی

شماره نود و ششم، تابستان ۱۳۹۸

انسجام اصول فلسفی معادشناختی ملاصدرا؛ مرتضی
حسین زاده، سحر کاوندی، محسن جاهد
جایگاه قوه خیال در صدور افعال و نتایج تربیتی آن (با تأکید
بر مبانی نفس‌شناسی صدرالمتألهین)؛ نرگس موحدی، مرضیه
اخلاقی، زهره اسماعیلی، علیرضا پارسا
تحلیل قیامت و ارتباط آن با مرگ ارادی از دیدگاه ملاصدرا؛
لیلا پوراکبر، عین‌الله خادمی
بررسی تحلیلی - تطبیقی نظریه بساطت مشتق در آراء سید
سند و ملاصدرا؛ فاطمه عابدینی، علی ارشدریاحی، محمود
زراعت‌پیشه
تحلیل وجودی مسئله ضعف اراده از منظر حکمت متعالیه؛
مرضیه اکبرپور، حسن مرادی، محمود صیدی
مواجهه ابن سینا و سهروردی در مسئله علم الهی و ظهور
حکمتی برتر؛ یحیی کبیر، حمیدملکی
بررسی تحلیلی دیدگاه نهایی صدرالمتألهین در موضوع علم
الهی به مادیات؛ سیداحمد غفاری قره‌باغ

خردنامه صدر

شماره نود و هفتم، پاییز ۱۳۹۸

مراتب نظام هستی از منظر امام خمینی (ره) بر اساس تعلیقات مصباح الانس؛ غلامرضا حسین پور
خوانشی تحلیلی از دیدگاه ملاصدرا و متأخرین پیرامون معنای اسمی و حرفی وجود (تأملاتی در مباحث زبانی حکمت متعالیه)؛ روح‌الله دارائی
رابطه معاد و معنای زندگی در اندیشه ملاصدرا؛ سعدی صفاری، رضا رسولی شریبانی
بررسی انتقادی اشکالات مطرح شده به برهان حکیم قمشه‌ای درباره اثبات وجوب وجود خداوند؛ رضا حصاری، سیدمجتبی میردامادی، ابوالفضل رضایی
ملاصدرا و روش‌شناسی انتقادی فهم ظاهرگرایانه از دین؛ سمیه ملکی، مهدی امامی جمعه، نفیسه اهل‌سرمدی
تأملی در انتساب نظریه «حدوث دهری» به جلال‌الدین دوانی؛ حامد ناجی اصفهانی، حسین نجفی
تقریر دو برهان بر نظریه حرکت مجردات؛ سیدحسین حسینی، موسی ملایری

شماره نود و هشتم، زمستان ۱۳۹۸

ملاصدرا و مسئله میزان اعمال در قیامت؛ علیرضا اسعدی
بررسی تحلیلی - تطبیقی نظریه «ضرورت ثبوت ثابت» در آراء سیدسند و ملاصدرا؛ فاطمه عابدینی، علی ارشدریاحی
تأثیر اصول فلسفی معادشناختی صدرایی در ترمیم نظریه‌های معاد جسمانی؛ مرتضی حسین‌زاده، سحر کاوندی، محسن جاها
اعتبارسنجی داده‌های فرقه‌نگاران اهل سنت پیرامون دیدگاه متکلمان نخستین امامیه در مسئله استطاعت؛ سیده عطیه فیض اصفهانی، محمد غفوری‌نژاد
هستی‌شناسی اعتباریات؛ اعتبار بمثابة نحوه هستی انسان در جهان مادی؛ سیدامین میرحسینی، سیدمسعود سیف، عبدالرزاق حسامی‌فر، علی فتح‌طاهری
سیاست و سلوک حاکم در آیین سیاسی شیخ اشراق؛ نوشین نظیری‌خامنه، سیدعباس ذهبی، بابک عباسی، احمد بهشتی
سلامت و بیماری از منظر حکمت متعالیه؛ محمد احمدی‌زاده، اعظم قاسمی، حامد آرزایی

شماره نود و نهم، بهار ۱۳۹۹

نقش تفکر فلسفی ملاصدرا در فهم متون دینی؛ سیدحسین عطیمی‌دخت
بررسی ادراک حسی از دیدگاه ارسطو و ملاصدرا؛

محمدحسین مختاری

بررسی تطبیقی ادله تجرد نفس در اثبات تجرد خیالی از دیدگاه محقق طوسی و ملاصدرا؛ احمد عابدی‌آرانی، محمدرضا کریمی‌والا، محسن پیرهادی
هبوط، نردبانی تابیکرانه عروج (تبیین هبوط از دیدگاه حکمت متعالیه)؛ راضیه نیکی، سعید رحیمیان، عبدالعلی شکر
مسئله جنسیت در رویکرد معرفت‌شناسانه ملاصدرا؛ مهناز مظفری‌فرد، علیرضا حسن‌پور، مجید ضیائی‌قهنویه
بررسی نقش قوای ادراکی و نحوه تعامل آنها در تحقق رؤیا، وحی و سحر (مقایسه دیدگاه ابن‌سینا و ملاصدرا)؛ عبدالرضا کوشکی، فروغ‌السادات رحیم‌پور
معناشناسی بهجت از نگاه ملاصدرا؛ مریم فخرالدینی، جعفر شانظری، سیدمهدی امامی جمعه

شماره صدم، تابستان ۱۳۹۹

مابعدالطبیعه (متافیزیک) چیست؟؛ رضا داوری اردکانی
اسرار شریعت و منافع طاعت از نظر ملاصدرا؛ سیدمصطفی محقق داماد
علیت فاعلی از دیدگاه متکلم و فیلسوف اسلامی؛ سیدصدرالدین طاهری
ساختار قضایای منطقی از دیدگاه فلاسفه و منطقدانان مسلمان؛ مقصود محمدی
تحلیل تقسیمات دو ضلعی وجود بر مبنای نظام فلسفی صدرایی؛ عبدالعلی شکر
ملاک‌شناسی مقربان در آثار تفسیری و فلسفی صدرالمتألهین؛ فاطمه صادق‌زاده قمصری
جایگاه «عمل» در وجود انسان از نگاه ملاصدرا؛ فاطمه سلیمانی دره‌باغی
بررسی دیدگاه مدرس زنوزی درباره نظریه انقطاع عذاب الهی با تکیه بر آراء ابن‌عربی و ملاصدرا؛ حمیدرضا خادمی، رضا حصاری
از «حکمت» تا «کارکردگرایی» تحلیلی نواز ماهیت پارادایم فکری صدرالمتألهین؛ حسن رهبر، حمید اسکندری
سازگاری فهم ملاصدرا از قاعده «امتناع علم به معلول بدون علم به علت» با مبانی وجودشناختی حکمت متعالیه؛ سیدامین میرحسینی، علی فتح‌طاهری
تحلیلی بر «تعالی حکمت» با تکیه بر نفس‌شناسی و روش‌شناسی صدرایی؛ مریم‌السادات موسوی، محمدبیدهندی، محمدمهدی مشکاتی

فردا
ملاصدرا

نمایه نویسندگان مقالات منتشر شده

در یکصد شماره خردنامه صدرا

(نام خانوادگی، نام: شماره مجله)

اسکندری، حمیدرضا: ۷۰	آتشگاهی، داود: ۳۴
اسماعیلی، زهره: ۹۶	آرضایی، حامد: ۹۸
اسماعیلی، محمدجواد: ۹۲	آشتیانی، سیدجلال‌الدین: ۲
اسودی، علیرضا: ۸۶	آل رسول، سوسن: ۴۰
اشک شیرین، سیدابراهیم: ۱۲، ۱۵	آیت‌اللهی، حمیدرضا: ۳۹، ۴۳، ۴۸، ۹۵
اشوتس، یانس: ۱۵، ۲۸، ۲۰	ابراهیمی دینانی، غلامحسین: ۱، ۳، ۵، ۶، ۱۰، ۱۴، ۲۰، ۲۳
اعوانی، شهین: ۸ و ۹	۲۴، ۲۸، ۳۲
اعوانی، غلامرضا: ۳، ۱۱، ۴۲، ۴۳، ۵۴	ابراهیمی، جواد: ۷۳
افراسیاب‌پور، علی‌اکبر: ۵۱، ۷۲	احمدوند، معروف‌علی: ۸۲
افراسیابی، مرضیه: ۸۴	احمدی‌افزادی، مسعود: ۴، ۸۷
افشارپور، مجتبی: ۸۳، ۸۵	احمدی‌سعدی، عباس: ۱۳، ۳۴، ۸۵
اکبری، رضا: ۸ و ۹، ۱۴، ۲۰، ۴۲، ۴۷	احمدی، احمد: ۳، ۹۲
اکبریان، رضا: ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۱، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۴۱، ۴۶، ۴۷	احمدی، امینه: ۹۱
۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۶، ۶۲، ۶۵	احمدی، جمال: ۹۱
اکرمی، موسی: ۱۶	احمدی، حسن: ۵۶
اکبرپور، مرضیه: ۹۶	احمدی‌زاده، محمد: ۷۳، ۹۸
اکبری، فتحعلی: ۹۳	اخگر، محمدعلی: ۷۱
اله‌بداشتی، علی: ۳۶، ۴۸، ۵۹، ۸۰	اخلاقی، مرضیه: ۵۲، ۶۴، ۹۶
الیاسی، محمدقاسم: ۶۲	اذکایی، پرویز: ۱۸
امام (ی) جمعه، (سید) مهدی: ۵ و ۶، ۲۲، ۲۵، ۳۷، ۸۹، ۹۱	ارشادی‌نیا، محمدرضا: ۲۹
۹۷، ۹۹	ارشدریاحی، علی: ۲۰، ۲۲، ۲۸، ۲۹، ۳۵، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۸
امانی‌پور، مونا: ۹۱	۷۰، ۷۳، ۷۵، ۸۲، ۸۴، ۹۶، ۹۸
امید، مسعود: ۸ و ۹، ۱۰، ۱۲، ۲۲، ۴۲، ۵۰، ۵۷، ۶۱، ۶۵	ارل‌کیلیچ، محمود: ۹ و ۸
امینی، عبدالله: ۵۶	ارمکان، زینب: ۷۲
انتظام، سیدمحمد: ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۶، ۷۸، ۸۸، ۹۲	اژه‌ای، محمدعلی: ۲۳، ۳۶، ۵۸
اندیشه، علی: ۳۳	استثنایی، فاطمه: ۸۶
انواری، سعید: ۷۹	اسدی، سیاوش: ۶۷
اوجبی، علی: ۱۴	اسدی، محمدرضا: ۵۳
اوسطی، امیر: ۸۸	اسعدی، علیرضا: ۹۳، ۹۸
اویچ خیرالله‌اف، مظفر محی‌الدین: ۱۱	اسکندری، حسین: ۶۹
اهل‌سرمردی، نفیسه: ۶۹، ۸۶، ۸۹، ۹۷	اسکندری، حمید: ۱۰۰

- ایرانپور، پروین: ۵۹
ایزدی یزدان آبادی، احمد: ۴۵
ایزدی، جنان: ۴۹
ایزدی، محسن (تبعہ ایزدی، مختار): ۲۷، ۲۹، ۳۱، ۳۵، ۳۸، ۳۹، ۵۸، ۷۵
ایزدی، مریم السادات: ۷۴
ایلخانی، محمد: ۵۴
ایمانپور، منصور: ۸، ۹، ۱۰، ۱۳، ۱۴، ۳۴، ۳۷، ۴۲، ۴۶، ۴۸، ۵۳، ۶۰، ۷۳
بابایی، سیدمصطفی: ۸۹
بابایی، علی: ۸۱
بازرگانی، ابراہیم: ۸۲، ۸۹
باقرشاہی، علیتقی: ۲۰
بانکی پورفرد، امیرحسین: ۱۲
بختیارنصرآبادی، حسنعلی: ۸۶
برجیسیان، رسول: ۵۱
برقی، زہرہ: ۷۱
بروجردی، مصطفی: ۲۰
بستانی، احمد: ۵۴
بنیانی، محمد: ۴۹
بہارنژاد، زکریا: ۵۷، ۶۳، ۶۷، ۷۴، ۹۲
بہشتی، احمد: ۲، ۱۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۹۸
بہمانی، رسول: ۲۶
بیانی، علیقلی: ۱۹
بیہندہ، محمد: ۳۰، ۳۱، ۳۸، ۴۰، ۴۵، ۴۶، ۵۳، ۸۰، ۹۰، ۱۰۰
بینای مطلق، سعید: ۶۲
پارسا، علیرضا: ۹۶
پازوکی، شہرام: ۲۰، ۴۸
پاشایی، حسن: ۸۷
پلنگی، منیرہ: ۲۰، ۳۱، ۳۵، ۵۲، ۵۶، ۶۱
پوراکبر، لیلا: ۹۶
پورحسن، قاسم: ۵۷، ۶۰، ۶۸، ۸۱، ۸۹، ۹۲
پورطولمی، منیرالسادات: ۳۳، ۴۲
پورعباس، محمد: ۸۰
پیرمادی، محمدجواد: ۳۶، ۶۲
پیروانی، لطیمہ پروین: ۲۹
پیرہادی، محسن: ۹۹
تقوی، سیدمحمدناصر: ۳۳
توازیانی، زہرہ: ۷۶
تواناپناہ، فتانہ: ۸۲، ۸۹
تورانی، اعلا: ۱۷، ۲۵، ۶۶
- توکلی، غلامحسین: ۳۳
توکلی، محمدہادی: ۸۱، ۸۵، ۹۵
تویسرکانی، سیداحمد: ۲
تیمینکا، آنا ترزا: ۱۷
ثبوت، اکبر: ۳
جامعی، فہمیہ: ۴۱
جانمحمدی، محمدتقی: ۶۶
جاہد، محسن: ۴۷، ۹۶، ۹۸
جعفری ولنی، علی اصغر: ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۸، ۵۴، ۷۱، ۷۷
جعفری، ہادی: ۷۵، ۹۳
جعفریان، مرتضی: ۷۸
جعفری نژاد، علی محمد: ۶۷
جلائی، شہربانو: ۱۹
جمشیدیان، ملیحہ: ۵۸، ۷۳
جوادی آملی، عبداللہ: ۳، ۱۵
جوادی، محسن: ۴۳، ۸۷
جوارشکیان، عباس: ۳۸، ۷۲
جوانمردی ادیب، علیرضا: ۸۰، ۸۸، ۸۴، ۹۳
جوکار سہی، معصومہ: ۱۷
الجیلانی، سلیمان بن محمد: ۹۲
چاوشی، جعفر: ۷۱
چیتیک، ویلیام: ۲۶
حائری یزدی، مہدی: ۲، ۱۱
حاج حسینی، مرتضی: ۲، ۴، ۱۳، ۲۶، ۲۸
حاج زین العابدینی، عباس: ۴۰
حامدی، مرتضی: ۸۶
حبیبی، محسن: ۸۵، ۹۳
حبیبی منش، ہادی: ۹۲
حجازی، ناہید: ۵۵
حسامی فر، عبدالرزاق: ۲۳، ۲۸، ۵۲، ۷۶، ۸۱، ۹۸
حسن بیگی، علی: ۳۶
حسن پور، علیرضا: ۹۹
حسن زادہ، صالح: ۴۴، ۶۰، ۶۵
حسینی، سیدحمیدرضا: ۴۵
حسین آبادی، حسن عباس: ۲۹
حسین پور، رسول: ۶۳، ۷۳
حسین پور، غلامرضا: ۸۸، ۹۷
حسین دوست، ابوالقاسم: ۳۶
حسین زادہ یزدی، مہدی: ۵۹
حسین زادہ، محمد: ۷۸، ۸۷
حسین زادہ، مرتضی: ۹۶، ۹۸
حسین زادہ، مہدی: ۵۰

- حسین نیا، سیدجلیل: ۷۹
- حسینی خامنه، سیدمحمدرضا: ۵۶، ۷۱
- حسینی شاهرودی، سیدمرتضی: ۴۴، ۶۳، ۶۸، ۷۶، ۸۱، ۸۶
- حسینی قائم مقامی، سیدعباس: ۱۹
- حسینی، داود: ۸۹
- حسینی، سیداحمد: ۸۰
- حسینی، سیدحسین: ۹۷
- حسینی، محمد: ۸۳
- حسینی سنگچال، سیداحمد: ۸۵
- حسینی کوهساری، سیداسحاق: ۹۰
- حسینی نیک، سیدمحمد: ۹۳
- حصاری، رضا: ۹۷، ۱۰۰
- حقیقت، سهراب: ۵۲
- حکاک، سیدمحمد: ۱۶، ۱۷، ۳۶
- حکیمی، محمدرضا: ۱۳، ۱۴، ۱۵
- حکمت، نصرالله: ۵۷، ۶۹
- حمداللهی اسکوئی، احمد: ۹۴
- حمزئیان، عظیم: ۵۹
- حیدری، داود: ۶۶
- حیدری، زهرا: ۸۵
- حیدری، علی: ۸۱
- حیدری، مریم: ۹۵
- خادمی، حمیدرضا: ۱۰۰
- خادمی، عین‌الله: ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۱، ۲۹، ۳۷، ۴۰، ۴۱، ۴۴، ۴۵
- ۴۶، ۴۸، ۹۶
- خاقانی، محمد: ۲۸
- خالقیان، فضل‌الله: ۱۴، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۳۰
- خامنه‌ای، سیدمحمد: ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۷، ۳۹، ۴۰، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۹، ۶۳، ۶۶، ۷۰، ۷۲، ۷۳، ۷۴
- خانی، ابراهیم: ۹۱
- خدری، غلامحسین: ۵۳
- خزاعی، زهرا: ۲۹، ۳۳، ۶۴
- خسروپناه، عبدالحسین: ۲۲
- خسرونژاد، مرتضی: ۲۱
- خواجه‌گی، محمد: ۱۷، ۱۹
- خواجه‌گیر، علیرضا: ۴۳، ۵۸
- خوانساری، محمد: ۳۱، ۴۳، ۴۴
- خوانین‌زاده، محمدحسین: ۸۰
- خیاطیان، قدرت‌الله: ۶۱، ۶۷
- دارایی، روح‌الله: ۷۷، ۸۳، ۹۴، ۹۷
- داوری اردکانی، رضا: ۱، ۲، ۳، ۴، ۱۹، ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۳۵، ۱۰۰
- دشت‌بزرگی، مهدی: ۲۱
- دلوری، جوهر: ۲۱
- دهباشی، مهدی: ۳، ۲۲، ۷۶
- دهقانپور، علیرضا: ۵۶
- ذاکری، مهدی: ۸۷
- ذریه، محمدجواد: ۹۰
- ذکیانی، غلامرضا: ۶۱
- ذهبی، سیدعباس: ۷۵، ۹۸
- رازی‌زاده، فاطمه: ۷۹
- رازینی، روح‌الله: ۸۴
- راسخی، فروزان: ۶۱
- رحمانی گورجی، محمد: ۹۵
- رحمتی، انشاء‌الله: ۸۶
- رحیم‌پور، فروغ‌السادات: ۷۰، ۷۴، ۷۸، ۸۰، ۸۳، ۸۵، ۸۷، ۸۹، ۹۱، ۹۳، ۹۹
- رحیمی، غلامحسین: ۷۰
- رحیمیان، سعید: ۳، ۴، ۵، ۶، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۴۹، ۹۹
- رستگار مقدم گوهری، هادی: ۱۵
- رسولی شریبانی، رضا: ۹۷
- رشیدزاده، حسین: ۷۴
- رضازاده، حسن: ۳۲
- رضازاده، رضا: ۱۹
- رضایی، ابوالفضل: ۹۷
- رضایی، محمدجواد: ۲۴، ۴۶، ۷۸
- رضوی، سعید: ۲۱
- رفیعی علوی، سیداحسان: ۹۱
- رهبر، حسن: ۷۲، ۱۰۰
- زراعت‌پیشه، محمود: ۷۸، ۹۶
- زمانی، محمود: ۲۵
- زمانی، مهدی: ۷۴
- ساجدی، علی محمد: ۷۵
- ساری عارفی، معصومه‌سادات: ۹۰
- ساعتچی، مهدی: ۷۷
- سبحانی فخر، قاسم: ۲۵
- سراج، شمس‌الله: ۹۲
- سعادت‌ی خمسه، اسماعیل: ۶۵، ۷۲، ۷۹
- سعیدی، حسن: ۸۸
- سعیدی مهر، محمد: ۵۵، ۶۰، ۶۷، ۷۸، ۸۵
- سلحشور سفیدسنگی، زهره: ۸۱
- سلیمانی امیری، عسکری: ۲۳، ۲۴

- سلیمانی، فاطمہ: ۶۱، ۱۰۰
 سلیمانی، مریم: ۷۵
 سنایی، علی: ۴۸
 سوری، روح اللہ: ۸۱
 سیدعرب، حسن: ۶۶
 سیدمظہری، منیرہ: ۶۵، ۸۶
 سیدموسوی، سیدحسین: ۳، ۱۹، ۳۲
 سیدہاشمی، سیدمحمداسماعیل: ۹۵
 سیدہاشمی، سیدمحمدجواد: ۹۵
 سیف، سیدمسعود: ۴۹، ۹۸
 سیفی، علی اصغر: ۱۱
 شاقول، یوسف: ۲۵، ۵۰
 شانظری، جعفر: ۹۰، ۹۹
 شاہجویی، محمدامین: ۳۹
 شایان فر، شہناز: ۵۵، ۷۷
 شریعتی، فہیمہ: ۵۱
 شریعتی، مہدی: ۳۰
 شکر، عبدالعلی: ۳۰، ۴۱، ۴۳، ۴۴، ۴۹، ۶۲، ۶۴، ۶۶، ۷۰، ۷۶، ۸۳، ۸۶، ۹۹، ۱۰۰
 شکبیا، عبداللہ: ۳، ۴
 شمشیری، محمدرضا: ۸۶
 شہبازی، علی: ۳۱
 شہرآیینی، سیدمصطفیٰ: ۶۷
 شیخ شعاعی، عباس: ۱۲، ۱۳، ۲۳، ۳۷، ۴۵، ۶۴
 شیخ، محمود: ۵۲
 شیدانشید، حسینعلی: ۸۵، ۹۵
 شیرزاد، امیر: ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۸، ۵۵، ۵۹، ۶۵
 شیروانی، علی: ۲۴، ۲۵، ۳۵، ۷۵، ۷۹، ۸۳، ۸۵
 شیریں، سوسن: ۴۶
 شیواپور، حامد: ۶۳
 صائمی، داود: ۷۰، ۹۰
 صابری نجف آبادی، ملیحہ: ۱۹
 صابری، فیاض: ۶۱
 صادق زادہ قمصری، فاطمہ: ۶۷، ۷۳، ۱۰۰
 صادقی حسن آبادی، مجید: ۲۰، ۳۰، ۸۰، ۹۱
 صادقی، مرضیہ: ۴۵، ۵۶
 صافیان، محمدجواد: ۵۶
 صانع پور، مریم: ۲۸، ۳۰، ۴۹، ۵۰، ۵۱
 صانعی درہ بیدی، منوچہر: ۱۷
 صدرحسینی، سیدعلیرضا: ۴۳
 صدیقی، جمشید: ۳۴، ۴۰، ۴۲، ۶۲
 صفاری، سعیدی: ۹۷
- صفری کندی، رضا: ۸۲، ۹۰، ۹۴
 صفری، پیمان: ۷۴
 صفری، عبدالرضا: ۹۴
 صلواتی، عبداللہ: ۴۲، ۵۷
 صیدی، محمود: ۹۰، ۹۳، ۹۶
 ضیائی قہنویہ، مجید: ۹۹
 طارمی، عباس: ۱۳، ۱۴، ۱۶، ۱۷، ۷۱
 طالب زادہ، سیدحمید: ۸۴
 طالقانی، فائزہ: ۳۵
 طاہر رحیمی، یاسر: ۹۵
 طاہری، سیدصدرالدین: ۱، ۱۲، ۳۶، ۵۲، ۵۳، ۷۱، ۹۱، ۱۰۰
 طباطبائی، سیدمہران: ۸۴
 طلوعی، رقیہ: ۶۶
 عابدکوی، فائزہ: ۶۸
 عابدی، احمد: ۴۹
 عابدی آرائی، احمد: ۹۹
 عابدینی، فاطمہ: ۹۶، ۹۸
 عاملی، منیرہ: ۳۹
 عبادی، احمد: ۷۰
 عباسی، بابک: ۹۸
 عرفانی، مرتضیٰ: ۶۸
 عروتنی موفق، اکبر: ۳۴
 عزیز علیویجہ، مصطفیٰ: ۹۱
 عشاقی، حسین: ۹۲
 عظیمی، مہدی: ۷۸
 عظیمی دخت، سیدحسین: ۹۹
 علم الہدی، سیدعلی: ۳۲، ۶۳، ۶۸
 علمی سولا، محمدکاظم: ۵۹، ۶۹، ۹۳
 علوی، سیدمحمدکاظم: ۷۰، ۷۵
 علی آبادی، محمد: ۶۹
 علی پور، محمدصادق: ۹۴
 علی پور، مہدی: ۴۳
 علی زادہ سالطہ، عزیز: ۵۴
 علیزادہ، بیوک: ۱۰
 عمادزادہ، حسین: ۸۷
 عمیق، محسن: ۵۹
 عوض پور، بہروز: ۷۷
 عویطی پور دیلمی، امیر: ۶۰
 عین اللہ زادہ صمدی، اصغر: ۶۹
 غدیری نیا، محدثہ: ۶۹
 غروی ناٹینی، نھلہ: ۵۸، ۶۵
 غفاری قرہ باغ، سیداحمد: ۵۳، ۷۹، ۹۶

- غفاری، ابوالحسن: ۲۹، ۵۶، ۸۹
 غفاری، سیدمحمدخالد: ۴۰
 غفوری نژاد، محمد: ۶۲، ۹۸
 فایدئی، اکبر: ۴۰، ۶۹، ۷۳، ۷۶، ۸۰، ۸۲، ۸۴
 فتح طاهری، علی: ۳۹، ۹۸، ۱۰۰
 فتحی زاده، مرتضی: ۲۱
 فخرالدینی، مریم: ۸۳، ۹۹
 فدائی مهربان، مهدی: ۵۳
 فرقانی، محمدکاظم: ۲۷، ۷۳
 فضلی، علی: ۳۴
 فعالی، محمدتقی: ۱۸، ۲۲، ۳۷
 فلاحی، اسدالله: ۵۸
 فنائی اشکوری، محمد: ۵۹، ۶۲
 فیاض بخش، نفیسه: ۸۸
 فیرحی، داود: ۵۳
 فیض اصفهانی، سیده عطیه: ۹۸
 قادری، حاتم: ۵۴
 قاسمی مقدم، خدیجه: ۵۷
 قاسمی، اعظم: ۸۷، ۹۸
 قاسمی، حسین: ۴۱
 قانع خوزانی، مهناز: ۳۸
 قباوند، مهدی: ۷۵
 قراگزلو، محمد: ۱۲
 قراملکی، احدفرامرز: ۴، ۴، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۳۳، ۴۱، ۴۳، ۴۷، ۴۹، ۵۰، ۶۲، ۷۸، ۷۴، ۸۸
 قلی زاده قیچاق، حسین: ۹۲
 قیوم زاده، کامران: ۸۴
 کارکن، حبیب: ۸۸
 کاکایی، قاسم: ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۱۱، ۲۴، ۵۷، ۶۹، ۷۲، ۷۹، ۸۸
 کاملان، محمدصادق: ۶۳
 کاوندی، سحر: ۴۷، ۹۶، ۹۸
 کبیر، یحیی: ۹۶
 کدیور، محسن: ۹۸
 کرمانی، طوبی: ۴، ۵، ۶، ۲۸، ۳۲، ۴۸، ۶۴، ۶۶، ۷۰، ۷۴
 ۷۷، ۸۳، ۸۸، ۹۴
 کریمی، بیژن: ۱۷
 کریمی والا، محمدرضا: ۹۹
 کلاهدوزان، سمیه: ۶۱
 کلباسی اشتری، حسین: ۳۴، ۴۹، ۷۷، ۸۴، ۸۷
 کلین، ابراهیم: ۳۳
 کمالی سبزواری، سیدشهریار: ۷۸، ۹۱، ۹۵
- کهنسال، علیرضا: ۹۰
 کوچنانی، قاسمعلی: ۱۹، ۳۹، ۶۷
 کوشکی، عبدالرضا: ۹۹
 گرجیان، محمد مهدی: ۸۳
 گرگین، باقر: ۶۴
 گل پرور روزبهرانی، مهدی: ۵۴
 گلستانی، سیدهاشم: ۹۳
 گنجور، مهدی: ۷۴، ۸۰، ۹۰
 گنجی مراد، سهراب: ۴۵
 گواهی، محمد: ۳۹
 گوهری، عباس: ۷۴
 لاریجانی، علی: ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۲
 لعل صاحبی، طوبی: ۶۹، ۹۳
 لکزائی، نجف: ۲۶، ۵۷
 مؤمنی (عرب مؤمنی)، ناصر: ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۳، ۷۱، ۹۰
 مؤمنی، مصطفی: ۷۲، ۸۸
 مؤیدی، محسن: ۳
 ماحوزی، رضا: ۵۰، ۵۸، ۶۳، ۶۶، ۶۹، ۷۳، ۱۰۰
 مجتهدی، کریم: ۸، ۹، ۳۲، ۳۴
 محقق داماد، سیدمصطفی: ۲، ۵، ۱۵، ۱۶، ۲۰، ۲۳، ۲۸، ۳۰، ۳۲، ۴۲، ۶۶، ۸۰، ۱۰۰
 محمد، فاطمه: ۸۲، ۹۵
 محمدخانی، حسین: ۵۴
 محمدرضایی، محمد: ۶۲
 محمدزاده، رضا: ۷۰
 محمدنژاد، زینب: ۷۷
 محمدی آرانی، فاطمه: ۳۲، ۴۲
 محمدی خیابان، سائنا: ۷۷
 محمدی، بهزاد: ۷۶
 محمدی، مسعود: ۸۴
 محمدی، مقصود: ۳، ۷، ۱۶، ۱۹، ۲۶، ۲۷، ۳۳، ۴۰، ۴۶، ۴۸، ۶۴، ۷۲، ۸۰، ۸۳، ۸۷، ۹۳، ۱۰۰
 محمدی، ناصر: ۵۴
 محمدیانی، داود: ۷۶
 محمود کلاهی، زهرا: ۶۵
 محمودی، محسن: ۶۸
 مختاری، محمدحسین: ۹۹
 مدامی، روح الله: ۸۷
 مرادخانی، علی: ۴۰، ۴۹
 مرادی، حسن: ۵۱، ۹۳، ۹۶
 مرادیان، محمودرضا: ۲۶
 مرتضایی، بهزاد: ۶۷

- مستقیم، مهدیه السادات: ۷۷
 مسجدی، فاطمه: ۹۵
 مسعودی، جهانگیر: ۸۶
 مسگرزاد، جلیل: ۳۵
 مشکات، محمد: ۶۲، ۷۷
 مشکاتی، محمدمهدی: ۱۰۰
 مصباح یزدی، محمدتقی: ۱
 مصطفوی، زهرا: ۳۶، ۴۷، ۶۰
 مصلح، علی اصغر: ۴۸
 مظاہری، عبدالرضا: ۸۰، ۸۲
 مظفری فرد، مہناز: ۹۹
 معصومی، زہرہ: ۹۵
 معصومی، طیبہ: ۷۹
 مفتونی، نادیا: ۳۴، ۳۷، ۴۷، ۵۵، ۶۳، ۶۸، ۷۴، ۸۲، ۸۹
 مقربی، نواب: ۷۶، ۸۷
 ملایری، موسی: ۸۴، ۹۵، ۹۷
 ملایی، رضا: ۹۴
 ملکی، حمید: ۹۶
 ملکی، سمیہ: ۹۷
 منافیان، سیدمحمد: ۵۱، ۶۰
 منجزی، علی اصغر: ۴۴
 موحدنیا، معصومہ: ۵۹
 موحدی، نرگس: ۹۶
 موسوی کریمی، میرسعید: ۶۴
 موسوی مقدم، سیدمحمد: ۹۰
 موسوی، سیدمحمد: ۷۳
 موسوی، مریم السادات: ۱۰۰
 موسویان، حسین: ۲
 موسویان، سیدحسین: ۱۵
 موسوی نژاد، نفیسہ سادات: ۳۹
 موسوی نیا، میرہادی: ۳۷
 میراحمدی سلوکروئی، عبداللہ: ۶۵، ۵۸، ۹۱
 میرحسینی، سیدامین: ۹۸، ۱۰۰
 میردامادی، سیدمجتبی: ۷۱، ۹۷
 میردامادی، سیدمجید: ۶۱، ۸۵
 میرہادی، سیدمہدی: ۸۶
 میری، محمد: ۷۹
 ناجی اصفہانی، حامد: ۹۷
 نادعلی زادہ، حمزہ: ۸۴
 نادی، زینب: ۹۱
 ناصر تقوی، سیدمحمد: ۲۷
 نامور مطلق، بہمن: ۷۷
 نبوی، سعیدہ: ۴۱
 نبیان، پروین: ۵۵
 نجاتی، محمد: ۶۸، ۷۵
 نجفی افرا، مہدی: ۶۰، ۸۱، ۸۴، ۹۱، ۹۳، ۸۷
 نجفی، حسین: ۹۷
 نجفی، محمد: ۸۶
 نخودیان اصفہانی، ابوالقاسم: ۲۴
 ندری ابیانہ، فرشتہ: ۷۷
 نصری، عبداللہ: ۵۰
 نظری توکلی، سعید: ۲۷، ۵۸
 نظیری خامنہ، نوشین: ۹۸
 نفیسی، ناہید: ۴۳
 نکویی سامان، مہدی: ۵۵
 نوالی، محمود: ۱۲
 نوبخت، مینو: ۱۳
 نوچہ فلاح، رستم: ۳۸
 نوروزی، رضا علی: ۶۳
 نوری، محمد علی: ۸۱، ۹۴
 نویدی، محمد علی: ۲۵، ۵۱، ۵۳
 نیک سیرت، عبداللہ: ۴، ۲۵، ۴۴، ۴۶، ۴۷
 نیک فرجام، زہرہ: ۳۷
 نیکی، راضیہ: ۹۹
 واحدی، بہجت: ۵۶
 واعظی، سیدحسین: ۱۱
 وحدتی پور، محبوبہ: ۶۸
 وداد، منصورہ السادات: ۶۸
 وطن دوست، محمد علی: ۷۶
 وکیلی، ہادی: ۸۷
 ہاشم نژاد، حسین: ۵۲
 ہاشمی، ہادی: ۹۰
 ہاشمی گلپایگانی، نفیسہ: ۹۰
 ہمتی، عصمت: ۸۰
 ہنرجو، فتاح: ۸۲
 یاریان، مجید: ۷۸، ۸۹
 یاسی پور، غلامرضا: ۱، ۲، ۵، ۶
 یاور، سودہ: ۷۰
 یزدانی، علی: ۹۳
 یزدانی، نجف: ۸۴
 یزدی مطلق (فاضل)، محمود: ۲، ۲۶
 یعقوبیان، محمدحسن: ۶۴
 یوسف ثانی، سیدمحمود: ۲، ۴، ۵، ۶، ۱۱، ۲۴، ۵۴، ۸۲
 یوسفی، محمدطاہر: ۱۴

An Analysis of the “Transcendence of Wisdom” based on Sadrian Self-Knowledge and Methodology

Maryam Sadat Mousavi,¹ Mohammad Bidhendi,² and Mohammad Mahdi Meshkati³

Mullā Ṣadrā’s school of philosophy is known as the Transcendent Wisdom. Mullā Ṣadrā prefers the term “wisdom” to “philosophy” and chooses “transcendence, which, in his view, enjoys a dynamic status, as the general direction of his philosophical structure. This point connects us to a system of factors which deal with the quality, direction, and nature of transcendence in this school. The present paper aims to clarify the process of creating this transcendence, as one of the several factors which contribute to the superiority of Sadrian wisdom, through investigating its psychological and methodological elements in two fields of the Origin and eschatology. Based on a Sadrian approach, if one seeks wisdom, they must become creative for themselves and in themselves and change their role from a spectator to a player in the realm of existence. Mullā Ṣadrā’s different view of the truth of the soul and expanding its perceptive levels are intertwined with methodology. This is because in his philosophy the knowledge of the soul is considered a method used in theology and eschatology. In his methodology, Mullā Ṣadrā begins with the recreation of concepts and, following a comprehensive and interdisciplinary approach, finds the correct method to be a combination of the intellect, transmission, and intuition. *T’awīl* (esoteric exegesis) and the use of a supreme language are among the other factors which are related to Mullā Ṣadrā’s specific methodology.

Key Terms

wisdom
self-knowledge
Mullā Ṣadrā

transcendence
methodology

1. PhD candidate of Transcendent Philosophy, University of Isfahan, Isfahan, Iran, maryam_sadat_moosavi@yahoo.com
2. Assistant Professor (corresponding author), Islamic Philosophy and Kalam Department, University of Isfahan, Isfahan, Iran, bidhendimohammad@yahoo.com
3. Assistant Professor, Islamic Philosophy and Kalam Department, University of Isfahan, Isfahan, Iran, mahdimeshkati@yahoo.com

Consistency of Mullā Ṣadrā's Perception of the Principle of Impossibility of the Knowledge of Effect without the Knowledge of Cause with Ontological Foundations of the Transcendent Philosophy

Seyed Amin Mirhoseini¹ and Ali Fath Taheri²

According to the principle of “impossibility of the knowledge of effect without the knowledge of cause”, it is not possible to attain any certain knowledge of an effect prior to attaining the knowledge of its cause. Based on logicians’ reading of this principle, it is only our acquired knowledge, which is obtained through reasoning, that conforms to this principle. Nevertheless, Mullā Ṣadrā provides an innovative analysis of the mentioned principle and, in contrast to logicians, concludes that it applies to all types of knowledge, whether acquired, presential, axiomatic, or theoretical. Some commentators of Mullā Ṣadrā’s works do not agree with his new interpretation of this principle and maintain that it is defective. However, the present study reveals that his perception is compatible with his own ontological principles, and the criticisms advanced by his commentators originate in their lack of attention to them.

Key Terms

knowledge
effect
ontological principles

cause
impossibility
Mullā Ṣadrā

-
1. PhD candidate of Philosophy (corresponding author), Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran, o.mirhoseini.o@gmail.com
 2. Associate Professor, Philosophy Department, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran, fathtaheri@hum.ikiu.ac.ir

the borderlines of intellect from those of narration and gnosis. In this paper, while presenting Mullā Ṣadrā's view of his own school, it has been tried to clarify Sadrian thoughts based on their internal content and external conditions in order to provide a new analysis of his thought system.

Key Terms

wisdom
life-course method
Mullā Ṣadrā

functionalism
Transcendent Philosophy

From Wisdom to Functionalism: A New Analysis of the Nature of Mullā Ṣadrā’s Philosophical Paradigm

Hassan Raḥbar¹ and Hamid Eṣkandari²

The nature of Mullā Ṣadrā’s philosophical paradigm as a comprehensive system of philosophy has always been investigated by researchers in related fields. So far, eight views have been proposed in this regard; some of them consider Mullā Ṣadrā’s school to be a philosophical one; some others view it as a gnostic one, while others attribute a *kalāmī* nature to it. Nevertheless, his words and writings contradict these views. He mainly prefers to call his system of thoughts “wisdom”, which means the knowledge of God and His attributes and acts based on a mixed *kalāmī*-gnostic method. However, the writer believes that wisdom has no independent identity distinguishing it from philosophy, *kalām*, and gnosis and cannot be deemed as an independent school. Accordingly, in order to provide an accurate explanation of his system of thoughts, in addition to internal and content-based analyses, one should observe the external features of the world Mullā Ṣadrā lived in. Hence, from an external perspective, it apparently follows “consensus-creating functionalism”; that is, his school seeks to create functional unity among the three systems of thought. From an external perspective, it follows an anthropological life-course approach; in other words, one should consider the various philosophical, social, and political conditions of his time in explaining the discussions, problems, and methods embedded in his system of thinking. Accordingly, the writer believes that three points should be considered in adopting an optimal approach to examining the Sadrian system of thought: the distinction between the truths about the intellect and the truths about faith, omission of what is inconsistent with philosophical method, and distinguishing

1. Assistant Professor (corresponding author), Islamic Philosophy and Wisdom Department, University of Sistan and Baluchestan, Sistan and Baluchestan, Iran, hassan_rahbar@yahoo.com

2. Assistant Professor, Islamic Philosophy and Wisdom Department, University of Sistan and Baluchestan, Sistan and Baluchestan, Iran, dr.hamid.eskandari@theo.usb.ac.ir

A Study of Mudarres Zunūzī's View of the Theory of Interrupting the Divine Punishment based on the Ideas of Ibn 'Arabī and Mullā Ṣadrā

Hamidreza Khademi¹ and Reza Hesari²

The eternity of divine punishment is among the important eschatological problems and discussions in philosophy and gnosis. Ibn 'Arabī and Mullā Ṣadrā's scrutiny and analysis of this problem attracted the attention of several Muslim thinkers to this subject in later times. Among them, Āqā 'Alī Mudarres Zunūzī was one of the advocates of the theory of sinners' eternal punishment in hell. In his glosses on *al-Asfār*, he adduced three arguments for this theory including the direct reference of some Qur'anīc verses to the eternity of punishment, the absence of any defense against divine punishment, and the concomitance of Man's free will with eternal punishment. Zunūzī does not agree with the *ḥadīth* that Mullā Ṣadrā cites in order to demonstrate the interruption of punishment. However, in this paper the authors demonstrate that his criticism of Mullā Ṣadrā's view is unfounded. Therefore, it can be said that the arguments adduced by some philosophers and gnostics in defense of the interruption of punishment are complete and can rationally justify this problem.

Key Terms

Hereafter
stopper of punishment
Ibn 'Arabī
Mudarres Zunūzī

eternity of punishment
human will
Mullā Ṣadrā

-
1. Assistant Professor (corresponding author), Philosophy and Kalam Department, The Organization for Researching and Composing University Textbooks in Humanities (SAMT), Tehran, Iran, khademi4020@yahoo.com
 2. PhD candidate of Islamic Philosophy, Baqir al-Olum University, Qom, Iran, yazahra2233@gmail.com

Place of Act in Man's Existence in Mullā Ṣadrā

*Fateme Soleimani Darrebaghi**

One of the important problems in the field of anthropology is the place of “act” in Man's existence and its role in attaining perfection. In Mullā Ṣadrā's view, when a person performs an act, its truth is developed inside their soul so that thoughts and beliefs function as origins of different tendencies and feelings in human beings. Therefore, external acts are manifestations of human thoughts, intentions, feelings, and tendencies; they do not directly affect the formation of the truth of human beings but only function as the manifestation of the truth of the human soul. In this way, the truth and inner nature of act is identical with soulish forms and habits, which in the hereafter create the Ideal and otherworldly body. In fact, human beings represent themselves in the outside world through their acts. Hence, Mullā Ṣadrā rejects the idea that act is the cause of the emergence of states and attributes in the soul and, in case of repetition, results in the development of soulish habits. He, rather, believes that act is the product of human states and tendencies and merely plays the role of an intermediary between the human soul and the external material world. However, acts indirectly affect the formation of new thoughts and, as a result, new emotions and dispositions.

Key Terms

act
tendencies and feelings
Mullā Ṣadrā

bases of act
soulish states and habits

* Associate Professor, Islamic Philosophy and Kalam Department, Imam Sadiq University, Women's Campus, Tehran, Iran, f.soleimani@isu.ac.ir

Criteria for *Muqarrabūn* in Mullā Ṣadrā's Philosophical Works and Commentaries

*Fatemeh Sadeqzadeh Qamsari**

The Holy Qur'an has granted a very special station to a group of believers called *muqarrabūn* (Those who are close to God). Moreover, it has considered specific places in Paradise and some Otherworldly rewards for them which are different from those promised to ordinary pious believers. Therefore, it is necessary to investigate those attributes of this particular group which distinguish them from other pious, faithful, and righteous people. Some features such as knowledge, good deeds, worship, piety, high moral values, and devotion to social and benevolent services are easily detectable in *muqarrabūn*. Based on Sadrian principles, Man attains theoretical and practical perfection through the perception of truths and moral justice and, hence, finds access to true human pleasures. He also refers to a number of different criteria for identifying *muqarrabūn* including perfection in terms of knowledge and moral piety, intuition of the kingdom and God's glory, drowning in divine kindness, and enjoying gnosis and true righteousness. However, Mullā Ṣadrā's views regarding certain questions and issues in relation to *muqarrabūn* are sometimes ambiguous and sometimes non-revealing. Following a critical approach, the present paper analyzes the mentioned views.

Key Terms

Muqarrabūn
the righteous
impractical knowers
scientific perfection
Mullā Ṣadrā

the people of the Right Hand
average people
the holy ignorant
moral justice

* Associate Professor, Islamic Philosophy and Kalam Department, Imam Sadiq University, Women's Campus, Tehran, Iran, sadeqzadeh@isuw.ac.ir

analysis of this problem based on Sadrian principles could lead to an acceptable justification in this regard.

Key Terms

existential divisions
principlality of existence
Mullā Şadrā

commensurability
gradation of existence

An Analysis of the Double-Sided Divisions of Existence based on Sadrian Philosophical System

*Abdolali Shokr**

One of the principles of existence is its commensurability with actuality, externality, and unity. Accordingly, the problem is that this commensurability requires the other divisions, i.e., potential, mental, and multiple types of existence, to exit its domain of divisions. Later philosophers have tried to resolve this problem by adding two soulish and relative values. Regarding the soulish value, the actuality, unity, and externality of an existent are considered without comparing it to other existents, thus existence becomes commensurate with actuality, unity, and objectivity. Regarding the relative aspect, existences are compared to other existences, find their place in the division, and become the divided of the side in front of it. However, there is another problem because, based on the second assumption, the other side will not be compatible with the meaning of the divisions being the divided. This is because the divisions are separate from each other and have nothing in common; otherwise, the division would be meaningless. Apparently, this problem arises when dealing with the principiality of being and quiddity and ontological separation because the first division has been formed based on the philosophical system of early philosophers and is compatible with its fundamental principles. Following a comparative analytic method of content analysis, the present paper examines the roots of the changes in the double-sided divisions of existence and demonstrates that they were initially developed in the works of philosophers before Mullā Ṣadrā without taking the problem of the principiality of existence into consideration. However, they were later reinterpreted on the basis of this principle and, thus, created this problem. An

* Associate Professor, Islamic Philosophy and Kalam Department, Shiraz University, Shiraz, Iran, alishokr67@gmail.com

Structure of Logical Propositions in the View of Muslim Philosophers and Logicians

*Maghsoud Mohammadi**

Logical propositions are divided qualitatively into affirmative and negative types, and each of them is also divided into three attributive-predicate, privative-predicate, and negative-predicate types. Nevertheless, there are serious disagreements among philosophers and logicians regarding their structure and content, which demands more research. Neither is there any unanimity as to the number of the constitutive components of the truth of propositions and the components necessary for their realization. The number of components of a proposition is determined based on the difference between simple questions and affirmative and negative compound questions. Moreover, some thinkers maintain that the judicial relation is an affirmative and ontological relation in all propositions, whether affirmative or negative. However, some others believe that it is affirmative only in affirmative propositions, while it is negative and non-existential in negative propositions. Furthermore, the conditional or non-conditional nature of the actualization of modified affirmative propositions has been propounded, and the negative-predicate proposition has been debated. The structure of a negative-predicate proposition, when pronounced, is similar to a negative attributive proposition but is different from it regarding its content and signification. The content of a negative attributive proposition pertains to the elimination and interruption of the affirmation judgment, while the content of a negative-attributive proposition focuses on affirmation of negation. Khwajah Naṣīr al-Dīn Ṭūsī and ‘Allāmah Ṭabātabā’ī, the contemporary philosopher, do not accept such a proposition as a logical proposition.

Key Terms

subject
predicate
privative-predicate proposition

negative predicate
judicial relation
judgment

* Associate Professor, Islamic Azad University, Karaj Branch, Karaj, Iran (Editorial Board member of *Kheradname-ye Sadra*), mmohammadi@kiaiu.ac.ir

Efficient Causality in the View of Islamic *Mutikallimun* and Philosophers

*Seyyed Sadr al-Din Taheri**

Causality is at the center of several natural relationships which are studied in empirical sciences. Presently, it is the basis of the discovery of scientific laws. Moreover, the applications of different laws in various sciences, including all the laws related to individuals, societies, and other natural realms, in relation to fauna, flora, and minerals or inanimate things, have causality at their center. Here, the author has tried to examine the validity of the principle of causality from the viewpoints of two Islamic schools (*Mu'tazilah* and *Ash'ariyyah*) and two schools of Islamic philosophy (Peripatetic and Transcendent – from Ibn Sīnā to 'Allāmah Ṭabāṭabā'ī). This paper consists of an Introduction, three detailed reports, a summary of findings, and a conclusion.

Key Terms

cause

Mu'tazilah

Peripatetic Philosophy

effect

Ash'ariyyah

Transcendent Philosophy

* Professor at the Philosophy Department of Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran (Editorial Board member of *Kheradname-ye Sadra*), ss_tahery@yahoo.com

Secrets of *Sharī'ah* and Benefits of Obedience in Mullā Ṣadrā's View

*Seyyed Mostafa Mohaqqiq Damad**

According to religious teachings, religious rites and rituals, in addition to their external image, possess an internal image which creates Man's identity and soul. In Islamic traditions, several works have been written on the secrets of *Sharī'ah*, some of which discuss them in general and some analyze specific rites and rituals. In this regard, reference can be made to *al-Futūḥāt al-makkīyyah* by Ibn 'Arabī, *Asrār al-sharī'ah wa aṭwār al-tarīqah wal-ḥaqīqah* by Sayyid Haydar Amuli, *Mahajjat-al-bayḍā* by Mullā Muḥsin Fayḍ Kāshānī, treatise of *al-Tanbihāt al-'aliyyah ala waza'if al-ṣalāt al-qalbīyyah* by Shahīd Thānī, and *Asrār al-ṣalāt* by Imam Khomeini. In two parts of the book *al-Shawāhid al-rubūbīyyah fil manahij al-sulukīyyah*, Mullā Ṣadrā has also discussed the secrets of *Sharī'ah*. The present paper investigates and analyses his views regarding the secrets of *Sharī'ah*.

Key Terms

secrets of *Sharī'ah*
rejection of what is other than God
control over whims

philosophy of religious rites and rituals
union with the object of worship
Mullā Ṣadrā

* Professor of Law at Shahid Beheshti University, Tehran, Iran (Editorial Board member of *Kheradname-ye Sadra*), mdamad@ias.ac.ir

What is Metaphysics?

*Reza Dawari Ardakani**

Aristotle's *Metaphysics* is perhaps the most fundamental work in the field of philosophy. The importance of this book is to the extent that it is now about 2000 years that its name is used to refer to first philosophy (*philosophia prima*) and theology. It is at least 1500 years that metaphysics is viewed as a science that discusses the basic principles, first causes, and subjects in particular sciences. Metaphysics, which was initially called first philosophy and universal science, consisted of two parts, one speaking of absolute existence and its essential accidents and the other discussing theology. Accordingly, the philosophers of the Islamic world called first philosophy or universal science theology and divided it into two parts: general affairs or theology in the general sense of the word, which discusses existence and its principles, causes, and accidents, and particular theology or theology in the particular sense of the word, which deals with problems related to oneness and attributes, names, and acts of the Almighty Necessary. Islamic philosophers were unanimous at least regarding the basic principles and many essential problems. However, in modern Western philosophy, metaphysical problems have developed a new form and, thus, different fields of philosophy have come into existence. The philosophers of the modern era, from the time of Descartes until now, have provided a definition for metaphysics which is apparently different from Aristotle's. Instead of defining and describing this science, they have defined their own philosophy. The present paper aims to clarify the nature of metaphysics through a historical analysis of the subject of this scientific discipline.

Key Terms

metaphysics
ontology
theology

first philosophy
general affairs

* Professor of Philosophy at the University of Tehran and President of the Academy of Sciences of the Islamic Republic of Iran (Editorial Board member of *Kheradname-ye Sadra*), rdavari@ias.ac.ir

Supplementary Data

The journals welcome audio, video, multimedia and other supplementary material to support and enhance the submitted reports of scientific research. All submitted files should be properly labeled so that they directly relate to the file's content.

Paper Submission

- Authors are recommended to submit both the Word and PDF formats of their papers through the website of each journal to the following address:
 - Quarterly of *Kheradname-ye Sadra*: kherad.mullasadra.org
 - Quarterly of *History of Philosophy*: hop.mullasadra.org
 - Biannual Journal of *Philosophy and Children*: pac.mullasadra.org
- In case the authors cannot use the submission links, they can email their papers to siprin@mullasadra.org. Authors are required to type “related to the Journal (name of the journal)” in the subject section.

Introduction: State the objectives of the work and provide an adequate background, avoiding a detailed literature survey or a summary of the results.

Literature Review

Research Questions

Material and Methods: Provide sufficient details to allow the work to be replicated.

Results: Results should be reported concisely and precisely.

Discussion: This section should discuss the significance of the results of the work, not repeat them. Authors can also combine the Results and Discussion sections; however, they are advised to avoid extensive citations and discussion of published literature.

Conclusions: The main conclusions of the study should be presented in a short Conclusions section, which should not simply repeat earlier sections.

Appendices: If there is more than one appendix, they should be identified as A, B, etc.

Acknowledgements: Submit acknowledgements in the title page of the submission. In the acknowledgements list the individuals who provided help during the research.

Footnotes: Footnotes should be used very sparingly. Number them consecutively throughout the article, using superscript Arabic numbers. Do not include footnotes in the Reference list.

Tables: Tables should be submitted as editable text and not as images. They should be placed next to the relevant text in the article. Number tables consecutively in accordance with their appearance in the text and insert the related caption above it. Be sparing in the use of tables and ensure that the data presented in them do not duplicate results described elsewhere in the article.

References

- **Citation in text:** Please ensure that every reference cited in the text is also present in the reference list (and vice versa). Citation of a reference as 'in press or forthcoming' indicates that the item has been accepted for publication.
- **Web references:** Authors are required to provide the full URL and the date when the reference was last accessed. Web references should be included in the reference list.

Reference Style

- **Text:** Citations in the text should follow the referencing style detailed in *Publication Manual of the American Psychological Association* (Sixth Edition, ISBN 978-1-4338-0561-5).
- **List:** References should be arranged first alphabetically and then further sorted chronologically if necessary. More than one reference from the same author(s) in the same year must be identified by the letters 'a', 'b', 'c', etc., placed after the year of publication.

Examples:

Reference to a journal publication:

Asghari, M., Gholami, P., & Emami, R. (2018). Mulla Sadra and self-knowledge. *Kheradname-ye Sadra*, 84, 42-43.

Reference to a book:

Akhlaghi, M., & Mehran, F. (2019). *Mulla Sadra and self-knowledge*. (2nd ed.). Tehran: Sadra Publications, (Chapter 4).

Reference to a chapter in an edited book:

Akhlaghi, M., & Mehran, F. (2019). Mulla Sadra and self-knowledge. In A. B. Mohammadi & F. Taheri (Eds.), *An introduction to Transcendent Philosophy* (pp. 232-257). Tehran: Sadra Publications.

Reference to a website:

Mulla Sadra and self-knowledge. (2017). http://www.mullasadra.org/new_site/English/index.htm/ Accessed 22 June 2018.

Reference to a conference paper or poster presentation:

Akhlaghi, M., & Mehran, F. (2019). Mulla Sadra and self-knowledge. Paper presented at Mulla Sadra Conference (11th edition), Tehran, Iran.

Role of the Funding Source

Authors are requested to identify who provided financial support for the conduct of the research and/or preparation of the article and to briefly describe the role of the sponsor(s), if any, in study design; in the collection, analysis and interpretation of data; in the writing of the report; and in the decision to submit the article for publication.

Formatting

All manuscripts should follow the same format and consist of the following sections:

- A clear and well-worded title
- An abstract (about 200 words)
- Key terms (a maximum of 10 words in alphabetical order)
- Introduction
- Body
- Method
- Results
- Discussion
- Suggestions for further research
- References

- The abstract should include the purposes, method, main findings, and results of the study.
- The journals accept papers in the MS Word format. Manuscripts should not exceed 7000 words (including references, appendices, etc.). The manuscript should be justified and single-spaced with wide margins on one side. Authors are advised to use a Times New Roman font size of 11. Each new paragraph should be clearly indented. All tables and figure captions should appear on separate pages at the end of the manuscript, and all pages should be numbered consecutively.
- English translations of the title, abstract, and key terms of the paper must be given in a different page.
- The title of the paper and the author's name and surname, academic rank, and affiliation must be written in English on a separate page. The author is required to provide their home/work address, mobile number, and email address on the same page. The English version of the author's name will appear in the target journal as given in this page.
- Authors need to clearly indicate who will handle correspondence at all stages of refereeing, publication, and also post-publication. Contact details must be kept up-to-date by the corresponding author.
- All rules of punctuation and capitalization must be observed in the writing of the articles.
- Authors are expected to consider carefully the list and order of authors before submitting their manuscripts and provide the definitive list of authors at the time of the original submission. Any addition, deletion or rearrangement of author names in the authorship list should be made only before the manuscript has been accepted and only if approved by the journal Editor.

Article Structure

Subdivision-numbered sections: Divide your article into clearly defined and numbered sections using 1.1 (then 1.1.1, 1.1.2, ...), 1.2, etc. The abstract is not included in section numbering. Any subsection may be given a brief heading appearing on a separate line.

- time, interaction of philosophical thoughts, effects of philosophers' thoughts on society and future schools of philosophy, comparative studies on history of philosophy
- Iranian and Illuminationist philosophical thoughts
- Philosophical historiography
- History of Islamic philosophy
- History of ancient philosophy
- Oriental philosophies

3. The Biannual Research-Analytic Journal of *Philosophy and Children* accepts papers in the following fields:

- Philosophy and children's spirituality (theoretical and field studies)
- Models, methods, and tools of teaching philosophy and spirituality to children

The submissions could be based on philosophical or interdisciplinary studies (education, philosophy, psychology, sociology, children's education).

Manuscript Acceptance (Preliminary Conditions)

- The submissions must meet the aims and scope of each journal. They should have been written following a well-designed research method and entail a well-established theoretical foundation, present a theory, follow a critical approach, include a comparative analysis of existing theories and ideas, or offer an unprecedented interpretation of an old or new related issue.
- The articles must be original and written on the basis of the studies conducted by the author. Where an article is found to have plagiarized other work without permission or sufficient acknowledgement, SIPRI reserves the right to retract it and take appropriate legal action.
- Authors are solely responsible for the content of their manuscripts. Their publication in the journals of the Sadra Islamic Philosophy Research Institute is only intended to introduce new theories, promote exchange of ideas, and knowledge generation and, in no way, does it demonstrate the Institute's confirmation of its full content.
- The articles should enjoy logical coherence and cohesion and meet the standards of academic writing.
- If the manuscript is based on an MA thesis or PhD dissertation, the author (s) is required to acknowledge the point at the beginning of the paper in a footnote.
- The articles derived from theses or dissertations should observe the rules of the affiliated universities. Authors are required to inform the journals about such rules. The submitted papers will be accepted for the review process with the signed agreement of the thesis or dissertation advisor.
- As part of the submission process, the author is required to warrant that the paper has not been published elsewhere, either in part or whole, is not under consideration for publication elsewhere, and is not being submitted simultaneously elsewhere. The journals accept papers whose abstracts have been previously published in the proceedings of national and international seminars and conferences; however, they should not have been published in whole in the proceedings.
- Papers based on translated works are not accepted.
- The submission of a manuscript does not guarantee its publication in the intended journal. The Institute decides whether to accept, reject, or edit the submissions.
- It is the authors' responsibility to track the result of the review process.
- Authors are required to check the related existing literature thoroughly prior to submitting their papers. The journals do not publish papers on repetitious topics.

Manuscript Submission Guidelines for the Journals of the Sadra Islamic Philosophy Research Institute

Introduction

The Sadra Islamic Philosophy Research Institute (SIPRIn) presently publishes three specialized journals. The journals only publish manuscripts in Persian; however, each issue also includes the English translations of the abstracts of the published papers. Submission of an article to any of the journals indicates full agreement with the publication conditions of the Institute and granting SIPRIn the sole and exclusive right and license to publish and republish the accepted papers. The submission of a manuscript is no guarantee for its publication, and the Institute is free to accept, reject, and edit the paper. Received articles will not be returned to the authors, and the rejected, retracted, or withdrawn papers will be removed from each journal's archive.

Peer Review Process

The peer review process will be completed following the steps given below:

- 1) Verification of the originality of submitted articles with duplication-checking and anti-plagiarism software
- 2) Manuscript evaluation by the editor
- 3) Review by two independent experts
- 4) Decision-making by the editorial board and editor

Any manuscript which does not meet the standards of the host journal at any stage will leave the review process at the recommendation of the editor of the journal. Authors are required to acknowledge in writing that they have observed all legal and ethical principles in the writing and publication of their manuscripts. It is emphasized that the manuscripts which have not been prepared on the basis of the guidelines provided by SIPRIn will not be reviewed.

SIPRIn Journals

1. Scientific Quarterly of *Kheradname-ye Sadra* publishes papers in the following fields in the given order of importance:
 - Mulla Sadra and the Transcendent Philosophy, Sadrian philosophers and commentators and critics of Mulla Sadra's philosophy, philosophers and philosophical schools influencing the Transcendent Philosophy
 - Islamic philosophy and wisdom
 - Islamic gnosis and *kalam*
 - Comparative studies on Illuminationist philosophical schools
2. Scientific Quarterly of *History of Philosophy* publishes papers in the following areas in the given order of importance:
 - Etymology of philosophical schools and thoughts, unity of philosophers' thoughts and philosophical schools with the social and philosophical conditions of their

4. The editor should choose qualified reviewers based on their field of expertise and academic experience. At the same time, the editor should carefully supervise the reviewers' job and prevent the occurrence of partial, baseless, or humiliating judgments and reviews.
5. The editor is responsible to inform the authors about the acceptance or rejection of their papers in a timely fashion.
6. The editor and the members of the editorial board cannot show, disclose or discuss the manuscript with others or use them for personal advantage prior to the publication of the paper.
7. The editor and the editorial board should not consider manuscripts in which they have conflicts of interest resulting from competitive, collaborative, or other relationships or connections with any of the authors, companies, or institutions connected with the paper.
8. The editor and editorial board members should not expect any kind of favor or flexibility in the publication of their own papers in the journal.
9. The editor will take responsive measures when ethical concerns are raised with regard to a submitted manuscript or published paper. Every act of unethical publishing behavior will be investigated, even if it is detected years after publication. If, on investigation, the ethical concern or authorship misconduct is well-founded, a correction, retraction, expression of concern or other note will be published in the journal and the indexing organizations and other related parties will be informed in an explicit, clear, and timely fashion.
10. The editor is responsible to supervise the whole processes of the edition and publication of the papers. In case any error or careless handling of the assigned tasks is observed on the part of the editorial board members, reviewers, and other journal staff, the editor should immediately issue an erratum or corrigendum in the journal and provide the required information as accurately and clearly as possible.
11. The editor and editorial board members should continually learn about the views of the authors, readers, and reviewers of the journal to optimize and modernize the publication policies, face validity, and content quality of the journal.

E. Responsibilities and Duties of Administrative Managers, Experts, Editors, and Translators

1. Administrative managers are responsible to develop a comprehensive data bank regarding the reviewers and authors of the journal with the cooperation of the editor and editorial board members and continually update it.
2. Administrative managers should record and archive the reports of the review process as scientific documents and keep the names of the reviewers of each paper confidential.
3. None of the journal staff, including the managers, experts, editors, translators, and other administrative employees, should make any move outside their own domain of responsibilities in order to interfere with the process of paper review and publication. All of them should keep the official documents and manuscript data confidential, and none of them can use the unpublished data for their personal advantage.
4. All journal staff, particularly administrative managers and editors should do their best not to deviate from norms of research ethics or ignore any publication misconduct and try to promote the overall quality of the journal.

Message of the President of the Sadra Islamic Philosophy Institute

While wishing well for all the addressees of this ethical guide, I recommend all of them not to forget God as the Supervisor of all their endeavors and provide their services to the world of knowledge and science solely for His satisfaction. May He reward them both in this world and in the other world.

C. Referee Responsibilities

1. To inform the journal's office immediately after receiving a paper for the review process about accepting the review offer or rejecting it due to their unfamiliarity with the paper's subject area, their involvement in the publication of the paper or their personal relationships with the author/s.
2. To study and analyze the papers accurately in terms of content and format and announce their strengths and weaknesses in an explicit but constructive manner.
3. To judge the manuscripts objectively based on scientific proofs and sufficient reasoning and in a timely fashion. Reviewers should not involve any kind of personal, professional, racial, religious, etc. prejudice in their judgment.
4. To read the whole manuscript meticulously and do not decide about the acceptance or rejection of a paper only based on reading a part of it.
5. To check and report any shortcomings in terms of citations, quotations, and accurate provision of bibliographical data regarding the source materials.
6. To inform the editor if a manuscript contains or appears to contain plagiarized material or falsified or manipulated data or bears any similarity to another manuscript either published or under consideration by the journal.
7. Not to correct, modify, or rewrite the manuscript based on personal taste.
8. To treat the manuscript as confidential and not to show, disclose, or discuss it with others except where specific scientific advice may be sought. Reviewers are also obliged to ensure that all unpublished data, information, interpretation, and discussion in a submitted paper remain confidential. They cannot talk about them to anyone prior to the publication of the paper or use them to their own advantage or to the disadvantage of others. After the publication of the articles, reviewer cannot disclose any details other than those in the published paper.
9. Reviews should be conducted objectively. Personal criticism of the author is inappropriate. Reviewers should express their views clearly with supporting arguments and avoid mixing the review process with the criticism of the content.
10. Reviewers cannot assign another individual to evaluate the paper. In case of seeking minor assistance from another person, they should inform the journal's editorial office of the exact personal data of the contributor.
11. A Reviewer should never communicate directly with the author of the paper under the review process. Any contact with the author/s will be made through the journal's editorial office.
12. The anonymity of reviewers is strictly preserved from the authors, unless a reviewer voluntarily signs their comments to authors.
13. In case a reviewer is unable to complete their report on a paper, they should inform the editorial office as soon as possible so that the reviewing process is not delayed.

D. Editor and Editorial Board Responsibilities

1. The editor and members of the journal's editorial board are chosen from among the experienced experts and authorities of related fields, and they should perform the assigned responsibilities while observing the principles of truth-seeking, justice, objectivity, professional ethics, and others rights. They should also be ready to respond to any potential questions and ambiguities.
2. The editor and editorial board should try their best in order to promote the quality of the journal and introduce it to the related national and international academic centers.
3. The editor and editorial board decide whether to accept or reject the submissions while considering the reported views of the reviewers without exercising their personal preferences.

B. Author Responsibilities and Obligations

1. The submitted paper should be related to the main theme of each journal and has been written and formatted in accordance to the journal's standards.
2. The submitted paper should report on a study conducted based on an original and well-established research method. It should include a theory, follow a critical approach, provide a comparative analysis or a new interpretation of related issues, enjoy logical coherence, and observe the APA principles in format.
3. The paper should be the outcome of a study carried out by the author/s. Extreme care must be exercised in the correct reporting of the data, the obtained results, and the drawn conclusions and citing the used references.
4. Authors are solely responsible for the originality and authenticity of the content of their papers.
5. Copyright materials can only be published with the written and signed consent of their original owners.
6. Submission of an article implies that it has not been published previously (in part or whole), and that it is not under consideration for publication elsewhere.
7. Submission of a paper which is the modified version of previous published materials by the author will be considered as an instance of self-plagiarism, which is not approved by SIPRIn.
8. In case a paper is multiple-authored, all authors are required to acknowledge their written consent as to the publication of the paper. All the authors are responsible for the content of the paper. If the paper has been derived from a thesis, dissertation, or research project, it should be acknowledged in a footnote on the first page of the paper.
9. Authors are asked to provide contact details and academic affiliations for all co-authors and clearly identify who the corresponding author will be.
10. Authors are encouraged to include a declaration of any conflicting interests.
11. The submission of a paper implies that the author has obtained the consent of all parties who have made a substantial contribution of any kind to the article.
12. In case authors observe any kind of error in their papers, they are required to inform the journal at most one month after its publication so that the journal can publish an erratum or corrigendum.
13. Authors are advised to keep a copy of their submitted papers and the related raw data for one year after its publication in their journal of interest in order to be able to respond to the readers' potential questions and criticisms.
14. Authors are obliged to observe all the principles of research and publication ethics. If at any stage of the review process, the reviewers observe any case of deviation from such principles, as given below, the paper will be removed from the review process.
 - **Plagiarism:** The deliberate or undeliberate wrongful appropriation and stealing and publication of another person's language, original thoughts and ideas, or expressions and passing them off as one's own.
 - **Ghostwriting:** Employing someone else to do the research and write the paper.
 - **Data Fabrication:** Reporting and presentation of unreal data and fabricated conclusions as personal findings.
 - **Data distortion:** Manipulating the research data collection instruments and tools and the research process and changing or omitting certain data so that the results of the research are rendered unreal.
 - **Misrepresentation of involvement:** Inappropriate claims to authorship and/or attribution of work where there has been no significant contribution or the denial of authorship when an author has made a significant contribution.

Publication Ethics of the Sadra Islamic Philosophy Research Institute

The following details the rules and principles that govern all scientific, research, and publication activities and responsibilities in the Sadra Islamic Philosophy Research Institute (SIPRIn) in order to prevent the occurrence of any kind of intentional or unintentional academic misconduct. The Institute is committed to upholding the integrity of the work it publishes and believes that the value of academic publishing relies on everyone involved behaving ethically. This ethical guide has been developed based on a number of higher order scientific documents, such as the sanctioned laws and regulations of the Ministry of Science, Research, and Technology and the Iranian Commission for Evaluation of Scientific Journals, the rules and administrative experiences of SIPRIn and, particularly, Qur'anic and Islamic theorems and teachings. The following points are only intended to give a broad overview of the most important principles and are not exhaustive. Evidently, if a specific principle is not directly stated in this guide, it does not mean that it should not be observed. In fact, the publication ethics of the Institute will be continually updated in the light of new experiences and in case the necessity arises.

A) General Laws

1. All the parties involved in the publication process, including the scientific board members, editors, directors, administrative experts, and authors are required to read the guide thoroughly and observe all the laws. Any kind of cooperation with the journals published by SIPRIn indicates the acceptance of all the regulations listed in this guide and the other legal, academic, and administrative obligations recorded in related documents. In case any individual violates the specified principles and responsibilities, SIPRIn will follow the necessary legal and ethical procedures.
2. Authors are solely responsible for the content of their works. The publication of a paper in SIPRIn's journals is only intended for promotion of exchanges of ideas and providing an optimal context for scientific innovation, and in no way does it indicate the confirmation of its content by the journal in which it is published.
3. SIPRIn has full authority in accepting or rejecting the papers. The submission of a paper does not necessarily mean that it will be published. Moreover, the journals hold the right to edit the submitted papers.
4. SIPRIn holds the sole and exclusive copyright of the accepted papers either in their original version or in their translated version.
5. The received papers will not be returned to the authors.
6. The Sadra Islamic Philosophy Institute will guarantee the protection of scientific findings of the papers before their publication and the anonymity of the referees.
7. The review process consists of four stages, as follows:
 - a) The editor will examine the paper in terms of its necessary and preliminary features and originality. The journal has a strict policy against plagiarism at this stage.
 - b) Two experts will review the paper regarding its findings and innovative ideas.
 - c) The editor-in-chief will make the final decision as to the acceptance or rejection of the paper based on the views of the referees and his/her own view in line with the guidelines developed for Iranian scientific journals.
 - d) The Editorial Board should confirm the publication of the reviewed paper.

It is emphasized that any paper that is not approved at any of the above stages will be removed from the review process under the supervision of the editor.

Contents

Publication Ethics of the Sadra Islamic Philosophy Research Institute	3
Manuscript Submission Guidelines for the Journals of the Sadra Islamic Philosophy Research Institute	7
What is Metaphysics? <i>Reza Dawari Ardakani</i>	12
Secrets of <i>Sharī'ah</i> and Benefits of Obedience in Mullā Ṣadrā's View <i>Seyyed Mostafa Mohaqiq Damad</i>	13
Efficient Causality in the View of Islamic <i>Mutikallimun</i> and Philosophers <i>Seyyed Sadr al-Din Taheri</i>	14
Structure of Logical Propositions in the View of Muslim Philosophers and Logicians <i>Maghsoud Mohammadi</i>	15
An Analysis of the Double-Sided Divisions of Existence based on Sadrian Philosophical System <i>Abdolali Shokr</i>	16
Criteria for <i>Muqarrabūn</i> in Mullā Ṣadrā's Philosophical Works and Commentaries <i>Fatemeh Sadeqzadeh Qamsari</i>	18
Place of Act in Man's Existence in Mullā Ṣadrā <i>Fateme Soleimani Darrebaghi</i>	19
A Study of Mudarres Zunūzī's View of the Theory of Interrupting the Divine Punishment based on the Ideas of Ibn 'Arabī and Mullā Ṣadrā <i>Hamidreza Khademi and Reza Hesari</i>	20
From Wisdom to Functionalism: A New Analysis of the Nature of Mullā Ṣadrā's Philosophical Paradigm <i>Hassan Rahbar and Hamid Eskandari</i>	21
Consistency of Mullā Ṣadrā's Perception of the Principle of Impossibility of the Knowledge of Effect without the Knowledge of Cause with Ontological Foundations of the Transcendent Philosophy <i>Seyed Amin Mirhoseini and Ali Fath Taheri</i>	23
An Analysis of the "Transcendence of Wisdom" based on Sadrian Self-Knowledge and Methodology <i>Maryam Sadat Mousavi, Mohammad Bidhendi, and Mohammad Mahdi Meshkati</i>	24

﴿ He is the Wise, the Omniscient ﴾

Kheradname-ye Sadra

Scientific Quarterly of Islamic Philosophy

Volume 25, Number 4; Issue 100

License-holder:
Sadra Islamic Philosophy Research Institute

Director and Editor-in-chief:
Prof. Seyyed Mohammed Khamenei

Editorial Board:

Khamenei, Seyyed Mohammed

Professor of Philosophy, President of Sadra Islamic Philosophy Research Institute

A'awani, Gholamreza

Professor of Philosophy at Shahid Beheshti University

Dawari Ardakani, Reza

Professor of Philosophy at University of Tehran

Ibrahimi Dinani, Gholamhossein

Professor of Philosophy at University of Tehran

Mohammadi, Maghsoud

Associate Professor of Philosophy at Islamic Azad University

Mohaqqiq Damad, Seyyed Mostafa

Professor of Philosophy at Shahid Beheshti University

Mojtahedi, Karim

Professor of Philosophy at University of Tehran

Taheri, Seyyed Sadr al-Din

Professor of Philosophy at Allameh Tabataba'i University

Persian Editor:

Dr. Maghsoud Mohammadi

Administrative Manager:

Jaleh Shamsollahi

English Translator:

Dr. Roya Khoii

English Editor:

Dr. Ali Naqi Baqershahi

ISSN: 1560-0874

e-ISSN: 2676-5381

1. According to certificate Number 3/137085 issued on 23 September 2012 by the Ministry of Science, Research and Technology, the Quarterly of *Kheradnameh-ye Sadra* has a Scientific degree.
2. *Kheradnameh-ye Sadra* is indexed in the following centers:
 - Philosopher's Index
 - Islamic World Science Citation Center (ISC)
 - Magiran
 - Noormags

Address: Building #12, Sadra Islamic Philosophy Research Institute, Imam Khomeini Complex, Resalat Highway, Tehran, Iran.

P.O. Box: 15875, 6919

Telephone: (+98 21) 88153210, 88153594

Fax: (+98 21) 88493803

Email: siprin@mullasadra.org

Site: mullasadra.org

Kherad.mullasadra.org